

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK VE İNGİLİZ MASALLARINDA
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

**AYŞE NAZ KAYA
15741026**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. TALAT AYTAN**

**İSTANBUL
2020**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK VE İNGİLİZ MASALLARINDA
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

**AYŞE NAZ KAYA
15741026
ORCID NO: 0000-0001-9883-3411**

**TEZ DANIŞMANI
Doç. Dr. TALAT AYTAN**

**İSTANBUL
2020**

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRK VE İNGİLİZ MASALLARINDA
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

**AYŞE NAZ KAYA
15741026**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 28.07.2020
Tezin Savunulduğu Tarih: 03.07.2020
Tez Oy Birliği ile Başarılı Bulunmuştur**

Tez Danışmanı	Unvan Ad Soyad	İmza
Jüri Üyeleri	: Doç. Dr. Talat AYTAN	
	: Doç. Dr. Celile Eren ÖKTEN	
	Doç. Dr. Selim EMİROĞLU	

**İSTANBUL
TEMMUZ 2020**

ÖZ

TÜRK VE İNGİLİZ MASALLARINDA TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Ayşe Naz KAYA

Temmuz, 2020

Masallar, masal anneleri veya masal nineleri tarafından anlatılan, içinde çoğunlukla doğüstü olayların yaşandığı ve tipleşmiş karakterlerin olduğu sözlü geleneğin en eski anlatılarından. Kadınların ve erkeklerin sahip olduğu cinsiyet rollerinin ilk olarak masallarla şekillenmeye başladığı söylenebilir.

Bu araştırmada Nâki Tezel ve Joseph Jacobs'un masal derlemelerinden amaçlı örneklem türlerinden ölçüt örneklem yöntemiyle onar masal seçilmiştir. Nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman incelemesi yöntemiyle yapılan araştırmada alanyazın taranarak Bem'in Cinsiyet Rolü Envanteri'nde yer alan ölçütlere göre söz konusu masallar incelenmiştir. Elde edilen veriler betimsel analiz yaklaşımıyla çözümlenmiştir.

Araştırmanın sonucunda söz konusu masalların her iki toplumda benzer özellikler gösterdiği izlenmiştir. Bununla birlikte toplumsal cinsiyet rolleri verileri dikkate alınarak birtakım öneriler getirilmiştir. Söz konusu masallardan yola çıkarak Türkçe dersine yönelik etkinlikler hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Masal, Türk Masalları, İngiliz Masalları, Toplumsal Cinsiyet.

ABSTRACT

A RESEARCH ON GENDER ROLES IN TURKISH AND BRITISH FAIRY TALES

Ayşe Naz KAYA

July, 2020

Fairy tales are one of the oldest narratives narrated by fairy tale mothers and fairy tale grandmothers, which include supernatural events and stereotypes. It can be said that gender roles of women and men began to take its form initially in fairy tales.

In this research, ten fairy tales have been selected from Naki Tezel's and Joseph Jacobs' fairy tale collections each with the method of criterion sampling that is among the purposeful sampling. In the research conducted with the method of document analysis which is one of the qualitative research methods; these fairy tales have been analysed according to the criteria in Bem's Sex Role Inventory by reviewing the literature. The obtained data have been analyzed with descriptive analysis approach.

As a result of the research it has been observed that these fairy tales have similar characteristics in both societies at the end of the research. However, some suggestions have been offered considering the gender roles data. Some activities have been prepared for Turkish lesson based on these fairy tales.

Key Words: Fairy Tale, Gender, Turkish Fairy Tales, British Fairy Tales.

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasında, Türk ve İngiliz masallarının, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Öncelikle alanyazın taranarak incelenecek masal kitapları seçilmiştir. Masal konusunda alanyazında yetkin yazarlar ve derleyiciler arasından araştırmamız için Naki Tezel'in Türk masalları derleme çalışması ve Joseph Jacobs'un İngiliz masalları derleme çalışması kullanılmaya uygun görülmüştür. Söz konusu masallar, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ele alınmıştır.

Çalışma, beş bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde çalışmanın amacına, önemine, problem durumuna değinilmiş, sınırlılıkları ve çalışmada yer alan terimler ortaya konmuştur. İkinci bölümde ise kuramsal çerçeve kapsamında çocuk edebiyatı, Türk masalları, İngiliz masalları, toplumsal cinsiyet rolleri ele alınmıştır. Ayrıca bu bölümde toplumsal cinsiyetin masal türüne yansımaları da incelenmiştir. Üçüncü bölümde, çalışmanın yöntemi belirlenmiş ve araştırma nesneleri, veri toplama araçları ve veri çözümlemesinde kullanılacak araçlar açıklanmıştır. Dördüncü bölümde, incelenen Türk ve İngiliz masallarının özetlerine yer verilmiş ve bu masallar, Bem'in Cinsiyet Rollerı Envanteri'ndeki özellikler göz önünde bulundurularak incelenmiştir. Beşinci bölümde ise çalışmamızla ilgili sonuçlar ortaya konmuş ve birtakım öneriler getirilmiştir.

Öncelikle Yüksek Lisans Eğitimimde desteğini benden esirgemeyen, bilgi ve tecrübeleri ile bana yol gösteren ve her daim yanımda olan saygıdeğer danışmanım Doç. Dr. Talat AYTAN'a sonsuz teşekkür ediyorum. İhtiyaç duyduğum anlarda bana gerekli moral ve motivasyonu sağlayan tüm öğretmen arkadaşlarıma teşekkür ederim. Beni bu tezi yazmaya sevk eden, çocukluğımın ilk masallarını gizemli ses tonuyla bize anlatan ve bana masalları sevdiren canım babam Ahmet VURGUN'a, merakımı ve öğrenme aşkımı borçlu olduğum canım anneciğim Fatma VURGUN'a, birtanecik kardeşim Hasan Basri VURGUN'a, manevî desteklerini benden esirgemeyen, sabır ve hoş görü ile beni destekleyen sevgili ağabeyim Mehmet Serkan KAYA'ya, sevgili ablam Ayşe Kübra DUYMAZ'a ve ikinci annem Fatma KAYA'ya teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak en başından beri beni motive eden ve böylesi zorlu bir süreci bana kolaylaştıran, her daim varlığını yanında hissettiğim sevgili eşim, hayat arkadaşım, Halit KAYA'ya sonsuz teşekkür ve sevgilerimle.

İstanbul, Temmuz, 2020

Ayşe Naz KAYA

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iii
ABSTRACT	iv
ÖN SÖZ	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLolar LİSTESİ	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x
1.GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Amaç.....	1
1.3. Problemler ve Alt Problemler.....	2
1.4. Önem.....	2
1.5. Sayıtlılar.....	2
1.6. Sınırlılıklar.....	2
1.7. Tanımlar.....	3
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Çocuk, Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı	5
2.1.1. Çocuk ve Edebiyat.....	5
2.1.2. Çocuk Edebiyatı.....	6
2.1.3. Çocuk Edebiyatında Türler.....	8
2.1.3.1. Hikaye.....	8
2.1.3.2. Roman.....	9
2.1.3.3. Tiyatro.....	11
2.1.3.4. Fabl	11
2.1.3.5. Destan	12
2.1.3.6. Masal.....	12
2.2. Türk Masalları	18
2.3. İngiliz Masalları.....	21
2.4. Feminist Teori.....	24
2.5. Toplumsal Cinsiyet Rollerı.....	27
2.6. Masallarda Toplumsal Cinsiyet Rollerı	33
3. YÖNTEM	41
3.1. Araştırmanın Modeli.....	41
3.2. Araştırma Nesneleri	41
3.3. Veri Toplama Araçları.....	42
3.4. Verilerin Çözümlemesi	44

4. BULGULAR.....	46
4.1. Türk ve İngiliz Masallarının Özetleri	46
4.1.1. Seçilen Türk Masallarının Özetleri.....	46
4.1.1.1. Kırk Kardeş.....	46
4.1.1.2. Peri Kızı	47
4.1.1.3. Yeşil Kuş	48
4.1.1.4. Keçi Kız	49
4.1.1.5. Mor Menekşe	50
4.1.1.6. Keloğlan'ın Ali Cengiz Oyunu	51
4.1.1.7. Limon Kız.....	52
4.1.1.8. Akıllı Evlat.....	54
4.1.1.9. Gururlu Kız.....	54
4.1.1.10. Sihirli Çeşme	55
4.1.2. Seçilen İngiliz Masallarının Özetleri	56
4.1.2.1. Tom Tit Tot.....	57
4.1.2.2. Gül Ağacı.....	58
4.1.2.3. Nix Nought Nothing	59
4.1.2.4. Jack Hannaford	60
4.1.2.5. Binnorie	61
4.1.2.6. Sazlıktan Başlık (Cap o'Rushes)	62
4.1.2.7. Jack ve Fasulye Sırığı	63
4.1.2.8. Molly Whuppie	64
4.1.2.9. Kont Mar'ın Kızı	65
4.1.2.10. Bay Fox.....	65
4.2. Cinsiyet Rolü Envanterine Göre Masalların İncelenmesi.....	66
4.2.1. Türk ve İngiliz Masallarında Kadın Roller.....	67
4.2.2. Türk ve İngiliz Masallarında Erkek Roller.....	83
4.2.3. Türk ve İngiliz Masallarında Androjen Kimlik	105
5. SONUÇ VE ÖNERİLER	113
5.1. Sonuç	113
5.2. Öneriler	121
KAYNAKÇA.....	123
ÖZ GEÇMİŞ	130

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 2.1:	Masalların şekil ve içerik özellikleri.....	16
Tablo 2.2:	Dünya edebiyatındaki masallar.....	17
Tablo 2.3:	Bem'in cinsiyet rolleri yaklaşımı.....	31
Tablo 3.1:	İncelenen Türk ve İngiliz Masalları	42
Tablo 3.2:	Bem Cinsiyet Rolü Envanteri	43

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1:	Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kısaltma Şeması.....	44
-----------------	--	----

KISALTMALAR

K. K.	: Kırk Kardeş
P. K.	: Peri Kızı
Y. K.	: Yeşil Kuş
K. K. Z.	: Keçi Kız
M. M.	: Mor Menekşe
K. A. C. O.	: Keloğlan'ın Ali Cengiz Oyunu
L. K.	: Limon Kız
A. E.	: Akıllı Evlat
G. K.	: Gururlu Kız
S. Ç.	: Sihirli Çeşme
T. T. T.	: Tom Tit Tot
G. A.	: Gül Ağacı
N. N. N.	: Nix Nought Nothing
J. H.	: Jack Hannaford
B.	: Binnorie
S. B.	: Sazlıktan Başlık
J. F. S.	: Jack ve Fasulye Sırası
M. W.	: Molly Whuppie
K. M. K.	: Kont Mar'ın Kızı
B. F.	: Bay Fox
K.1.	: Kadın Birinci Özellik
K.2.	: Kadın İkinci Özellik
K.3.	: Kadın Üçüncü Özellik
K.4.	: Kadın Dördüncü Özellik
K.5.	: Kadın Beşinci Özellik
K.6.	: Kadın Altıncı Özellik
K.7.	: Kadın Yedinci Özellik
K.8.	: Kadın Sekizinci Özellik
K.9.	: Kadın Dokuzuncu Özellik
K.10.	: Kadın Onuncu Özellik
K.11.	: Kadın On Birinci Özellik
K.12.	: Kadın On İkinci Özellik
K.13.	: Kadın On Üçüncü Özellik
K.14.	: Kadın On Dördüncü Özellik
K.15.	: Kadın On Beşinci Özellik
K.16.	: Kadın On Altıncı Özellik
K.17.	: Kadın On Yedinci Özellik
K.18.	: Kadın On Sekizinci Özellik
K.19.	: Kadın On Dokuzuncu Özellik
K.20.	: Kadın Yirminci Özellik
E.1.	: Erkek Birinci Özellik
E.2.	: Erkek İkinci Özellik
E.3.	: Erkek Üçüncü Özellik

- E.4.** : Erkek Dördüncü Özellik
E.5. : Erkek Beşinci Özellik
E.6. : Erkek Altıncı Özellik
E.7. : Erkek Yedinci Özellik
E.8. : Erkek Sekizinci Özellik
E.9. : Erkek Dokuzuncu Özellik
E.10. : Erkek Onuncu Özellik
E.11. : Erkek On Birinci Özellik
E.12. : Erkek On İkinci Özellik
E.13. : Erkek On Üçüncü Özellik
E.14. : Erkek On Dördüncü Özellik
E.15. : Erkek On Beşinci Özellik
E.16. : Erkek On Altıncı Özellik
E.17. : Erkek On Yedinci Özellik
E.18. : Erkek On Sekizinci Özellik
E.19. : Erkek On Dokuzuncu Özellik
E.20. : Erkek Yirminci Özellik
A.1. : Ayrılmamış Birinci Özellik
A.2. : Ayrılmamış İkinci Özellik
A.3. : Ayrılmamış Üçüncü Özellik
A.4. : Ayrılmamış Dördüncü Özellik
A.5. : Ayrılmamış Beşinci Özellik
A.6. : Ayrılmamış Altıncı Özellik
A.7. : Ayrılmamış Yedinci Özellik
A.8. : Ayrılmamış Sekizinci Özellik
A.9. : Ayrılmamış Dokuzuncu Özellik
A.10. : Ayrılmamış Onuncu Özellik
A.11. : Ayrılmamış On Birinci Özellik
A.12. : Ayrılmamış On İkinci Özellik
A.13. : Ayrılmamış On üçüncü Özellik
A.14. : Ayrılmamış On Dördüncü Özellik
A.15. : Ayrılmamış On Beşinci Özellik
A.16. : Ayrılmamış On Altıncı Özellik
A.17. : Ayrılmamış On Yedinci Özellik
A.18. : Ayrılmamış On Sekizinci Özellik
A.19. : Ayrılmamış On Dokuzuncu Özellik
A.20. : Ayrılmamış Yirminci Özellik

1.GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problemi tanımlanmış; amacına, önemine değinilmiş, sınırlılıkları ortaya konulmuştur. Ayrıca araştırmada sıklıkla kullanılan tanımlar açıklanmıştır.

1.1. Problem Durumu

Masallar; toplumların kimliği, değişimi, dönüşümü, oluşturduğu medeniyet ve kültürler hakkında önemli ipuçlarını barındırır. Toplumsal hafıza, bu anlatılarda gerçek veya fantastik olarak kendine yer bulur. Toplumun yapı taşlarından insanın, masallarda çeşitli şekillerde kurgulanmasıyla o toplumun düşünme biçimi, inanç sistemi, bakış açısı, masal kahramanlarında vücut bulmaktadır. Naki Tezel ve Joseph Jacobs, masalların eğitici yönüne dikkat çekmektedir. Bireyin, toplum içindeki konumunu, rollerini belirleyen toplumsal normlar, masallarda, kahramanların eylemlerinin ödüllendirilmesi veya cezalandırılması yoluyla okuyucuya aktarılmaktadır. Böylece çocuk için toplumsal cinsiyet rol edinimi gerçekleşmiş olmaktadır. Öyleyse farklı toplumlarda yer alan cinsiyet rollerinin masallardaki görünürlüğü nasıldır? Toplumun çekirdeğini oluşturan bireyin toplumsallaşması yolunda, masallardaki kahramanların eylemleri toplumsal cinsiyet rollerini nasıl yansıtmaktadır?

Seçilen masallarda, cinsiyet rollerini incelemek ve tartışmak toplumların kendi kültürlerinde veya başka kültürlerde kadının-erkeğin toplum içindeki konumuna dair farkındalık yaratabilir.

Çalışma, Türk ve İngiliz masallarında Naki Tezel ve Joseph Jacobs'un masal derlemelerine odaklanmakta, Türk ve İngiliz masallarını toplumsal cinsiyet rolleri açısından karşılaştırmaktadır.

1.2. Amaç

Bu çalışma ile Nâki Tezel'in derlediği Türk masallarının ve Joseph Jacobs'un derlediği İngiliz masallarının toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenmesi

amaçlanmıştır. Amacı Türk ve İngiliz masallarında yer alan karakterlerin toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl olduğunu belirlemek olan bu çalışmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1.3. Problemler ve Alt Problemler

1. Türk masallarında kadının toplumsal cinsiyet rolü nasıldır?
2. Türk masallarında erkeğin toplumsal cinsiyet rolü nasıldır?
3. İngiliz masallarında kadının toplumsal cinsiyet rolü nasıldır?
4. İngiliz masallarında erkeğin toplumsal cinsiyet rolü nasıldır?

1.4. Önem

Bu çalışma, Türk ve İngiliz masallarının karşılaştırmalı olarak toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenmesi bakımından alana öncülük etmektedir. Bu açıdan bu çalışmanın başka araştırmalara da kaynaklık edeceği düşünülmektedir.

Masallar, oluşturulduğu dönemin özelliklerini de taşıdığından çocuklara ve eğitimcilere geçmişteki toplumsal cinsiyet rolleri ile günümüzdeki toplumsal rollerini karşılaştırma fırsatını sunmaktadır. Toplumların kültürel yapısından izler taşıyan masallar, çocukların eğitimine katkı sağlayacaktır.

Bu çalışma, toplumsal cinsiyet rollerini seçilen masal örneklerinden yola çıkarak ilgili tüm paydaşlara (ebeveyn, çocuk, eğitimci) tanıtacağını ve toplumsal cinsiyet rolleri konusunda farkındalık yaratacağını öngörmektedir. Ayrıca karşılaştırmalı masalların, ebeveynlere, öğretmenlere ve kitap seçimlerinde çocuklara katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.5. Sayıtlar

Seçilen örneklemin, evreni temsil ettiği varsayılmaktadır. Araştırmada incelenmeyen masallar ile incelenen masalların benzer sonuçlar göstereceği düşünülmüştür.

1.6. Sınırlılıklar

Bu çalışma, Türk ve İngiliz masalları ile sınırlandırılmıştır. Masallar toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ele alınmıştır. Masallar, Bem'in Cinsiyet Rolü Envanteri

çalışmasındaki ölçütlere göre değerlendirilmiştir. Çalışmaya Nâki Tezel ve Joseph Jacobs'un masal derlemeleri yön vermiştir.

1.7. Tanımlar

Araştırmada kullanılan başlıca tanımlar aşağıda belirtilmiştir:

Çocuk: “Bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız, uşak” (Türk Dil Kurumu, 2011, 556).

Edebiyat: “Çağlar boyunca insanoğlunun duyduğu, düşündüğü ve yaptığı her şeyi en zengin ve en etkili biçimde ortaya koyan bir sanattır” (Kavcar, 1999, 4).

Çocuk Edebiyatı: “Erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır” (Sever 2008, 17).

Masal: “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür” (Türk Dil Kurumu, 2011, 1630).

Cinsiyet: TDK’de cinsiyet, “erkekle dişiye ayırt ettiren yaradılış özelliği, eşey, cinslik” olarak tanımlanmıştır (2011, 468).

Toplumsal Cinsiyet: İngilizcede “cinsiyet” sözü için iki ayrı kelime bulunmaktadır: *gender* ve *sex*. Feminist kuramda *gender*, daha çok toplumsal ve kültürel olarak belirlenen ve toplumdan topluma ve tarihsel olarak değiştiği savunulan bir kavram iken *sex* ise daha çok kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılık olarak addedildiğinden bu iki terim arasındaki fark vurgulanmakta ve daha önce birbirinin yerine kullanılabilen bu terimler birbirinden ayrışır hâle gelmektedir (Butler, 2018, 9). Genel anlamıyla toplumsal cinsiyet kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıklara bağlı olarak kadın ve erkeğin kültürel farklılıklarıdır (Connell, 2009, 9). Son zamanlarda toplumsal cinsiyet kavramı bedene dayalı bir durum olmak yerine kültürel ve toplumsal olarak yapılandırılan bir durum olarak ele alınmaktadır. Reis ve Özüm’e göre toplumsal/sosyal cinsiyet, cinsler arası sosyal ve kültürel hakları ve hürriyetleri kapsayan bir terim olarak tanımlanmıştır (2017, 1).

Rol: “Bir işte bir kimse veya şeyin üstüne düşen görev” (Türk Dil Kurumu, 2011, 1982).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Çocuk, Edebiyat ve Çocuk Edebiyatı

Bu bölümde çocuk ve çocukluk kavramları incelenmiş ve çocuk-edebiyat ilişkisi sorgulanmaya çalışılmıştır. Ayrıca çocuk edebiyatı, çocuk edebiyatının kapsamı ve gelişim süreci ele alınmıştır.

2.1.1. Çocuk ve Edebiyat

“Çocuk, yetişkinin küçük bir örneği olmayıp kendine özgü bir dünyası, düşünme biçimi ve algılaması olan varlıktır ve her çocuk tektir, ayrı birer bireydir” (Nas, 2002, 7). “Batı dünyasında, Orta Çağ’da doğuştan günahkâr ve “küçük adam” olarak görülen çocuğun, Rönesans’ın doğuşuyla hümanizm akımı ile birlikte doğuştan masum olduğu ve içinde bulunduğu toplumun onu bozduğu düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır” (Nas, 2002, 7). “Çocuk, kendine özgü algıları olan, dünyayı kendi bakış açısıyla değerlendiren, sosyal, dilsel, ruhsal yetileri henüz tam olarak gelişmemiş ya da yetişkinlerin dünyasıyla bütünüyle örtüşmeyen bir varlıktır” (Dilidüzgün, 2013, 39). “Çocukluk, insanı insanlığa başlatan ilk sahnedir” (Şahin, 2007, 3).

Çocukluk, doğumdan ve hatta doğum öncesi evreden başlayarak ergenliğe kadar olan sürece kadar izlenmesi gereken dönemi kapsamaktadır. Çocuğu incelemek için bu dönem aralığı ve bu dönemlerin gelişimsel evrelerini dikkatli bir biçimde gözlemlemek gerekmektedir.

Çocuk kavramının çok yönlü incelenmesi gerekmektedir. Baş’a (2015, 2-3) göre “fizyolojik açıdan ergenliğin başlaması, zihinsel açıdan soyut düşüncenin gelişimi, ruhsal açıdan benlik ve duygusal gelişim süreci, sosyal açıdan bireyin topluma intibakı, hukuki açıdan temel insanlık haklarının kazanım süreci, reşitlik vb. yönler çocuk kavramının sınırlarını değiştiren etmenlerdir”. “Kesinliği, bütünlüğü ve olgunluğu olmayan hiçbir kişilik yoktur. Bu üç özellik çocuktan beklenemez ve beklenmemelidir çünkü bu özellikler onu çocukluğundan mahrum bırakır” (Jung, 2016, 197).

Edebiyat ise “yaşadığımız çağın, medeniyetin, zihniyet ve anlayışın bir ürünüdür; doğduğu iklimi yansıtır, onunla biçimlenir. Hiç şüphesiz doğduğu toprakların verimidir. Efsaneler, masallar, hikâyeler o topraklara ait korkuların, umutların, duyguların, hikmet ve düşüncelerin söze, yazıya aktarılmasıdır” (Tosun, 2017, 95).

Kültürün içinde doğan ve sözlü veya yazılı olarak nesilden nesile aktarılan bu anlatılar, içinde yaşadığımız kültürü ve kişiyi oluşturan ve olgunlaştıran her ögenin aynası konumundadır. Doğu medeniyetinde genel olarak sözlü edebiyat ürünleri olarak aktarılagelen destanlar, efsaneler, mitler, masallar, hikâyeler içine doğduğu medeniyetin, kültürün ve çağın yansımasıdır.

Destanlar, masallar, hikâyeler her zaman medeniyetin ortak dili, duyarlılığı olmuştur (Tosun, 2017, 95). Toplum fertleri, duygularını, inançlarını, günlük yaşam alışkanlıklarını, bakış açılarını, acılarını, sevinçlerini, gücünü ifade etmek, kahramanlıklarını, korkularını, mutluluklarını anlatmak için bu anlatı türlerinden yararlanırlar. Doğu, anlatacağı her şeyi hikâye ile ifade etmiş, destanlarda, masallarda, halk hikâyelerinde hayatı, ahireti yorumlamıştır. Doğu hikâyeleri tümüyle bu medeniyetin bütün unsurlarını, coşku ve acılarını hikâyeyle ifade etmiştir. Medeniyetin bütün hassasiyetleri, gelişim ve durgunlukları hikâyelerde yer bulmuştur. Çünkü Doğu’da kıymetli olan sadece ve sadece sözdür (Tosun, 2017, 97). Günümüzde Batı’da bilinen masalların birçoğu kaynağını Doğu’dan almaktadır. Grimm Kardeşlerin, Andersen’in veya La Fontaine’in derlemiş olduğu ve çağımızda da Walt Disney yorumlaması olarak karşımıza çıkan masalların birçoğunun kaynağı Doğu’dur.

İçinde bulunduğu coğrafyanın ve iklimin yansıması olarak anlatılar, toplumdan topluma farklılık göstermektedir. Batı anlatılarında, şiirlerinde ırmakların çağılması işitilip, ormanlar ve dağlar konuşurken, Doğu anlatılarında çöl rüzgârları eser (Tosun, 2017, 95). Bu da anlatıların içine doğduğu kültürün yansıması olduğunu göstermektedir.

2.1.2. Çocuk Edebiyatı

Edebiyat kelimesinin Arapça *edeb* kelimesinden geldiği, Türk edebiyatında genel olarak kabul gören bir görüştür. Baş (2015, 5), edebini “terbiye, naziklik, usluluk anlamına geldiğini belirterek çocuk edebiyatının terbiye sürecinin belirleyicilerinden biri” olduğuna vurgu yapmaktadır.

Sever (2013, 17) ise, çocuk edebiyatını, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adı olarak tanımlamaktadır.

Şirin'e (2000, 9) göre çocuk edebiyatı, "çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyattır." Aynı zamanda Şirin, çocuk edebiyatının öncelikle edebiyat olması gerektiğini belirtirken yetişkin edebiyatından daha büyük ustalık ve titizlik gerektirdiğini söylemektedir (2000, 11).

Çocuk edebiyatı çocuğa görelik ilkesi etrafında şekillenen bir edebiyattır. Şirin, (2000, 19) "çocuğa göreliğin, çocuklar için yapılacak edebiyatın çocuğun büyüme ve gelişme çağlarına, psikolojisine, sözcük ve kavram bilgisine, algılama düzeyine uygun bir duyarlılık olduğunu belirtmektedir." Bunun için çocuğun psikolojik ve fizyolojik gelişim evrelerine göre edebiyat ürünleri sunmak gereklidir. Çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuğun gelişim evrelerinin üstünde veya altında yer alması çocuğun o esere olan ilgisini ve algısını azaltacaktır. Bu durum çocuğun ya eseri anlamamasına ya da çocuksu bulup sıkılmasına yol açabilmektedir.

Çocuk edebiyatı, çocuğun düzeyine uygun olarak ve sanatsal ilkelerle şekillendirilmiş aynı zamanda da eğlendirici yönü olan dilsel ve görsel ileti çeşitliliği ile çocuğa zengin bir içerik sunan ürünler bütünüdür diyebiliriz.

"Edebiyat yapıtlarında sanatçıların özenli sözcük seçimi ve çeşitli uzunluktaki tümce yapılarıyla çocuklar için öykünebilecekleri birer dil çevresi yaratılır. Bu dil çevresinde, ana dilinin anlatım olanakları, dil ve anlam evrenine uygun olarak çocuklara duyumsatılır. Çocukların sınırlı sözcük dağarcıkları öğretici ve kurgusal metinlerle desteklenir. Anlatı becerileri için onların düş ve düşünsel birikimleri de beslenir" (Sever, 2018, 11).

Çocuklar, "Kitaplarda karşılaştığı kahramanlarla; insanların farklı farklı işler yaparak yaşamlarını sürdürdüklerini, değişik kişilik özelliklerine, duygu ve düşüncelere sahip olduklarını, olabileceklerini anlar" (Sever, 2008, 73). Bu bakımdan çocukların, metinlerde karşılaştığı farklı kişilerin çeşitli özelliklerini birçok açıdan

görmesi, onların düşünsel ve duygusal dünyasını zenginleştirdiği gibi empati kurma becerisini de geliştirmektedir.

“Edebiyat yapıtlarında yazar-okur etkileşiminin niteliğini belirleyen en temel öğelerden biri de çocukların öykündükleri kahraman ya da kahramanlar ve onların nitelikleridir” (Sever, 2013, 34). Çocuklar, kitaplarda karşılaştıkları kahramanları kendilerine rol model olarak almaktadır. Bu nedenle çocuk edebiyatı eserlerinin kahramanlarının, onların kişisel özellikleri, meslek grupları, toplum içinde edindikleri konum, olaylara yaklaşım biçimleri gibi açılardan titizlikle oluşturulması gerekmektedir. Bu bağlamda çocuğun kendine özgü bir dünyası olduğu göz ardı edilmemelidir. Yetişkin edebiyatından farklı olarak çocuğun kendisine ait bir düşünme biçimi, bilişsel ve dilsel kavram zenginliği vardır.

2.1.3. Çocuk Edebiyatında Türler

Bu bölümde çocuk edebiyatında türler ele alınacaktır. Anlatıma dayalı edebî türler alt başlığında inceleyeceğimiz çocuk edebiyatı türlerinde çeşitli sınıflamalar bulmak olanaklıdır. Türkçe Dersi Öğretim Programında metin türleri üç ana biçim altında toplanmıştır: Bilgilendirici, hikâye edici, şiir. Buna göre Okur (2014, 123), metin biçimlerinden öyküleyici metinleri aşağıdaki gibi sınıflandırmaktadır:

- Hikâye (öykü),
- Roman,
- Tiyatro,
- Fabl,
- Destan (Anı, gezi yazıları),
- Masal.

Bu araştırmada ise çocuk edebiyatında masallar konu edinilmektedir.

2.1.3.1. Hikâye (Öykü)

Türk Dil Kurumu sözlüğünde (2011, 1100) hikâyenin tanımı “gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düzyazı türü, öykü” olarak verilmektedir. Her yazınsal anlatıda olduğu gibi öykü için de çeşitli tanımlamalar bulmak olanaklıdır. Toplumun hareketli yapısı, her alanda değişimi ve gelişimi gerekli kılar. Bu durumdan yazınsal türler ve tanımlamaları da payını almaktadır. Bu bağlamda çeşitli hikâye (öykü) tanımlamalarına yer vermek başlığımızın açıklamasına katkı sağlayacaktır. Özdemir (2007, 221) öyküyü, “Olmuş ya da olabilmesi mümkün olayları anlatan kısa oylumlu yazılardır.” şeklinde tanımlar.

“Öykü, şiir ile roman arasında hassas bir yapıya sahip olan ve görüldüğünden çok daha önemli özellikleri olan edebî bir türdür” (Yalçın, Aytas, 2008, 145).

Bu bağlamda öykü için genel bir tanımlama yapacak olursak öykü, içerisinde bir olay-durum, kişi-karakter, yer ve zaman öğelerini barındıran bir türdür. Bu öğeler bazen birinci kişi ağzından anlatılırken bazen de üçüncü kişi ağzından okuyuculara aktarılmaktadır.

Günümüzde hikâye kelimesine karşılık olarak “öykü” kelimesi sıklıkla kullanılmaktadır. Arıcı ve Ungan (2009, 112) bu kavramlar için “Öykü, bugün hikâye kelimesini karşılarsa da onun yüzyıllar boyunca kullanılmış olan anlam zenginliğini tam olarak barındıramaz. Daha çok kısa hikâye için kullanılan bu terim ve kavramın zaman içinde hikâye kavramının yerini alacağı gözlemlenmektedir.” der.

Roman türüne göre daha kısa metinler olan hikâyelerin, çocukların okuma alışkanlığını kazanım hâline dönüştürmelerinde etkili araçlar oldukları bilinmektedir. “Bu türün kısa olması çocukların okuma eğilimleri açısından önemlidir. Çocuk bir hikâyeyi bazen tek solukta okuyabilir. Hikâyenin çocukta meydana getirdiği bu kısa aralıklı sürükleyicilik, çocuğun uzun dönemde iyi bir okuma alışkanlığı kazanmasına da yardımcı olur” (Demirel ve diğ., 2011, 196).

Hikâyeler aracılığıyla okuma alışkanlığını edinen çocuklar, başka dünyalara ve serüvenlere yolculuk ederken hikâye kahramanları ile ilişki içinde bulunarak empati kurma yeteneklerini geliştirirler. Bu durum çocukların çok yönlü gelişimine katkı sağlar ve toplumsallaşma sürecine yardım eder. “Hikâyeler harekette hoşlanan insanın bu isteğini karşılar; insanlara karşı duyulan yakınlık duygusunu artırır. Bir an için de olsa, okuyucuyu hayalî dünyasında dolaştırır. İnsanın zihin gelişmesini artırır; insanlara yüksek ideallerle birlikte geniş bir hayat anlayışı sağlar.” (Demirel ve diğ., 2011, 194).

2.1.3.2. Roman

TDK’de (2011, 1982) roman, “insanın veya çevrenin karakterlerini, göreneklerini inceleyen, serüvenlerini anlatan, duygu ve tutkularını çözümleyen kurmaca veya gerçek olaylara dayanan uzun edebî tür” olarak tanımlanmaktadır.

Arıcı (2016, 123), romanın tanımlarından yola çıkarak roman türünün ortak noktalarını şu şekilde sıralamıştır:

- “Romanda ele alınan olay veya durum vardır.
- Olay, gerçek dışı değildir.
- Kişi, yer ve zaman gibi unsurları olmalıdır.
- Hacimce geniş bir türdür.
- Sanatsal bir kurgu vardır”

Roman türünün çocukların ve gençlerin çok yönlü gelişimlerine katkı sağladığı, eğitimlerinde önemli bir araç olduğu bilinmektedir. Romanların, çocukların okuma alışkanlığına ve hayatı çok yönlü bakış açılarıyla kavrayabilme yetilerine katkı sağladığı söylenebilir. “On yaşından itibaren çocukları roman okumaya yönlendirmek, okuma alışkanlığını pekiştirme konusunda son derece yararlıdır” (Şimşek, 2002, 121).

“Çocuklar ve gençler, okuyacağı romanlardaki gerçek veya gerçeğe uygun yaşamla kendi hayatlarını daha iyi bir şekilde düzenleme imkânına sahip olabilecekler, yaşamlarındaki doğruları ve yanlışları görme şansını yakalayabilecekler ve nihayetinde topluma daha yararlı olabileceklerdir” (Arıcı, 2016, 127). Kısacası çocukların okudukları romanların çoğunlukla baş kişisiyle kendilerini özdeşleştirmesi, onları farklı dünyalara, âlemlere götürürken aynı zamanda toplum içerisinde birey olmanın gereklerini de anlamalarına katkı sağlar.

Bir edebiyat türü olan roman ile çocuk romanları keskin hatlarla birbirinden ayrılmamaktadır. Yalçın ve Aytaş’ın (2008, 161) “İçinde birden fazla olay bulunması, detaylı bilgi ve kahramanların çeşitliliği sebebiyle karmaşık bir yapıya sahip olan roman, daha çok ilk gençlik çağının edebî türü olarak kabul edilebilir.” söylemi görüşümüzü destekler niteliktedir.

Ayrıca roman türünün farklı şekilde çeşitlendirildiği de gözlenmektedir. Bazı kaynaklarda roman türünün modern ve klasik roman olarak sınıflandırıldığını izlemek olanaklıdır. Bu sınıflamaların kendine has bazı özelliklerinin olduğu da bilinmektedir. “Modern roman ile klasik roman arasındaki en önemli ayrım, modern romanın insan derinliğine, klasik romanın ise bir bütün olarak hayata ilgi duymasıdır” (Doğan, 2015, 26).

Bu bağlamda çocuk edebiyatı ürünlerinden olan romanın, çocuğun dünyasına ve çocuk gerçekliğine uygun olarak hazırlanmış olması gerekmektedir.

2.1.3.3. Tiyatro

“İnsanların yaşamlarını, başlarına gelen olayları, dramlarını, heyecanlarını, özlemlerini, hayallerini anlatan bir sanat dalı olarak tiyatro, yaşanmış ya da yaşanması muhtemel olaylardan yola çıkarak sosyal, kültürel, ahlaki mesaj verme amacı güttüğü için yaşamı anlatan bir ayna olarak tanımlanmaktadır. Tiyatro aynı zamanda sözel ve görsel unsurlardan oluşmaktadır. Bu da onu diğer sanatlar içinde, etkileme gücü açısından önemli bir yere koymuştur” (Arıcı, Ungan, 2009, 211). Tiyatroyu, Demirel ve diğ. (2011, 263), “dış gerçeklikte yaşanan bireysel ve sosyal hayatın küçük bir minyatürünün yeniden kurgulanarak belirlenen yer ve zamanda, belli bir amaca uygun olarak yeniden yaşatılması sanatı” olarak tanımlamaktadır.

2.1.3.4. Fabl

“Kahramanları çoğunlukla bitki ve hayvan gibi varlıklardan oluşan, genellikle soyut bir düşünceyi somut bir örnek etrafında benimsetmeye çalışan hareketli öykülerdir” (Yalçın, Aytaş, 2008, 127). Nas’a (2002, 226) göre ise fabller, “Hayvanları kimi de bitki ve eşyaları kişileştirerek insan değeri ve rolü verilerek belirli bir dönemin ahlaksal değerlerini dile getirir. Fabllar bir çeşit masaldır ancak onları masallardan ayıran özellik ahlak dersi vermeleri ve daha kısa olmalarıdır.”

Aslında bir masal türü olan fablı, Arıcı (2016, 75), “Kaynağını Latince ‘fabula’(hikâye) kelimesinden alan ve dilmizde de benzer bir şekilde fabl olarak kullanılan terim, taşıdığı anlamı zaman içerisinde yitirerek bugün daha çok kahramanları hayvan, bitki veya cansız varlıklar olan ve bu varlıkların konuşturulması yoluyla açık ve anlaşılır ahlaki bir öğüt üzerine yoğunlaşan düz yazı ya da şiir şeklinde kaleme alınmış masalımsı öyküler” olarak tanımlamaktadır.

“Özellikle 8-12 yaş grubu çocuklar fablları okumaktan ve dinlemekten büyük zevk alırlar. Fabllar vasıtasıyla kanaatkârlık, özveri, yardımseverlik, iyi niyet gibi davranışlar kazandırılabilirken çocuklar tarafından algılanması güç olan tamahkârlık, kıskançlık, paylaşımcılık gibi soyut kavramların somut olaylarla canlandırılarak anlatılması önemli bir eğitim aracı olarak kabul edilebilir” (Yalçın, Aytaş, 2008, 127).

“Fablların asıl amacı, belli bir ana fikri, yalın, bir veya birkaç olayın yardımıyla en kısa yoldan anlatmaktır” (Yalçın, Aytaş, 2008, 127).

2.1.3.5. Destan

“Bir toplumun yaşayışıyla ilgili savaş, göç vb. olayları anlatan yiğitlik ve olağanüstülük üzerine kurulmuş uzun bir manzum öyküdür” (Nas, 2002, 243).

“Bir ulusun yaşamını yakından ilgilendiren toplumsal olayları, o ulusun kahramanlıklarını anlatan, daha çok şiir biçiminde yazılmış olan masalımsı öykülerdir” (Kıbrıs, 2006, 80).

“Destanlar, toplumların sosyal psikolojileriyle ilgili olarak bize bazı temel bilgiler vermektedir. Bu özellikleriyle içinden çıktıkları toplumların bilinçaltını saf ve yalın bir biçimde dile getirirler. Anlatımındaki coşku ve samimiyetle ortak duyuş, düşünüş oluşturdıklarından dilin en güzel örnekleri olması nedeniyle toplum içinde anlayış bütünlüğünü oluşturur” (Yalçın, Aytaş, 2008, 96).

Destanlar, bir milletin benliğini ve kültürel değerlerini yüzyıllar boyunca kuşaktan kuşağa coşkulu bir biçimde aktaran önemli bir edebiyat türü olduğu için çocuklara okutulması gereken bir edebî türdür.

2.1.3.6. Masal

Sözlü ve yazılı eser ürünü olan masalların tarihi neredeyse insanlık tarihi kadar eskidir. 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkmış olan “çocuk edebiyatı” kavramı ise masalların tarihine ve tarihsel gelişimine oranla daha yeni sayılabilecek bir alandır.

“Kamus-ı Osmani’ ye göre ‘masal’ kelimesi ‘mesel’ in değiştirilmiş şeklidir. Mesel, halk dilinde meşhur olan, adap ve öğütleri anlatan söz demektir. Darbimesel, atalardan kalma hikmetler, ibretli sözler anlamındadır. Buna göre ‘masal’ kelimesi ‘mesel’ den çıkmıştır” (Tezel, 2017, 7).

Türk Dil Kurumunun Türkçe Sözlük’ünde (2011, 1630) masal, “Genellikle halkın yarattığı, hayale dayanan, sözlü gelenekte yaşayan, çoğunlukla insanlar, hayvanlar ile cadı, cin, dev, peri vb. varlıkların başından geçen olağanüstü olayları anlatan edebî tür” olarak tanımlanmaktadır.

Boratav (1969, 80) masalı, “nesirle söylenmiş, dinlik ve büyüklük inanışlardan ve törelerden bağımsız, tamamıyla hayâl ürünü, gerçeğe ilgisiz ve anlattıklarına inandırmak iddiası olmayan kısa bir anlatı” diye tanımlamıştır.

Tezel (2017, 8) ise masalı, “olayların geçtiği yer ve zamanı belirli olmayan, peri, dev, cin, ejderha, arap bacı vb. gibi kahramanları olan hikâye” olarak tanımlarken belirli kişileri temsil etmediğini vurgulamaktadır.

Sakaoğlu, (2013, 1) masalları dinleyiciyi inandırmak gibi bir iddiası olmayan, yapısında kalıplaşmış ifadeler bulunan, “masal anası”, “masal ninesi” adı verilen kadınlar tarafından anlatılan hayal ürünü anlatımlar olarak tanımlamaktadır.

Çocuk edebiyatı türleri içinde masalın yeri ayrıdır. “Masallar, birçok toplumsal değer, geleneklerin ve inançların aktarılmasını sağlayan bir tür olmakla birlikte çocukların hoşça vakit geçirmelerine yardımcı olan bir anlatı türüdür (Emiroğlu, 2005, 21). Masalın, çocuğun hayal gücünü zenginleştiren, gizemli ve olağanüstü olaylarla örülü, heyecanını her daim diri tutan yönü masalları çocuk için özel kılar. “Masalın gizemli havası, serüven dolu fantastik olaylar içermesi, çoğunlukla iyilerin kazanıp kötülerin yenilgiye uğratılması çocuk için masalları ilginç kılar. Başka deyişle masal çocuğun dünyasına yakın bir dünya sunar” (Gökşen, 1985, 62-63’den aktaran Dilidüzgün, 2018, 28).

“Çocuğun, bir yetişkinin unutmuş olduğu, sınırsız bir ufku ve hayal dünyası vardır. Yetişkinlerin bilinçaltından ve rüyalarından doğmuş ve büyümüş olan masal da aslında çocuğun hayal dünyasına olan özlemin oyunlaşmış biçimidir” (Baş, 2015, 4).

Dilidüzgün, (2013, 76) anonim oluşumlu masalların toplumsal yönüne dikkat çekmektedir. Bu masallar ağızdan ağıza aktarılırken birtakım değişikliklere de uğrayabilmektedir. Bu doğrultuda aynı masalların bile farklı topluluklarda farklı kültürlerde ve farklı zaman dilimlerinde anlatılması masalı şekillendirmektedir. Böylece masal, içinde bulunulan toplumun ve dönemin değerlerini içine alarak bir sonraki döneme aktarılmaktadır.

“Masallar, bir milletin aynasıdır. Bu aynada bir milletin folklorunu, kültürünü, inanışını, hoşgörüsünü, maddi kültürünü bulabiliriz. Böylece de geçmişimizi anlatarak geleceğe ışık tutarız” (Sakaoğlu, 2013, 3). Masallar, toplumsallaşma ve kültürel etkileşim bakımından güçlü araçlardır (Seifert, 1996, 2)

“Benzeri sorunları ele alan ve anlatı özellikleriyle ana çatı bakımından birbirleriyle köklü ayrılıklar gösteren masallar, belli kültürlerin malı olarak varlıklarını kanıtlamıştır. Farklı kültürlerde aynı masalların yaşaması ise bu masalların kültürler arası etkileşim sonucu yayılmasına işaret eder” (Dilidüzgün, 2013, 76).

Masal türü daha çok toplumsal değerlerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı sözlü yazın geleneğinin önemli kollarından biridir. Bu bakımdan kendi içinde geleneksel bir anlayışı içermesi, günümüze göre daha otoriter olması, masalın kendi bütünlüğü ve kendine özgü oluşum koşulları içinde doğal karşılanmalıdır (Dilidüzgün, 2018, 33). Buna paralel olarak Propp, (1997, 82) halk masallarının karakterlerinin şekil, yaş, cinsiyet, meslek, unvan gibi sıfatlarının her ne kadar birbirinden farklı olsa da masal ilerledikçe temelde aynı eylemleri sergilediklerine dikkat çekmektedir. Ona göre her şey değişse bile karakterin işlevi sabittir.

Masal, “Yalnızca çocukları eğlendiren ve eğiten bir edebî tür değil, kültürü dinlemeye ve görmeye dayanan halkın romanı ve hikâyesidir. Masallar, sanayi öncesi toplumların hayata bakışını ve arzularını, hayallerini kalıplaşmış bir yapı içinde aktaran sözlü edebî türdür. İnsanların gerçek hayatları ile düşleri, masallarda birleşmiştir” (Günay, 1992, 330).

Her ne kadar masalların ilk olarak nereden ve nasıl ortaya çıktığı bilinmese de, halkbilimcilerin yaygın görüşüne göre masalı sözlü ve yazılı dönem olarak ikiye ayırmak mümkündür. Masalların sözlü gelenekten yazılı hale dönüşmesi, sözlü ve yazılı masalların birbirinden bağımsız olduğu anlamına gelmez. Zipes, bu konuyla ilgili, sözlü ve yazılı masalların birbirine ayrılmaz bir şekilde bağlı olduğundan, birlikte ucu bucağı olmayan karmaşık yapısıyla tek bir tür meydana getirdiğini vurgulamaktadır (2018, 22). Sözlü masallar Avrupa’ya, İspanya, Sicilya ve Yunanistan’dan göçler, Haçlı Seferleri ve ticaret vasıtasıyla yayılmıştır (Zipes 2006, 46).

Yazılı peri masalları ilk olarak peri masalları olarak adlandırılmıyordu. Aynı zamanda bunların kesin olarak halk hikâyelerinin basit uyarlamaları olduğu da söylenemez. Bu masalların ilk yazarları hikâyelerini yazarken sözlü ve yazılı materyallerden yararlanırlar ve genellikle iyi eğitilmiş ve iyi okuyazarlardır. Bu peri masalları çocuklara yönelik olarak hazırlanmamıştır. Orta Çağ Avrupasındaki çoğu insana yönelik olarak da hazırlanmamıştır. Çünkü bu dönemde okuma yazması olan çok kişi yoktu (Zipes, 2000, xx-xxi).

Grimm Kardeşler, peri masallarının bir zamanlar din ile ilgili olan mitlerden türediğini düşünmekteydi. Ancak hikâye anlatıcıları gitgide dinî ifadelerini terketmişler ve bu hikâyeler seküler hikâyeler haline gelmiştir (Zipes, 2006, 46).

Çocuklar için peri masalları 1830 ve 1900 yılları arasında şekillenmeye başlamıştır. Bu dönemin en önemli yazarı, masallarını 1835 yılında yayınlamaya başlayan Hans Christian Andersen idi. Bu masallar kısa süre içinde farklı dillere çevrildi ve Batı dünyasında oldukça rağbet gördü. Andersen, çocukları ve yetişkin okurları eğlendirirken aynı zamanda Hristiyan değerlerini, düşüncesini öğretme amacını da gütmekteydi (Zipes, 2000, xxvi-xxvii).

2.1.3.6.1. Masallar ve Çocuk

Çocuğun benliğinin gelişmesinin ardından dünyanın değişik nesneleri ve olayları arasında bağlantılar kurmaya başladığı 3-4 yaştan itibaren masal yaşının da başladığı söylenebilir (Dilidüzgün, 2013, 75). Gelişim psikolojisi alanında ilk çocukluk dönemi olarak adlandırılan bu dönem çocuklarında gerçek ile düş iç içedir. Kaya (2019, 5) çocukluk için, “Öznelliğin yoğun olduğu, nesnel düşünmekten uzak ve ben merkezli tutum ile evrensel bir süreçtir. Neden-sonuç ilişkileri ilk çocukluk döneminde bütün çocuklarda kopuktur” diyerek bu noktayı işaret eder. Çocukluk için, çocuğun nedensellik ilişkisini kuramadığı bir dönem olduğunu düşünecek olursak çocuğun mantığı ile masalın mantığının aynı düzlemde bulunduğunu da söylemek olanaklıdır. “...sanat dışında, insanoğlunun yaşamı boyunca zaman ve mekânı aştığı, bir daha asla o kadar mutlu olamayacağı tek bir yaşam evresi vardır: ÇOCUKLUK” (Tarım, 2013, 17).

“Masallarda pozitif bir dünya sunulduğundan çoğunlukla sonuçları olumludur. Bütün kötü niyetli kişilere, gizemli güçleri olan düş yaratıklarına, devlere, cadılara, büyülere karşın iyi yürekli, dürüst, yardımsever olan her zaman kazanır. Bu bakımdan çocuk da iyi ile özdeşleşip iyilerin dünyasında yer almayı yeğler” (Dilidüzgün, 2013, 84).

Edebî masal olarak adlandırılan masallar günümüzde çocuk edebiyatıyla eş anlamlı hâle gelmiştir. Bu masalların genellikle yetişkinlerin ilgisini çektiği düşünülmemektedir. (Seifert, 1996, 1).

2.1.3.6.2. Masalların Özellikleri

Belli kurallara ve geleneğe bağlı kalınarak özel bir anlatıcı tarafından anlatılan masalların kendine has bazı özellikleri bulunmaktadır. Sakaoğlu (2013, 4-5) masalların şekil ve içerik özelliklerini şöyle sıralamıştır.

Tablo 2.1: Masalların şekil ve içerik özellikleri

Dış Yapı Özellikleri	İç Yapı Özellikleri
• Uzun metinlerdir. • Nesir şeklindedir. • Masalların başı, sonu ve ortasında formel, kalıp söz ve tekerleme denilen söz öbekleri vardır. • Birkaç masal birleştirilebilir. • Dili yöreseldir. • Başka edebî türleri içinde barındırabilir.	• Anonimdir • Olağanüstü olaylarla örülüdür. • İçlerinde tek yönlü bir ders barındırır. • Karşıtlıklardan oluşur. • Barındırdığı kişileri, klişe tiplerdir. • Dünyayı ve insanlığı simgeler. • Şiddete ve kötü güçlere sıklıkla başvurulur.

Saim Sakaoğlu, **Halk Masalları** (Ankara: Anadolu Üniversitesi, 2013), 4-5'den uyarlanmıştır.

Masal karakterleri oluşturunmanın ise tahmin edilebilir, tekrar eden bir niteliği vardır. Periler, öcüler, hilebazlar, prensler, prensesler gibi standart tiplerin yer alması masalların ayırt edici özelliklerindendir. Metinler farklı olsa da bu tiplerin neredeyse aynı görevleri vardır. Bu karakterlerin birbirini tekrar eden yapıda olması eleştirmenleri masal karakterlerini tek boyutlu olarak tanımlamaya zorlar (Seifert, 1996, 138).

2.1.3.6.3. Masalların Kökeni

Halk masalları, yani yazarı bilinmeyen masallar, halk topluluklarının yarattıkları ürünlerdir. Bunların doğuş yerleri olarak eski Hindistan, Çin ve Yunanistan gibi ülkeler gösterilir. Geçen uzun yüzyıllar boyunca ülke ve kıta sınırlarını aşp birçok değişikliğe uğrayan bu masallar, her ulusun kültürel durumuna göre yeni boyutlar kazanmıştır (Şirin, 2000, 67). Sakaoğlu, çeşitli coğrafyalardaki masalları inceleyerek dünya edebiyatında önemli olduğunu düşündüğü masalları aşağıdaki gibi gruplamıştır.

Tablo 2.2: Dünya edebiyatındaki masallar

ASYA MASALLARI	AVRUPA MASALLARI
Hint Masalları	Ezop
Arap Masalları	La Fontaine
İran Masalları	Grim Kardeşler
	Andersen

Saim Sakaoğlu, **Halk Masalları** (Ankara: Anadolu Üniversitesi, 2013), 6'dan alınmıştır.

2.1.3.6.4. Masalların Türleri

Masal türlerine dair çeşitli sınıflamalar yapmak olanaklıdır. Masallar çoğunlukla geleneksel ve çağdaş masallar olarak gruplandırılmaktaysa da farklı şekilde gruplandırmalar da görülmektedir. Aarne, (1961, 19-20) *The Types of the Folktale* kitabında, masalları şu ana türlere ayırmıştır: hayvan masalları, asıl masallar (olağanüstü masallar), güldürücü hikâyeler/nükteli fıkralar/anekdotlar, zincirlemeli masallar. Boratav, (1969, 84) bu türlerin her birinin örneklerinin Türk masal geleneğinde bulunduğunu belirtmiştir.

Yazını incelediğimizde masal türü için daha çok çağdaş masal ve geleneksel masal olarak iki ayrı sınıflama yapıldığı görülmektedir. “Halk masalları ve edebî masallar benzer biçimsel özellikleri paylaştıklarından geleneksel masallar başlığı altında adlandırılır. İster sözlü isterse yazıya aktarılmış olsun, isterse edebî kaygılarla hazırlanmış olsun, temel özellikleri, kurgusu, fantastik boyutu vb. bakımından birbirine benzeyen masal türleri, geleneksel masallar olarak adlandırılır” (Dilidüzgün, 2013, 81).

Çağdaş masallar ise, genellikle güncel konuları ele alan, kim tarafından yazıldığı belli olan anlatılardır. Dilidüzgün (2013, 81) çağdaş masallar için “Geleneksel masalların tersine masalın temel anlatım biçimini koruyarak belli bir yazar tarafından belli bir zaman diliminde yazılan masallardır. Bunların çoğunda güncel olaylar ele alınır.” der.

“Geleneksel masalın temel anlatım özelliklerini belirleyen olağanüstü güçlerin yoğunlukla kullanılması, karşıt özelliklerin bir çarpışma içinde sunulması ya da iyi-kötü karşıtlığı, ders verme kaygısının ön planda tutulması belli ölçüde de olsa çağdaş masalda varlığını korumaktadır. Bu temel anlatı özellikleri korunarak belli kişiler tarafından yazılan ve içinde günümüzün değerleriyle olası konularının yer aldığı

olaylar çağdaş masalı belirleyen özellikler olarak gösterilebilir” (Dilidüzgün, 2013, 81).

2.2. Türk Masalları

Türk masalları geçmişten bugüne sözlü gelenekler ile aktarılan, içinde olağanüstü olayların, mekânların, karakterlerin olduğu, belirsiz bir zamanda geçen olayları konu edinen anlatılardır. Türk masallarının yazıya geçirilmesi ancak on dokuzuncu yüzyıldan itibaren görülmektedir. Bu dönem sonrasında, masalların ve halk hikâyelerinin yazıya aktarılmasına katkıda bulunan birinci kuşak başlıca masal yazarları: Eflatun Cem Güney, Oğuz Tansel ve Naki Tezel’dir.

Derlediği halk ürünlerini ana çatılarını bozmadan yeniden Türk halkına mal eden Eflatun Cem Güney, aynı zamanda bu eserlere çok önemli katkılarda da bulunmuştur. Güney, bu halk anlatılarını İstanbul Türkçesiyle yeniden şekillendirirken Fransa’da Perrault’un yaptığı gibi halk masallarını çocukların seviyelerine uygun bir biçime getirip yayınlamıştır (Emiroğlu 2005, 7). *Güzel Türk Masalları* (1948), *Açıl Sofram Açıl* (1949), *Evvel Zaman İçinde* (1957), *Dede Korkut Masalları* (1958), *Masallar* (1982), Güney’in yayımlanan masal kitaplarından bazılarıdır. Türkçe öğretmeni olan Oğuz Tansel ise özellikle çocuklar için yeniden kaleme aldığı masallarıyla tanınır. *Altın Kızlar* (1962), *Yedi Devler* (1960), *Üç Kızlar* (1963), *Mavi Gelin* (1966) Tansel’in yayımlanan masal kitaplarıdır. Ayrıca bu kitaplarından seçtiği masallarla oluşturduğu *Allı ile Fırfırı* (1976) ile Türk Dil Kurumu ödülünü kazanmıştır. Bu araştırmada da çalışma nesnesi olarak yararlanılan Türk masalı derleme çalışmasını yazan Naki Tezel de bazı eserleri Batı dillerine de çevrilen önemli bir masal derleyicisidir. *Keloğlan Masalları* (1936), *İstanbul Masalları* (1938) yayımlanan masal derlemeleri arasında yer alırken daha sonra Tezel’in *İstanbul Masalları* adlı kitabı, iki cilt hâlinde *Türk Masalları* adıyla yayımlanmıştır (Sakaoğlu 2013, 44-45). Bunların yanı sıra Tezel’in *Altın Tas* (1943), *Çocuk Masalları* (1943), *Beyböre* (1944), *Altın Araba* (1944), *Yeşil Kuş* (1945), *Seksen Göz* (1946), *Fatma Nine* (1950), *Konuşan Kaval* (1953), *Üç Güzel Masal* (1959), *Kayıp Sultan* (1962) yayımlanmış masal kitaplarından bazılarıdır.

Türk masalları, Türk kültürü içinde değerlendirilmesi gereken özgün anlatılardır. Avrupa masallarında yer yer Hint masallarından veya ‘Binbir Gece Masalları’ndan esinlenmeler ve uyarlamalara rastlanmaktadır. Ünlü Macar Türkolog

Kunos (1913, ix), Türk masallarının bu masallarla benzer dahi olmadığını, bunlardan oldukça bağımsız olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Türk masallarının, daha çok İslam kültüründen etkilendiği için ve karakterlerinin Müslüman olması dolayısıyla, Doğu masalları kategorisi içinde değerlendirilebileceğini vurgulamaktadır. Ancak burada Kunos, İslamiyet öncesi Türk masallarına değinmemiştir. İslamiyet öncesi dönemde, içinde ‘Göktanrı inancı’ öğelerinin, Şamanizm inancı izlerinin, Türk mitlerinin ve Çin’in etkisiyle Budizm ile ilgili görüşlerin izlendiği masalların varlığından bahsetmek de gerekmektedir. Sakaoglu, (2012, 38-40) İslamiyet dışı dönem masalları başlığı altında, Uygurca veya Sanskritçe yazılan veya Çince’den Uygurcaya çevrilen birçok masalı ele almıştır. Bu masalların içinde yer aldığı başlıca eserler: Altun Yaruk, Prens Kalyanamkara ve Papamkara Hikâyesi, Kuanşi im Pusar, Türkisch Turfantexte, Uigurica, Türkçe Mani El Yazmaları’dır.

Türk masallarında, Simurg (Zümrüdüanka kuşu) gibi kaynağını Türk mitlerinden alan olağanüstü varlıklar çokça yer almaktadır. Bununla birlikte ejderhalar, peri kızları, devler de Türk masallarında karşılaşılan olağanüstü karakterlere örneklerdir. Türk masalları, aynı zamanda peri ülkesi, Kaf Dağı gibi dünyada gerçekte yer almayan mekânlarda geçmektedir. Kunos, (1913, x) padişahların peri ülkeleriyle ilişkileri olduğunu belirterek olayların bu ülkelerde geçtiğini söylemektedir. Bu sebeple Türk masallarını peri masalları kategorisine dâhil etmiştir. Boratav (1969, 87) ise “Türk masallarının olağanüstü öğelerinin aslında, sanıldığı kadar akıl dışı nitelikte olmadığını” savunmaktadır. Ona göre “Şehirlerden uzaklaşıp sözlü geleneğin korunduğu çevrelere, köy ortamına yaklaştıkça masallardaki olağanüstü öğeler hafiflemektedir. Cin, peri, ejderha gibi olağanüstü varlıkların çoğu zaman sadece adları anılmakla yetinilir. Bu varlıkların akıl dışı ve olağanüstü nitelikleri üzerinde durulmaz. Yani Türk geleneği en ‘masalımsı’ anlatıları bile gerçeğe yaklaştırma eğilimindedir.”

Türk masalları, içinde kalıplaşmış karakter tiplerini barındırmaktadır. Padişahlar, sultanlar, oğulları olan şehzadeler, peri kızları, cadılar, devler, ejderhalar Türk masallarının öne çıkan kahramanları arasında yer almaktadır. Ayrıca, zekâsıyla ve kurnazlığıyla ünlenen Keloğlan, Türk masalının dikkat çeken Türk delikanlı karakterlerinin başında gelmektedir. Kalıplaşmış bir tip hâline gelen bir karakter olarak Keloğlan’ın masal serileri mevcuttur. Boratav (1969, 89), “Dünyanın mutluluklarından yoksun kişilerin, alinyazılarını yenme çabasını Keloğlan

karakterinin üzerine aldığını belirtmektedir. Fakir bir dul kadının oğlu olan Keloğlan, çevresinde küçümsenir, itilir kakılır; tembelce ama zekidir, beceriklidir ve kurnazdır.”

Boratav (1969, 89), Türk masallarında karşılaşılan kadın kahramanların ise, fakir ve akıllı genç kız tipi olarak görüldüğünü belirtmektedir. Bu tür kadın kahramanlar, Türk masallarının tipleşmiş erkek kahramanı Keloğlan’ın kadın karşılığıdır. Bu genç kız, zekâsı, güzelliği ve iyi huyları sayesinde masalın sonunda bir şehzade ile veya bir bey oğlu ile evlenecektir.

“Masal, Türk geleneği içinde daha çok kadınlar tarafından anlatılır. Bu sebeple, masallarda kadın kahramanlar da erkek kahramanlar kadar etkili ve belirgindir. Güzel, sağduyulu, iyi yürekli, uysal, çalışkan, dürüst kadın, masallarda talihsizliğin veya bir eksikliğin ortaya çıkmasıyla, mücadelenin içine girer, olağanüstü niteliklerdeki yardımcılarının yardımı, kendi hüner ve sabrıyla sonsuz mutluluk, zenginlik ve başarıya kavuşur” (Günay, 1992, 327). Kadın karakterlere ait bu özellikler, bu araştırmanın çekirdeğini oluşturan Türk kültüründe kadınlara atfedilen rolleri ortaya koymaktadır. Boratav (1969, 90) da masallarda yer alan tuttuğunu koparan, gözünü budaktan sakınmayan genç kız ve genç kadın tiplerinin bu kadar belirgin olarak çizilmesini, masal anlatıcılarının daha çok kadınlar olmasına bağlamaktadır. Hatta bu anlatı türünün ‘kocakarı masalı’ olarak adlandırıldığını vurgulamaktadır.

Geleneksel edebiyatımızda kadın, daha çok bir sevgili, eş imgesiyle ele alınır ve tümüyle dinî algıyla kadının toplum içindeki yeri ortaya konur. Mesela bu dönemde kadının sosyal alandaki yetersiz alan kaplayışı bu hikâyelere de yansır. Kadın yazar olmadığından kadın olayına tümüyle erkek penceresinden bakıldığı açıktır. Öte yandan erkek egemen bir toplumun anlatılmasına ve anlatılarında öne çıkan kadın kahramanın az olmasına karşın hikâyelerde kadının oldukça etkin roller üstlendiğini görmek mümkündür (Tosun, 2017, 292-293).

Türk masallarında olağanüstü kahramanlar olarak karşımıza çıkan devlerin dişi ve erkeği vardır. Dişi olanı “dev anası” olarak adlandırılır (Sakaoğlu, 2013, 7). Türk masallarında karşımıza çıkan bir diğer olağanüstü kahraman ise cadılardır. Türk masallarında cadılar, çirkin suratlı, kazma dişli, burnu sümüklü, küpe veya süpürgeye binerek çok kısa sürede uzaklara seyahat edebilen varlıklar olarak tasvir edilirken masal içindeki görevleri ise arabozucu olmaktır (Sakaoğlu, 2013, 7).

Eski Anadolu; mitler, destanlar, efsaneler, hikâyeler, fabllar ve masallar bakımından olağanüstü zenginliğe sahiptir. Muhtemelen Homer ve Ezop burada doğmuştur veya burada uzun yıllar geçirmişlerdir (Halman, 1998, 200).

2.3. İngiliz Masalları

Batıda, masal denince ilk olarak akla Grimm Kardeşler gelmektedir. Zipes (2015, xii), Perrault, Andersen dâhil masal yazarları ve derleyicileri arasında masal türüyle en çok Grimm Kardeşlerin özdeşleştiğini belirtmektedir. Avrupa’da yaygın bir biçimde bilinen bu masal yazarları ve derleyicilerinin yanı sıra İngiltere’de de Joseph Jacobs İngiliz masallarının derlenmesi konusunda önemli çalışmalar yapmış bir araştırmacı ve yazardır.

“Britanya adalarının olağanüstü zengin bir peri kültürü vardır. On sekizinci yüzyıla doğru, sıradan halk, mantıksal olarak açıklanamayan olayları akla uygun hâle getirmek amacıyla doğaüstü peri dünyasını kullanmışlardır” (Bottigheimer, 2009, 14).

Bottigheimer, “peri ülkeleriyle ilgili hikâyelerin kuvvetli bir Kelt kaynağı üzerine inşa edildiğini belirtmektedir. İngiliz, Fransız, Alman ve İtalyan yazarlar yerel peri inançlarının büyük bir kısmı, bu Kelt kaynağına dayanmaktadır” (2009, 15).

İngiliz edebiyatı, içinde çeşitli etnik ögeler, mitolojik ve dinî inançlar, toplumsal yapı özellikleri, tarihî dönüşümler, kültürel etkileşimler gibi çeşitli kaynaklardan beslenen köklü bir edebiyattır. İngiliz edebiyatını ele almadan önce İngiliz coğrafyasını ve tarihini incelemek gerekmektedir. İngiltere bugünkü sınırlarıyla Büyük Britanya adasında yer alan, aynı ada içerisinde batısında Galler, kuzeyinde İskoçya bulunan Birleşik Krallık’a bağlı bir ülkedir. “Büyük Britanya adalarının yerli halkı, genellikle Anglo-Saksonlar dediğimiz Germen kabileleri değil bambaşka bir soydan gelen Celt’ler ya da Keltlerdir. Keltlerin dili, Büyük Britanya’nın kimi bölgelerinde, örneğin İrlanda’da, Galler’de (Wales), Cornwall’da, İskoçya’da ve Fransa’nın Bretagne bölgesinde günümüzde konuşulan ‘Gaelic’ lehçesini andırdığı bilinmektedir” (Urgan, 2010, 17). Norman İstilasıyla birlikte Anglo-Saksonlar Fransa’dan etkilenmeye başlamışlardır ve bu dönemden sonra Fransız dili ve edebiyatından etkilenmeler net bir biçimde görülmeye başlanmıştır.

Urgan (2010, 11-12), İngiliz edebiyatının 10 temel döneme ayrıldığını ve bunların sırasıyla; eski İngilizce dönemi, orta İngilizce dönemi, rönesans (Elizabeth

çağı), commonwealth dönemi, restorasyon dönemi, neo-klasik çağ, pre-romantik çağ, romantic çağ, Viktorya çağı ve XX. yüzyıl edebiyatı olduğunu belirtmektedir. Anglo Sakson döneminin anonim epik şiiri *Beawulf* tan Orta Çağ romansı *Sir Gawain and the Green Knight*'a Rönesans yazarı Shakesperare'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'ndan Romantik çağın önemli isimleri Samuel Taylor Coleridge ve John Keats'in şiirlerine kadar doğaüstü öğeler ve fantastik karakterler İngiliz edebiyatında çokça rastlanan unsurlardandır. Bu eserlerde devler, ejderhalar, elfler, periler gibi fantastik karakterlere rastlayabileceğimiz gibi özellikle epik şiirlerde kahramanlara olağanüstü özellikler atfedildiği de görülmektedir.

Masallar, sözlü gelenek ile aktarılan bir anlatı türüdür. İngiliz toplumunda üst sınıflar arasında salonlarda kadınların birbirine anlattığı hikâyeler şeklinde ünlü yayılan peri masalları bu sayede daha nüfuzlu bir anlatıcı ve dinleyici kitlesince kabul görmüştür. “1600’lerin sonlarında, peri ülkeleriyle ilgili hikâyeler, İngiltere’nin zengin sınıfları arasında önemini kaybetmişti. Ancak bir asır daha, köylüler ve şehirde yaşayan eğitimsiz fakat okuryazar olan insanların inancı olmayı sürdürmüş ve hayatta kalmıştır (Bottigheimer, 2009, 15).

İngiliz edebiyatını çocuk edebiyatı bağlamında inceleyecek olursak ‘çocuk ve edebiyat’ buluşmasının çok da eski sayılmayacağı görülmektedir. Şirin’in (2000, 58) “İngiltere’de uzun yıllar çocukların ders kitapları dışında herhangi bir kitap okumaları hoş karşılanmamıştır.” söylemi bu durumu anlamamızı kolaylaştırmaktadır. “Batı dünyasında, Orta Çağ’da doğuştan günahkâr ve “küçük adam” olarak görülen çocuğun, Rönesans’ın doğuşuyla hümanizm akımı ile birlikte doğuştan masum olduğu ve içinde bulunduğu toplumun onu bozduğu düşüncesi hâkim olmaya başlamıştır” (Nas, 2002, 7). Ancak bu dönemden sonra çocuğun kendine özgü bir dünyası olduğu gerçeği anlaşılmaya başlandığı ve çocuğa yönelik edebiyat ürünleri ortaya çıktığı bilinmektedir.

Günümüzde çocuklara yönelik anlatılan veya yazılan masalların hedef kitlesi, eski dönemlerde çocuklar değildi. Çocuklara seslenen masalların ancak yakın sayılabilecek tarihlerde hazırlandığı görülmektedir. “İngiltere’de özel olarak çocukların serbest okuma ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hazırlanan eserlerin yayımı 17. yy’da başlamıştır. Bu kitaplar eski çağlara ilişkin efsaneleri, Orta Çağın ünlü hikâyelerini ve peri masallarını içeriyordu” (Şirin, 2000, 59).

18. ve 19. yy'a kadar İngiliz masalları veya halk hikâyelerinin derlenmesi konusunda herhangi bir çalışma olmadığı söylenebilir. Bu dönemde daha çok Alman ve Fransız masallarının çevirileri ve Binbir Gece Masalları gibi doğu masallarının çevirileri yapılmıştır. Doğu hikayeleri 18. Yüzyılın İngiliz kurgusal edebiyatına damga vurmuştur. Galland'ın *Binbir Gece Masalları* çevisinin İngiliz versiyonu olan “Grub Street” Londra’da 1704 yılında yayınlandığında edebî hayal gücü üzerinde Fransız masallarından daha büyük bir etki yaratmıştır. Daha sonra 1823 yılında Grimm Kardeşler’in *Kinder und Hausmarchen*’i Alman Popüler Hikayeleri adı altında Edgar Taylor tarafından yayınlanmıştır. Sanayi toplumunun çirkinliğinden kaçmak isteyen erken Viktorya dönemindeki okurlar ise, kayıp masum dünyaya ait gibi görünen kahramanlık idealleri ve peri mitolojisine yönelmişlerdir (Zipes, 2000, 71-73). Ancak bu peri masallarının peri mitolojisinin en saf hali olarak aktarıldığını söylemek mümkün değildir. Sözlü halk masallarını ağırlıklı olarak köylülerden ve gündelik işçilerden derlediklerine inanılan Grimm Kardeşler, bu masalların anlamına ve aslına büyük ölçüde sadık kaldıklarını, sadece ufak tefek rötuşlar ve bazı değişiklikler yaptıklarını iddia ediyorlardı. Ancak Zipes’e göre (2018, 137-138) sadece masalların üslubunu değiştirerek geliştirmekten fazlasını yapmışlardır. Masalları genişletmişler ve karakterlerde ve anlamda somut değişiklikler yapmışlardır. Böylelikle peri masalları aracılığıyla kendi felsefe ve siyasi görüşleri çerçevesinde toplumsallaşmaya zemin oluşturmuş oldular. 1945 sonrası dönemde Batı Alman yazarlar ve eleştirmenler Grimm Kardeşler’in, Andersen’in, Bechstein’in ve bu yazarların taklitçilerinin peri masallarını çocukların burjuva toplumunda sabit roller ve işlevler öğrenmesini telkin eden ve böylelikle de serbestçe gelişimlerini engelleyen bir eğitim sisteminin gizli ajanları olarak değerlendirmeye başladı (Zipes, 2018, 134-135).

Viktorya dönemi çocuk edebiyatı yazarları, çalışmalarını yerli gelenekten daha çok Alman ve Fransız kaynaklarına yoğunlaştırmışlardır (Zipes, 2000, 74). Masalların yazıya geçirilmesi konusundaki eksiklik, Püriten kültür kurallarının toplumdaki yaygın etkisinden kaynaklanmaktadır (Zipes, 1989 xiii’den aktaran Büyü 2013, 27). Püritenlere göre masallar, hayal gücü ürünleri olduğundan çocuklar için tehlikelidir.

19.yy sonlarında ise İngiltere’de çok değerli birçok masal ve masalımsı hikâye kitabı yayımlanmıştır. Bunlar arasında en tanınmış olanları Anthony Montalba’nın derlemiş olduğu “Bütün Uluslardan Peri Masalları” (Fairy Tales of All Nations), Mary Frere’nin Hindistan masallarından oluşan “Eski Hindistan Günleri” (Old Deccan

Days), Andrew Long'un "Mavi Peri Kitabı" (The Blue Fairy Book), Joseph Jacobs'un (1814-1816) "İngiliz Peri Masalları" (English Fairy Tales) ve "Kelt Peri Masalları" (Celtic Fairy Tales) gibi bir bölümü çeviri bir bölümü telif olan eserlerdir.

Tarihçi ve halkbilimci Joseph Jacobs, Avusturalya'da doğmuş, İngiltere'de öğrenim görmüş ve yaşamıştır. İlk yazıları Yahudi antropoloji çalışmaları üzerine olan Jacobs, bu sayede halkbilimine merak salmıştır. Halkbilimci olarak önemli çalışmalara imza atan Joseph Jacobs, İngiliz masallarını derleme çalışmaları bakımından İngiliz halkbilimine kaydadeğer bir katkı yapmıştır. 1890 yılında İngiliz masal derlemelerini "İngiliz Peri Masalları" (English Fairy Tales) adı altında yayımlayan Jacobs, 1893 yılında derleme çalışmasını daha da genişletmek adına içinde bir önceki kitabındakilerden farklı masalların yer aldığı "Daha Fazla İngiliz Peri Masalları" (More English Fairy Tales) derleme çalışmasını alanyazına kazandırmıştır (Zipes 2000, 268).

2.4. Feminist Teori

Batı kültüründe tarih boyunca erkekler ve kadınlarla ilgili üç inanç hâkimdi. Bunlar; farklı psikolojik ve cinsî doğaya sahip oldukları, erkeklerin kalıtsal olarak baskın ve üstün cinsiyet olduğu ve erkek-kadın farklılığı ve erkeğin baskın olması durumunun doğal olduğu (Bem 1993, 1).

Feminizm, zaman içinde dönemin sorunlarına göre şekil alan, kendini yenileyen dinamik bir yapıdadır. Feminizmin ilk dalgası kadınların temel hak ve hürriyetleri ve siyasî hakları üzerinde durmaktadır. Feministler, 1960'lı yıllardaki ikinci dalgayla birlikte cinsiyet ayrımcılığı konusuna daha fazla dikkat çekerek cinsiyet eşitsizliğiyle ilgili toplumsal bilinç oluşturmaya çalışmıştır (Bem, 1993, 1). Ancak cinsiyetler arası eşitsizlik ve erkeğin baskın ve üstün cinsiyet olduğu düşüncesi kültürel söylemlere, topluma ve bireyin ruhuna çok uzun zamandır nüfuz etmektedir. Zipes'e göre (2018, 61) eril tahakküm süreci kuşkusuz uygarlık sürecinden çok daha eskidir ve bu nedenle uygarlık sürecinin doğasında yer alır. Bir başka deyişle, uygarlık sürecinde yaşanan çatışmalar ve verilen mücadeleler erkeklerin kendi yetkelerini güçlendiren ve kadınları erkeklerin keyfi tahakkümüyle yüzleştirerek buna maruz bırakan bir tutum içerir. Bourdieu, erkek egemen düzenin toplum içinde güçlenmesi ve gelişmesi için özel bir çabaya gerek olmadığını belirterek varolan toplumsal düzeni

erkeğin baskınlığını mantıksallaştıran ve meşrulaştıran devasa bir sembolik makineye benzetmektedir (2001, 9).

Bem (1993, 2), kültürel söylemlere, toplumsal kurumlara ve bireylerin ruhuna işlemiş olan üç bakış açısından¹ bahsetmektedir. Bunlardan ilki erkek merkezliktir. Buna göre erkeğin kadınlara üstünlüğü ve kadınlar üzerindeki baskınlığından çok erkeğe insan olarak yaklaşılırken kadına “öteki” muamelesi yapılmaktadır. İkinci bakış açısı ise cinsiyet kutuplaşmasıdır. Buna göre kadın-erkek ayrımı, sosyal ve kültürel dünyamıza o denli işlemiştir ki toplumsal roller, giyim tarzları ve duyguları ifade ediş biçimlerimiz gibi algılar cinsiyetlere göre kutuplaşmaktadır. Üçüncü bakış açısı ise biyolojik esaslıdır. Biyolojik esaslılık, diğer iki bakış açısındaki düşünceleri, kadının ve erkeğin içgüdüsel biyolojik doğasının kaçınılmaz bir sonucu olarak görerek bu düşünceleri mantıksallaştırmaktadır. Yani buna göre baskınlık ve üstünlük erkeğin doğasında vardır.

Viktorya döneminde Püriten kültürün toplumdaki yaygın etkisiyle, kadının toplum içindeki yeri evle sınırlanmaktadır. Bu dönemde kadının toplumdaki rolü iyi bir anne olmak ve iyi bir eş olmaktır. Kadın için “evdeki melek” tanımı yapılarak kadın olmanın sınırları toplumsal söylem tarafından belirlenmiştir. Bu dönemde kadının ideali iyi bir eş bulmak, iyi bir anne olmak olarak şekillendirilmiştir. Woolf (2009, 216), “Professions for Women” başlıklı makalesinde evdeki meleği sevecen, çekici, özverili, saf, utangaç olarak tanımlamaktadır. Ayrıca bu kadının kendisine ait bir fikri veya dileği olmadığını da ekleyerek kendisini ailesi için feda ettiğini belirtmektedir. Woolf, kendisinin “evdeki melek” figürünü nasıl öldürdüğünü anlatırken “evdeki meleği öldürmenin” tüm kadın yazarların görevinin bir parçası olduğunu belirtmektedir.

Aydınlanma çağı olarak adlandırılan 17. yüzyılın sonu ile 18. yüzyılın sonu arasındaki dönemde Amerikan Bağımsızlık Bildirisi’nin ve Fransa İnsan Hakları Bildirisi’nin yayınlanmasıyla insanların doğal haklara sahip olduğu fikri ortaya çıkmaya başlamıştır (Donovan, 2019, 22). İnsan hakları konusunun gündeme gelmesiyle kadınlar da kendilerinin erkeklerin sahip olduğu haklara sahip olabilmeyi umuyorlardı. Mary Wollstonecraft 1792’de *Kadın Hakları Savunusu* adlı eserini

¹ Bem, bu bakış açılarını “lens” olarak adlandırmaktadır. Bu bakış açılarını sırasıyla “androcentrism, gender polarization ve biological essentialism” olarak adlandırmaktadır (Bem, *The Lenses of Gender* 1993, 2).

tamamlamıştır. Bu çalışma feminist teori tarihindeki ilk önemli çalışma olarak görülmektedir. Kadın hakları konusunun gündeme gelmesiyle kadının toplum içindeki yeri toplumsal ve kültürel söylemin yavaş yavaş dışına çıkmaya başlamıştır. Temel doğal haklar doktrinini kadınlara uyarlayan Elisabeth Cady Stanton olmuştur (Donovan, 2019, 29). 1848 yılında yayınlanan Duygular Bildirgesi'yle kadınların da sahip olması gereken yaşama, özgürlük gibi doğal haklar ve oy verme hakkı konusu yüksek sesle dile getirilmeye başlanmıştır. Aydınlanmacı liberal feministler kadının ve erkeğin ruhları ile akılcı yeteneklerinin aynı olduğu inancını benimseyerek bireyin özerk bir varlık olduğunu savunmuşlardır (Donovan, 2019, 33).

19. yüzyıla gelindiğinde aydınlanmacı liberal feminizmin bir adım ötesine geçildiği görülmektedir. Bu dönemi Donovan (2019, 73-74) “kültürel feminizm” olarak adlandırmaktadır. Bu feministler erkeklerle kadınların benzerliklerini vurgulamazken dişil etki ve değerlerin yönlendirdiği güçlü kadınlara dikkat çeker. Kültürel feminist teori anaerkil bakış açısına dayanmaktadır. Margaret Fuller, 19. yüzyılda *Kadın* adlı eseriyle feminizme yeni bir kapı açmıştır. Bu eser, kültürel feminist geleneğin başlangıcı olmuştur. Kadınların sezgilerinin oldukça kuvvetli olduğu, kadınların içindeki güç gibi konulara dikkat çekmektedir.

Liberal feministler için dokunulmaz kutsallıktaki aile içi ilişkiler, kadının ve erkeğin aile içindeki roller, çocuğun yetişkilik rolüne doğru giden gelişim süreci gibi konular Freud tarafından çözümlenmeye çalışılmıştır. Freud erkeğin sadist kadının ise mazoşist eğilim gösterdiğini iddia etmektedir. Buna göre erkek etken kadın ise edilgen konumdadır. Freud'un psikanaliz yaklaşımının 20. yüzyıl feministlerinin çoğunu memnun etmediği söylenebilir. Dönemin feministleri Freud'un teorilerini güçlü bir biçimde eleştirmişlerdir.

Simon de Beauvoir'ın *The Second Sex* (İkinci Cins) ve Mary Daly'nin *Beyond God the Father* (Tanrı Babadan Öte) eserleri yakın dönem feminist teorinin en önemli çalışmaları arasında yer almaktadır.

1960'ların sonlarında 1970'lerin başlarında radikal feministler, kadın hareketi için bir devrime ihtiyaç olduğunu savunmuşlardır. Ataerkilliğin kadınların bastırılmasının kökeninde yer aldığı, kadınlara baskı uygulayan erkeklere karşı mücadele etmek gerektiği, erkek ve kadının temelde farklı oldukları düşünceleri radikal feministlerin görüşlerinin temelini oluşturmaktadır (Donovan, 2019, 266). Bunun için toplumsal bir devrim gerektiğini düşünmektedirler.

2.5. Toplumsal Cinsiyet Roller

“İnsan, bir kültür çevresinde toplum hâlinde yaşayan düşünme, konuşma ve yaratıcı yeteneği olan, dünyaya ve evrene açık ve bunları bütün olarak kavrayabilen, çevresini değiştirebilen, biçimlendirebilen, eylemlerinden sorumlu olan, bilinçli, toplumsal, canlı bir varlıktır” (Bak, 2011, 206).

Toplumsal cinsiyet sistemi, insan ırkını iki kategoriye ayırmakla kalmayıp erkeği kadından üstün tutmaktadır. Toplumsal cinsiyet, dengenin yarısını oluşturan erkeksi olanı olumlayan ve kadınsı olanı olumsuzlaştıran modern toplumda, hiyerarşik olarak düzenlenmiş bir dizi rolleri sunar (Cranny-Francis, ve diğ., 2003, 1-2). Toplumsal cinsiyet, zıtlıklarla birbirinden ayrılmaktadır. Bu iki yarı birbirine eşit fakat karşıt olarak görülmektedir. Paul Broca’nın çalışmasında olduğu gibi erkek beynini ve kadın beynini tartarak erkeğin üstün olduğu sonucuna ulaşanlar olduğu gibi eğitimin öncüsü Maria Montessori gibi insan ahlakı, şefkat ve onurun korunması gibi konularda kadın üstünlüğü olduğunu belirtenler de vardır. Görüldüğü üzere, erkek ve kadın cinsiyetleri ele alınırken bir karşıtlık gözetilmiştir. Erkeksiliğin ayrıcalıklı hâle getirilmesi Batı toplumlarında genellikle ortak bir söylem olarak karşımıza çıkmaktadır (Cranny-Francis, ve diğ., 2003, 2).

“Toplum, cinsiyetlerine uygun davrananlar konusunda erkeklere ve kadınlara baskı yapmaktadır. Bu sosyalleşme sürecinden kurtularak toplumun baskıladığı cinsiyet tipi davranışlarını geliştirmeyen insanlar, toplumun üzerimize koyduğu kısıtlamalardan özgür bir şekilde yetişmektedir. Ancak unutmayalım ki cinsiyet uyumlu davranışlarımızın ödüllendirilmesi ya da cezalandırılması çocukluğumuzda başlar ve yetişkinliğimize kadar sürer” (Burger, 2016, 567). Butler (2014, 7-8), bunu “toplumsal cinsiyetin edimselliği” olarak adlandırmaktadır.

Cinsiyet rolü, “bir kültürde erkek ya da kadının olmaya uygun görülen davranış, tutum, hak, görev ve yükümlülükler kümesidir” (Bee, Boyd, 2009, 568). Tarhan (2005, 103), cinsiyet rolünü ortaya çıkan genetik faktörlere dikkat çekerken aynı zamanda toplumun kültürel öğretileri ve kişinin kendisine kattığı birikimler gibi etkenlerin de genetik faktörlerle birlikte cinsiyet rolünü oluşturduğunu belirtmektedir. Ona göre cinsiyet rolü hem genetik hem de toplumsal faktörlerle birlikte şekillenmektedir. Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet arasındaki farkı en açık bir şekilde dile getiren Simon de Beauvoir (1956, 273) *The Second Sex* kitabında bunu “Kadın doğulmaz, olunur.” cümlesi ile ifade etmiştir. Bir başka deyişle toplum, kendi içindeki

kurallar ve atfettiği roller ile kadını şekillendirir ve oluşturur. Beauvoir, toplumsal cinsiyet konusunu bu cümlesinde, kadın yönünden ele alsa da aynı durum erkek için de söylenebilir. Toplumun kadın ve erkeğe yüklediği roller ve davranış biçimleri zaman içinde şekillenmektedir. Örneğin her bebek ağlar ancak ağlama eylemi veya hassas olma kadınlara ait bir davranış biçimi olarak görülür. Erkek de erkeksiliğin gerektirdiği davranış kümesinde ağlama olmadığından zaman içinde duygularını açığa vurmeyen bir davranış biçimi geliştirir. Sonuçta ağlamayan, hassas görünmeyen, katı bir erkeksi davranış biçimi oluşmuş olur. Bu durum Judith Butler’ın ortaya koyduğu toplumsal cinsiyetin edimselliği ilkesini destekler niteliktedir. Birey, tekrar eden davranış biçimleri sonucunda kendi toplumsal cinsiyet rolünü oluşturmuş olur.

Cinsiyet rolleri; kültürel, coğrafi ve toplumsal etmenlere göre kadınlara veya erkeklere yüklenen sorumlulukları içerir. Bu roller, toplumdan topluma değişiklik gösteren davranışları içermektedir. “Örneğin bir erkeğin dışarıda başka bir erkeğin elini tutması Batı toplumlarında kadınsı (feminen) bir davranış olarak görülebilirken Orta Doğu gibi ülkelerde bu davranış kabul edilebilir erkeksi (maskülen) bir davranış olarak görülebilmektedir. Bu da kadınsılık ve erkeksiliğin tarihî ve kültürler arası yapılandırılmasını ve toplumsal cinsiyeti göz önünde bulundurmamız gerektiğini gösteriyor” (Cranny-Francis, ve diğ., 2003, 3).

“Kadın ve erkek olmak, doğal ve doğuştan olarak adlandırılırken kadınlık ve erkeklik ise toplumsallaşma süreci ile beraber kültürel bir yapılanmaya işaret etmektedir. Toplum ve kültür, kadının ve erkeğin nasıl davranması gerektiğini, üzerine hangi görevlerin düştüğünü, ne tür rolleri üstlenmesi gerektiğini öğretmektedir” (Hepşen, 2010, 14). Butler, bu konuyla ilgili olarak ‘kadınlık belası’ tabirine dikkat çekerek “kadınlara özgü isimsiz bir rahatsızlık olarak adlandırılan bu tabirin tarihî oluşumunun ardında kadın olmanın doğal bir hastalık olduğu fikrinin yattığını ileri sürmektedir (2018, 34). Ancak toplumsal cinsiyet olgusu, yalnızca kadın/kadınlık durumlarını sorgulamaz, aynı zamanda erkek/erkeklik durumunu da ele alır. “Simon de Beauvoir’in genel geçer bir bilgi hâline gelen insanın kadın doğmayıp kadın hâline geldiği gerçeği, sadece kadınlar için değil erkekler için de geçerlidir” (Reis, Özüm, 2017, 9).

Reis ve Özüm (2017, 1), toplumsal/sosyal cinsiyeti, cinsler arası sosyal ve kültürel hak ve hürriyetleri kapsayan bir terim olarak tanımlamaktadır. Toplumsal cinsiyeti, bedenden ibaret bir durum olarak ele almak yerine, günümüzde kültürel ve

toplumsal olarak yapılandırılan bir durum olarak ele almak yaygın bir yaklaşımdır. Feminist söylemin önde gelen çağdaş temsilcilerinden Judith Butler (2014, 7-8), toplumsal cinsiyeti, değişmez kabul edilen bedensel yapının belirlediği bir durum olarak değil sosyal olarak sürekli üretilen ve sürekli değişen edimsel (performatif) bir olgu olarak tanımlayarak bedenin maddesellik sorunsalına dikkat çekmektedir. Bayılmış Öğütçü (2017, 39), İngiliz edebiyatı alanında, Orta Çağ nasihatnamelerini, Butler'in öne sürdüğü 'toplumsal cinsiyetin edimselliği' çerçevesinde incelediği çalışmada, kız ve erkek çocukların, kendilerine doğrudan öğretilen veya etraflarından görerek öğrendikleri toplumsal cinsiyet ideallerini, kendileri de yaptıkça ve tekrarladıkça kendi toplumsal cinsiyetlerini oluşturdıklarını ve sergilediklerini öne sürmektedir. Bu nasihatnameler, kız çocuklarına 'iyi bir kadın' olmayı, erkek çocuklarına da 'iyi bir erkek' olmayı öğretmeyi amaçlamaktadır. Elbette ki söz konusu iyi kadın/iyi erkek reçeteleri Orta Çağ döneminin cinsiyet ilkelerine göre verilmeye çalışılmıştır. Ancak bu nasihatnamelerde yer alan birçok husus, günümüzde de farklı şekillerde de olsa geçerliliğini korumaktadır.

Radikal feminist olarak tanınan Andrea Dworkin, toplumsal cinsiyet rolleri konusundaki görüşlerini keskin bir biçimde sunmaktadır. Dworkin (1974, 17), orijinal adı "*Woman Hating*" olan kitabının yazılış amacını, devrimsel bir eylem olarak nitelemektedir. Kitabının özünde cinsiyetçilik, kadınların baskılanması, erkek egemen sistem ve bunların kadınlar üzerindeki etkileri yer almaktadır. Üstü kapalı olarak liberal feminizmi eleştiren Dworkin, keskin görüşleri nedeniyle liberal feministler tarafından da çokça eleştirilen bir aktivist olmuştur.

Liberal feminizm ise genel olarak, kadının dezavantajları, erkeklerin düzenlediği ve kadınların içselleştirdiği basmakalıp geleneksel beklentilere dayandırılmaktadır. Bu basmakalıp inançlar, aileler, okullar, kitle iletişim ve diğer sosyalleşme araçları tarafından yüceltilir (Connell, 1987, 34).

Bilişsel gelişim kuramında ise çocuk, bilişsel gelişim süreci içerisinde aktif olarak birtakım roller edinir. Sandra Lipsitz Bem'in ileri sürdüğü cinsiyet şemaları yaklaşımı adı verilen kuramda, sosyal öğrenme ve bilişsel gelişim kuramlarının temel görüşlerini birleştirir (Dökmen, 2015, 68'den aktaran Kaynak, Aktaş, 2017, s. 69). Çocuklar doğru ve yanlış davranışa, giysiye, mesleklere, erkek ve kadın diline ilişkin kavramları televizyonda ve filmde gördükleri, kitaplarda okudukları modellerden olduğu kadar, evlerinde, okullarında ve yaşıt gruplarında gördükleri modellerden de

öğrenirler (Gander, Gardnier, 2004, 409). Bu durum da toplumsal cinsiyet rollerinin sosyal olarak öğrenildiğini desteklemektedir. Çocuklar, çevrelerinden alımladıkları bu rolleri kendi cinsiyet şemalarına yerleştirmektedir.

“İnsan, gözünü dünyaya açtığında kendini bir toplum içinde bulur. O toplumun içinde var olan bilgiler, davranış biçimleri, tutumlar, aile, gelenek, inançlar, öğretiler, din, felsefe, sanat, töre sarar sarmalar insanı. Yani insan, toplumun kültürüyle yoğrulur. Her birey doğumdan başlayarak kendisine dil yoluyla iletilen bu mirası öğrenir, edinir” (Adalı, 2016, 23-24).

Cinsiyet rolü teorisi çok geniş bir teori olmakla birlikte, alanda özellikle, kadınsılık ve erkeksiliğin psikolojik davranışlarını ölçmeye çalıştığı androjen kimlik ile ilgili ünlü araştırmasıyla Sandra Bem, ön plana çıkmaktadır.

“Rol kavramı etrafında şekillenen sosyal teorinin, sınırları belli bir yapısı vardır. Detaylarda farklılıklar gösterse de formüllerin, rol teorisinin mantıksal çekirdeğini oluşturan beş ortak noktada bulunduğu görülmektedir. İlk iki madde, en temel olan öğeleri yani aktör ve senaryoyu tanımlamaktadır:

1. *Kişi* ve kişinin sahibi olduğu toplumsal *konum* arasındaki analitik (çözümsel) ayrım,
2. Konuma atfedilen rol davranışları veya *eylemler* bütünü.

Diğer üç madde ise bu sosyal oyunun harekete geçiren araçlarını kapsamaktadır:

3. Hangi eylemlerin verilen konumlara uygun olduğunu tanımlayan rol *beklentileri* veya kurallar,
4. Birbirine karşıt konumdaki insanlar (rol verenler ve kaynak gruplar) tarafından hayata geçirilir,
5. Bu beklenti ve kuralları ödüller, cezalar, olumlu ve olumsuz pekiştirmeler gibi *yaptırımlar* aracılığıyla dayatanlar” (Connell, 1987, 47).

Gander ve Gardnier (2004, 321-322), “Çocuklar kimliklerini erkek (male) ya da dişi (female) olarak anlamayı öğrenirler; iki rolü nelerin oluşturduğuna ilişkin kavramları geliştirir ve buna uygun davranışları benimserler. Farklı kültürlerdeki

cinsiyet rollerini karşılaştırsak ya da belirli bir kültürdeki cinsiyet rollerine uzunca bir süre bakarsak biyolojik işlevlerden ayrı olarak bunların durgun olmadıklarını ve evrensel tanımlarının bulunmadığını görürüz.” diyerek cinsiyet rollerinin toplumsallığına dikkat çekmektedir.

Bee ve Boyd (2009, 575) ise cinsiyet rollerinin edinimindeki evrenselliği; “Kalıplaşmış cinsiyet rollerinin, 28 ülkedeki yetişkinler ve 24 ülkedeki çocuklar üzerine yürütülen çalışmada en güçlü özelliklerin kadınlarda zayıflık, narinlik, uysallık ve yumuşak kalplilik; erkeklerde ise saldırganlık, maceraperestlik, acımasızlık ve katılık olduğu ortaya konulmuştur” şeklinde ifade etmiştir.

“Kültürlerarası araştırmalar erkek cinsiyet rolü kavramının kadın cinsiyet rolü kavramından daha erken geliştiği ve daha güçlü olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Bu durum araştırmaya konu olan ülkelerin hemen hepsinde geçerlidir. Bu görüngünün nedeni ne olursa olsun Batı toplumlarında erkeklere atfedilen niteliklere kadın özelliklerinden daha fazla değer biçildiği açıkça görülüyor.” (Bee, Boyd, 2009, 576).

Rol çatışması “Toplumun statülere bağlı olarak beklediği veya buyurduğu iki veya daha fazla şey karşısında ferdin gösterdiği çelişik istekler, davranışlar” (Türk Dil Kurumu, 2011, 1982) olarak tanımlanmaktadır. Bem’in cinsiyet rolleri yaklaşımını Yıldırım (2015, 101) aşağıdaki gibi görselleştirmiştir

Tablo 2.3: Bem’in cinsiyet rolleri yaklaşımı

Erkeksi	Erkek cinsiyetine özgü rol ve davranışlardır. Cesur, atılgan, güçlü, yarışmacı, hırslı, lider vs. gibi özellikler.
Kadınsı	Kadın cinsiyetine özgü rol ve davranışlardır. Şefkatli, korumacı, uzlaşmacı, duygusal gibi özellikler.
Androjen	Her iki cinsiyetin olumlu yönlerini geliştiren kişilik tipleridir. Cesaret sahibi bir erkeğin duygusal özelliklere sahip olması duygusal bir kadının cesur olması gibi.
Ayrıışmamış (Belirsiz)	Bireyin ‘ben’ kavramının cinsiyete göre farklılaşmasıdır. Hem erkeksi hem kadınsı cinsiyet rolleri belirginleşmiştir.

Ali Yıldırım, **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi** (Konya: Çizgi Kitapevi, 2015), 101’den alınmıştır.

Cinsiyet çalışmaları ile tanınan Amerikalı psikolog Sandra Ruth Lipsitz Bem, kadınsılık, erkeksilik ve sosyal kabul edilebilirlik olarak kategorilendirdiği cinsiyet

rolleri envanterini literatüre kazandırmıştır. Batı literatüründe Bem'in Cinsiyet Rolü Envanteri, ilgili çalışmaların çoğunda kullanılmaktadır.

Beauvoir (1956, 15), *The Second Sex* kitabında, tüm toplumlarda erkeklerin aktör veya özne olarak tanımlandığını, kadınların ise erkeklerle ilişkili olarak tanımlandığını belirtmektedir. Kadın özerk bir varlık olarak görülmez. “Erkek özne iken (avcı, çiftçi, asker) kadın ise diğ eridir (anne, dost, eş). Bu durum tüm toplumlarda geçerli olsa da olmasa da Batı medeniyetinde geçerlidir” (Jacobson Michaelson, Aaland, 1976, 251-252). Yani kadının konumu ve rolü erkeğin konumu ve rolü üzerinden olmaktadır. Örneğin; “Ahmet Bey ve eşi.” ifadesi kadının rolünün erkeğe bağlı olarak tanımlandığını göstermektedir. Bem (1993, 2), bu erkek merkezliliğin kültürel söylemimize, toplumsal kurumlarımıza ve bireylerin ruhuna derinden tesir ettiğini belirtmektedir.

Androjeni, biyolojide hermafrodit olarak da adlandırılan çift cinsiyetliliğe karşılık gelmektedir. Bu bireylerin vücut yapıları ve fiziksel özellikleri normal erkek ve kadın özelliklerinin karışımıdır. Psikolojide ise androjen kimlik, her iki cinsiyetin güçlü kişilik özelliklerinin tek bir bireyde toplanmasıdır. Androjen bireyler geleneksel cinsiyet rollerinden çok cinsiyetler arası davranışlar sergilerler (Britannica, Androgyny 2018). Foucault ise (1978, 43) eşcinsellik, androjeni ve çiftcinsiyetlilik kavramları arasındaki ilişkiyi şöyle açıklamaktadır: “Eşcinsellik sodomi uygulamasından çıkıp bir tür içsel androjenliğe, ruhun çift cinsiyetliliğine evrilerek ortaya çıkmıştır”.

Toplum içinde, kadınsı rollerin sadece kadınlara, erkeksi rollerin sadece erkeklere ait olduğu fikri yaygındır. Androjen kimlik ise erkeksi ve kadınsı özellikleri aynı anda taşıyabilen erkek veya kadını ifade eder. Tarhan (2005, 113), her erkekte kadınsı, her kadında da erkeksi özelliklerin varlığına dikkat çekerken hiçbir cinsiyetin yüzde yüz oranında kendi cinsinin özelliklerini taşımadığını belirtmektedir. Ancak bu konuda önemli olanın oranların yüzde elliden aşağı olup olmaması olduğunu da eklemektedir. “Androjen kimlik, hassasiyet ve hâkimiyet davranışının birleştirilmesi durumunu ifade eder: Örneğin, ‘Shakespeare kibar ve duygusal olduğu kadar aynı zamanda da güçlü ve dinamikti. Hakiki bir denge içindeydi’” (Jacobson Michaelson, Aaland, 1976, 254). Öyleyse androjen kimlik, her iki cinsiyet rolünün kişide aynı anda var olmasıdır denebilir. Güçlü ve merhametli bir erkek ya da hassas ve kendine güvenen bir kadın hem erkeksi hem kadınsı özellikleri aynı anda taşıması bakımından

androjen kimliğı açıklamaktadır. “Sandra Bem, androjen kimliğı cinsiyet rolü reformunda bir amaç olarak sunmaktadır” (Connell, 2009, 39). Yani Bem, ideal ve sağlıklı bir insanın androjen kimlik rolüne sahip olması gerektiğini savunmaktadır.

Bu doğrultuda bu araştırmada çocuklara yönelik anlatılan/yazılan masallarda, kız ve erkek çocukların toplumsal cinsiyet edimlerini şekillendiren birtakım karakter özellikleri ve cinsiyet rolleri incelenmeye çalışılacaktır.

2.5. Masallarda Toplumsal Cinsiyet Roller

Yazınsal metinler çağdaş ya da kendisinden önceki başka metinlerle yakınlık, benzerlik ya da karşıtlık ilişkileriyle kendini oluşturur (Kıran, Kıran, 2011, 359). Dworkin (1974, 24), kadınlar ve erkeklerin oynadıkları cinsiyet rollerinin ruhumuzu kalıba sokan kadının ve erkeğin ilk senaryoları olarak masallarla başladığını belirtmektedir.

Masallar sözlü geleneğin en eski anlatılarından biridir. Masal anneleri veya masal nineleri tarafından anlatılagelen, birtakım doğaüstü olayların yaşandığı ve içinde tipleşmiş karakterlerin olduğu bir anlatı türüdür. Masallar esasında anaerkil toplumlarda yetişkinlerin yetişkinlere sözlü olarak aktardığı anlatılardır. Ancak zaman içinde on yedinci yüzyıl aristokrat kadınlarının bu masalları kendi yorumlarıyla yetişkinlere yönelik olarak salonlarda anlatmaya başlamasıyla, masallarda birtakım değişiklikler meydana gelmiştir (Pekşen, 2012, 152-153). Bu masallar yetişkin kadınların nasıl davranması gerektiği konusunda ahlaki öğretiler ve toplumsal cinsiyet rolleri içermeye başlamıştır. Zipes (1994, 23) bu dönemi edebî masalın kurumsallaşması olarak nitelendirmektedir. Ancak on sekizinci yüzyıla gelindiğinde masalların çocukların ilgisini çekmeye başladığını söylemek mümkündür. Öyleyse masallarda, öncelikle yetişkinlere yönelik ahlaki öğretilerin Hristiyan değerlerinin yer aldığı söylenebilir. Daha sonra çocuklara yönelik masalların yazılmaya başlanmasıyla çocuklara yönelik birtakım toplumsal öğretiler bu masallar aracılığıyla iletmeye başlanmıştır. Grimm Kardeşler masalların daha önceki versiyonlarını alıp uygun olmayan cinsel unsurları çıkarıp yerine Hristiyanlık unsurlarını eklemişlerdir ve “erkek ve kadın baş kahramanlara o devirde baskın olan erkek egemen kurallara uygun olarak belirli rol modelleri yüklemiştir” (Zipes, 1999, 74).

Peri masalları ve sözlü halk hikayeleri her zaman cinsiyet rolleriyle, toplumsal sınıf ve güçle ilgilenmiştir (Zipes, 2018, 61-62). Çocuklar ve yetişkinler için yazılan

“Sonsuza kadar mutlu yaşadılar.” anlatılarına benzer olarak masallar, iyilik, kötülük imgeleri, erkeklik ve kadınlık örnekleri ve “gerçek aşk” ile ilgili imgelemler gibi kültürel idealler üzerinde güçlü etki uyandırmaktadır (Fisher, Silber, 2000, 121).

“Masallarda bulunan ailenin maceraları, karakterleri erkek veya kadın olarak konumlandırır. Bu maceralar onları belirli toplumsal cinsiyet kimlikleriyle simge hâline getirir” (Seifert, 1996, 2).

“Halkbilimi ideolojik bir disiplindir. Yöntemleri ve amacını içinde bulunduğu devir belirler ve o devrin bakış açısını yansıtır” (Propp, 1997, 3). “Toplumsal cinsiyet, içinde yaşanan toplumun kültürel özelliklerine göre birtakım kalıp yargılar (stereotypes) taşıyabilir. Sosyal çevreden öğrenilen kalıp yargılar, insanların cinsiyet, meslek, giyiniş, fiziksel görünüm gibi özelliklerine ilişkin şemalardır. Toplumların kalıplaşmış düşünceleri, kadınlar ve erkekleri kalıp yargılarla tanımlamalarına neden olur” (Kaynak, Aktaş, 2017, 68). Toplumsal cinsiyet rolleri Pekşen’e göre (2012, 152-153) toplum tarafından oluşturulur ve çocuklar da kendi cinsiyet rollerini ebeveynleri, kitaplar, arkadaşları ve medya gibi dış kaynaklardan öğrenirler ve bu roller doğrultusunda cinsiyet rollerine “uygun” olarak davranması beklenen erkek çocuğu ve kız çocuğu olarak yapılandırılırlar.

Ana karakteri ve karşıt karakteri birey hâline getiren bir psikolojik boyut yoktur, karakterler belirli bir anlatıya ve ideolojiye hizmet ederler. Bir diğer deyişle karakterler kültürel değerlerin vücut bulmuş hâlidir. Toplumun kurallarını içinde barındırırken bireyin kurallarını reddeder (Seifert, 1996, 138).

Doğu anlatılarında kadın güzelliği tasvirleri oldukça sık görülmektedir. Ayrıca erkek güzelliği tasvirlerine de rastlamak mümkündür. Doğu anlatılarında erkek güzelliği her durumda Yusuf sembolüyle idealize edilir (Tosun, 2017, 291). Doğu hikâye kuramının temelinde ‘ilahi aşk’ olduğundan yaratanın güzelliğinin beşere yansıdığı görülür. İnsanoğlunun birbirine duyduğu ‘aşk’ kavramı bu bağlamda dile getirilir.

“Batıda ataerkil sistem, kadınları baskılayan bir yapıya sahiptir” (Seifert, 1996, 4). Feminist halkbilimciler ve edebiyat eleştirmenleri, pasif ve mağdur kadın karakterleri anlatan kültürümüzün (Batı kültürünün) tercih ettiği hikâye tipleri ve bu tür karakterler oluşturma çocuklar, özellikle de kız çocukların üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir (Seifert, 1996, 4).

Zipes, *Why Fairy Tales Stick* kitabında “Kırmızı Başlıklı Kız” masalı üzerine kaleme aldığı bölümde, masalın genç kadın karakterinin ve ona yüklenen özelliklerin masal yazarları tarafından ne gibi değişiklikler geçirdiğini ele almaktadır. Perrault ve Grimm Kardeşler’in, genç bir kadının toplumsal kabulüyle ilgili olan sözlü bir halk hikayesini, kadın karakterin maruz kaldığı cinsel şiddete katlanmak zorunda bırakıldığı bir tecavüz hikayesine dönüştürmesine değinen Zipes (2006, 28), bu denli radikal bir edebî dönüşümün önemine dikkat çekmektedir. Çünkü erkek yazarlar tarafından kaleme alınan bu versiyonlar Almanya, Fransa, Büyük Britanya, Birleşik Devletler ve Batıda kültürel hegemonya altındaki milletlerin gerek sözlü gerek yazılı edebiyatında baskın hale gelmiştir. Perrault ve Grimm versiyonları bu ülkelerin toplumsallaşma sürecinde o kadar önemli hale geldi ki bu milletler cinsiyet roller ve davranışlarıyla ilgili edebî bir söylem geliştirmişlerdir.

Radikal bir feminist olan Dworkin (1974, 47-48) “masallarda, kadının ve erkeğin karakteristik özelliklerinin zıtlıklardan oluştuğu işlenirken aynı zamanda ahlaki öğretilerin de dayatılmaya çalışıldığını belirtir. Yani Dworkin, kadının ve erkeğin tamamen farklı olduğu yönündeki öğretinin masallarda verilmeye çalışıldığını vurgulamaktadır. Batı masallarında erkek uyanık iken kadın uyur durumdadır. Erkek etken ise kadın edilgen durumdadır. Eğer kadın uyanık veya etken ise kötücüdür ve yok edilmesi gerekir. Kadın, güzelliğinden, edilgen oluşundan ve mağduriyetinden dolayı arzu edilen bir varlıktır. Kadının karşıt yüzü olarak ise kötü ve zalim anne görülmektedir. Bu karakter de itici bir karakterdir ve yok edilmesi gerekir.” Yani kadının iki tanımı masallarda görülmektedir: Mağdur olan iyi kadınlar ve yok edilmesi, öldürülmesi veya cezalandırılması gereken kötü kadınlar. Moran (1998, 26), bu konuyla ilgili olarak Batı’da kurban (victim) tipinin de olduğunu ölümcül kadın (femme fatal) tipinin de olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte bizde, sözü edilen kadın tiplerinin hiçbirinin Batı’dan gelmediğini, bunun nedeninin ise toplumsal koşulların farklılığı olduğunu belirtmektedir.

Aarne ve Thompson (1961, 175), *The Types of the Folktale* adlı kitapta, Kül Kedisi ve Sazlıktan Başlık masalları özelinde, zulüm gören kadın kahramanları incelemiştir. Her iki masalda da kadın kahraman ya üvey annesi ve üvey ablaları ya da babası tarafından zulüm görmektedir. Her iki masalın da olay örgüsü benzerlik göstermektedir. Masallarda ikinci aşama sihirli bir yardım iken bunu prensle tanışma izlemektedir. Her iki masalda da kadın kahraman eski ve çirkin kıyafetlerini değiştirip

güzel elbiseler giyerek prensle/efendisinin oğluyla dans etmektedir. Bu aşamayı ise kimliğin ortaya çıkma kısmı izlemektedir. Kül Kedisinde bu durum, ayakkabı sınavıyla gerçekleşirken Sazlıktan Başlık masalında ise yüzüğün çorbadan çıkması şeklinde olmaktadır. Her iki masal, prensle evlenmekle sonuçlanmaktadır. Görüldüğü üzere her iki kadın kahraman, masallarda edilgen bir konumda yer almaktadır.

Erkek kahramanlar ise doğrudan veya dolaylı olarak halk hikâyelerinde ve masallarda baba olmayı arzulamaktadır. “Hikâye boyunca çocuk sahibi olmasalar da evlilik ve hikâyenin sonunda tahta çıkma gibi olay örgüleri ardı ardına gelen gücü temsil etmektedir” (Seifert, 1996, 156). Burada Seifert, Batı masallarındaki erkek kahramanların özelliklerini açıklamaktadır. Öyleyse, erkek kahramanların hem aile içinde hem de toplumsal hafızada gücün ve otoritenin sahibi olarak betimlendiği görülmektedir. Masallarda baba figürü olarak karşımıza çıkan kral unvanı, erkeğin sahip olduğu sınırsız gücü temsil eder (Seifert, 1996, 156). Bu ideal babalar, aile içindeki ve toplumsal yetki alanlarını birleştirerek aileleri ve krallıkları üzerinde aynı anda hüküm sürerler. Bu iki yetki alanı “doğal” düzenin vücut bulmuş hâlidir (Seifert, 1996, 156-157).

Batı masallarında yer alan erkek karakterlere cesaret, mertlik, onurluluk fiziksel olarak güçlü olma, iktidar sahibi olma gibi karakter özellikleri atfedilmektedir. Bu karakterler genellikle şövalye, prens, kral, avcı, cüce, soytarı olarak masallarda karşımıza çıkmaktadır. Erkek karakterler karar verici konumundadır ve kadınlar üzerinde baskındır. Külkedisi, Pamuk Prenses, Uyuyan Güzel gibi bilinen Batı masallarının çocukların çoğunluğu üzerinde geleneksel toplumsal roller vasıtasıyla kadınları şekillendirdiği gerekçesiyle zarar verici etkilerinin olduğu kabul edilmektedir (Lieberman, 1972, 185-186’den aktaran Westland, 1993, 238).

Batı masallarında erkek kahraman, yakışıklı ve yiğittir. Prenstir ki bu da güçlü, soylu ve iyi olduğu anlamına gelir. Çok uzaklara seyahat edebilir. Bir görevi ve amacı vardır. Kaçınılmaz olarak bu görevini yerine getirir. Kıymetli ve değerli bir kişidir. Güçlü ve dosdoğrudur (Dworkin, 1974, 43).

Türk geleneğinin yansımalarının görüldüğü Dede Korkut masallarında geçen “Kız anadan görmeyince öğüt almaz, oğul atadan görmeyince sofrâ çekmez.” atasözü, kızın anneyi, erkeğin de babayı örnek almasıyla ilgili çağdaş vurgulardan birini o zamanlarda yapmaktadır (Tarhan, 2005, 119).

Türk masallarında erkek kahramanlar oldukça fazla yer almaktadır. Bu erkek kahraman kimi zaman bir padişah, kimi zaman bir şehzade, kimi zaman da fakir ve zeki genç delikanlıdır. Boratav (1969, 88), Türk masallarında padişah karakterine değinirken onun kimi zaman olumlu bir kişi kimi zaman ise olumsuz bir kişi olarak sunulduğunu ifade etmektedir. Padişah, kimi zaman hakkı koruyan, iyiliksever, cömert, güzel hükümdardır. Kimi zaman ise aç gözlü, hercai, çevresindeki kötü insanların etkisinde kalan, zayıf iradeli bir hükümdardır. Türk masallarında yer alan erkek kahramanlardan şehzade karakteri veya onun bir benzeri olan bey oğlu karakteri, türlü maceralar yaşadıktan sonra akıllı, güçlü ve zekâsıyla sonunda karşısına çıkan zorlukları aşarak ödüle kavuşur. Bu ödül genellikle zenginliktir. Padişah veya bir beyin oğullarından en zeki ve en hayırlı olanı genelde en küçük olanıdır.

Türk masallarında Keloğlan, zeki, kurnaz, fakir delikanlı bir karakter olarak “Kötülerle ve güçlülerle savaşır ve sonunda umulmadık başarılarla ulaşmaktadır” (Boratav, 1969, 89). Keloğlan karakterinin İngiliz masallarındaki karşılığı ise ‘Jack’ karakteridir. Jack de tıpkı Keloğlan gibi çoğu zaman fakir ve dul bir kadının oğludur. Zekâsı ve kurnazlığıyla Keloğlan gibi başına gelen belalardan kolayca kurtulur ve masalın sonunda ödülüne kavuşur.

Masallarda karakterlerin tekrarlayan kullanımı onların toplumsal cinsiyet temsilleri bakımından önem taşımaktadır. Ana karakterlerin özellikleri karşıt karakterlerin özelliklerinden ne kadar keskin çizgilerle ayrılmışsa erkek ve kadın karakterlerin özellikleri de bir o kadar keskin çizgilerle ayrılmıştır. Kötü büyücüler kötü perilerden ne kadar farklıysa erkek ve kadın kahramanlar da bir o kadar birbirinden farklı özellikler taşımaktadır. Bu karakter tiplerinin sürekli kullanımı masallarda belirli toplumsal cinsiyet kimliklerini tekrarlamaktadır. Genellikle ana karakter, bir kültürün olumlu toplumsal cinsiyet özelliklerini temsil ederken karşıt karakter ise olumsuz özelliklerini temsil etmektedir. Masallarda, kültür içinde yer alan “hakiki” erkeksilik ve kadınsılık özellikleri tekraren temsil edilir (Seifert, 1996, 139).

Batı kültüründe birçok hikâyede kadınlar merkezde yer alan karakterlerdir. Bu anlatılarda amaç, kadını erkekten farklı kılanın ne olduğu ve kabul gören ya da kabul görmeyen kadın davranışlarının ne olduğunu ortaya koymaktır. Güzel ve Çirkin’deki Güzel, Sindirella, Kırmızı Başlıklı Kız ve Uyuyan Güzel kadınlık (feminenlik) konusunda toplumsal beklentileri şekillendiren ve etkileyen tanınmış masal karakterleridir. Güzel karakteri, babaların kız evlatlarına duyduğu sevgiyi örneklerken

Sindirella ve Uyuyan Güzel sonrasında kocası olacak sevgilisine olan tam teslimiyetin ödülünü temsil eder ve Kırmızı Başlıklı Kız, kız çocuklarının söz dinlememesi veya budalalıklarının yol açtığı tehlikeler konusunda bir uyarı niteliğindedir. Masal türü, dinleyicileri ve okuyucuları, uygun görülen kadınlık davranışlarının şartları konusunda bilinçlendirmek amacına hizmet eden güçlü araçlardır (Seifert, 1996, 175).

Pekşen'e (2012, 156) göre Batı masallarında iyi kadın kahramanlar, hiçbir zaman etken veya güç sahibi değildirler, daima hayatlarını kurtaran erkek kahramanlara sırtını dayayan itaatkâr eşlerdir. Bu masallar erkeklere de rol model olmaktadır. Bu masallarda yer alan erkek kahramanlar çalışıp ekmek kazanan, asla ağlamayan veya korkmayan ve sürekli etken bir biçimde şekillendirilmiştir. Bu tür erkek kahraman tasvirleri de erkek çocuklara rol model olmaktadır.

Batı masallarında kadın için iki tanım vardır. İyi kadın vardır, mağdurdur. Bir de kötü kadın vardır, yok edilmesi gerekir. İyi kadın sahip olunması gereken kadın iken kötü kadın ise öldürülmesi veya cezalandırılması gereken kadındır. Kötü kadın yeterince cezalandırılırsa iyiye dönüşecektir anlayışı vardır. İyi kadın ise mağdurdur ve onun bu mağdur duruşu ve mağdurluğun getirmiş olduğu edilgenlik onu istismara açık hâle getirir (Dworkin, 1974, 48).

Aynı hikâyede kadınlık, “iyi” ve “kötü” varlıklar olarak temsil edilmiş ve ele alınmıştır: erdemli kadın kahraman, erdemli olmayan rakibiyle karşı karşıya getirilmektedir. Genellikle ölmüş olan iyi anne ise çoğunlukla hayatta olan kötü üvey anne ile karşı karşıya getirilmektedir. Bu tür ikili karşıtlıklar masalların ve halk hikâyelerinin önemli parçalarıdır (Seifert, 1996, 176).

Masallardaki söz konusu kadın karakterlerin her biri kendini ondan kurtarması gereken kötücül, tehditkâr bir anne figürüne sahiptir (Fisher, Silber, 2000, 125). Bu figürün var oluşunun bir nedeni vardır. O da kadın karakterin kötü anneden kendini kurtarma çabası için bir sebep ve araç olmasıdır. Böylece prensin koruması altına girmesi için bir neden ortaya çıkmış olacaktır. Kötü kadın karakterler çeşitli nedenlerle yalancı ve düzenbaz özellikler taşırlar. Bu düzenbazlıklarıyla aslında erkeğin onayını alarak kral ya da prense yakınlaşıp zengin olmak, bu kötü kadın karakterlerin nihai hedefleridir.

Kızlara ve kadınlara atfedilen aşk hikâyelerinde Batı'daki erkek egemen kültür, kızları kadınlardan özellikle annelerinden ayırma gibi bir alt metin sunmaktadır

(Fisher, Silber, 2000, 129). Kadın karakter nihai hedef olarak prensiyle kalede erkek koruması altında “sonsuz kadar mutlu bir evlilik” yaşamak uğruna tek başına mücadele etmektedir. Kadın kahraman kendini özellikle diğer kadın karakterlerden soyutlamaktadır. Kadın kahramanların etrafındaki kadın karakterler iş birliği yapılabilecek güvenilir karakterler olarak sunulmadığından bir kadın dayanışması karşımıza çıkmamaktadır. Yalnızca peri veya vaftiz anne olarak zaman zaman görünen karakterlerin nasihatleri haricinde kadın arkadaşlığı ve desteği görünmemektedir.

Hikâyelerdeki uysal, sabırlı, sevimli müstakbel prensesler sonunda yakışıklı ve asil eşlerine kavuşurlar (Fisher, Silber, 2000, 131). Burada verilmek istenen alt ileti bir kadın olarak uysal ve sabırlı olursan karşına çıkan tüm zorlukları aşabilir ve sonunda ödül olarak yakışıklı ve asil prene kavuşur “sonsuz dek mutlu” bir yaşam sürersin. Erkek karakter bu hikâyelerde kurtarıcı ve ödül olarak sunulmaktadır.

Öğretici nitelikteki yazında, kadınların kabul gören bir kimliği vardır o da örnek teşkil eden eş ve anne kimliği. Tanrı’ya ve kocasına gösterdiği teslimiyet göstergesi olarak ev işleriyle dikkatli bir biçimde ilgilenme ve kocasını ve çocuklarını fiziksel ve ahlaki bakımdan hoş tutmak kadının görevleridir. Ev işlerinden alıkoyacak kart oyunları, romanlar, tiyatro oyunları ve opera gibi tehlikeli eğlenceler eş ve anne olan kadınların uzak durması gereken uğraşlardır (Liancourt, 35-37’den aktaran Seifert, 1996, 179).

Birçok halk hikâyesinde ve masalda görüldüğü gibi erkek kahramanlar, fiziksel ve duygusal cesaretini kanıtlamak zorunda kalırken kadın kahramanlar ise iffetini korumak ve ev işleri konusundaki yeterliklerini kanıtlamak zorundadır (Seifert, 1996, 203). Feministler İngiliz-Amerikan kültürün geliştirdiği masal tiplerine karşı çıkmaktadır ve bu masalların içinde yer alan cinsiyet tiplerinin, Batı kültüründe hâlihazırda köklü bir yere sahip olan kısıtlı kadınlık imgesini desteklediğini iddia etmektedir (Westland, 1993, 237). Masallarda yer alan kadın karakterler iki şekilde temsil edilmektedir. Kadın karakterlere masum, iyi kalpli, güzel ve pasif özellikler atfedilmektedir. Bu özellikler yüceltilmektedir. Kötü kalpli büyücü gibi karakterler aracılığıyla ise kadın karakterlere kötücül özellikler yüklenmektedir. Bu özellikler ise yerilmektedir. Kadın karakterler genellikle hayatta olmayan iyi anne imgesi veya genellikle üvey olan kötü anne imgesiyle temsil edilmektedir.

Woman Hating kitabında Dworkin, (1974, 42) “Kadın karakterlerin bir geçiş senaryosu vardır. Edilgen bir biçimde baba evinden çıkıp prensin evine geçerler. İlk

olarak kötülüğün nesnesi iken daha sonra duygusal aşkın nesnesi olurlar. Hiçbirinden kaçamazlar.” der. Erkekler ev dışında yer alan çeşitli bilek gücüne dayalı işlerde görülürken kadınlar ise aile rollerinden ibaret olan ev sınırları ve sorumluluklarına hapsolmuşlardır (Poarch, Monk-Turner, 2001, 72).

Çolak (2018, 120), Türk Edebiyatında toplumsal cinsiyet rollerini araştırdığı çalışmasında, erkek karakterler için sıklıkla kullanılan kelimelerin ahlaki zayıflık, kabalık, acımasızlık, bencillik, sorumsuzluk, başboşluk, çapkınlık gibi olumsuz nitelikte olduğunu belirtmektedir. Ya da bunun tam aksine bilgelik, cesaret, güç, dayanıklılık gibi olumlu nitelik taşıyan özellikler erkek karakterlere atfedilmektedir. Ayrıca erkek karakterlerin kamusal alanın her dalındaki meslek gruplarında görünür olduğu sonucuna ulaşmıştır. Kadın karakterler için sıklıkla kullanılan kelimelerin ise iffet, uyumluluk, fedakârlık, sevimlilik, güzellik, temizlik, duygusallık, kırılganlık, hamaratlık gibi olumlu ya da gereksiz ve boş konuşmaya, huysuzluğa, şirretliğe dair olumsuz nitelikleri içerdiğini belirtmektedir. Kadın karakterlerin kamusal alanın sadece bazı uzmanlık dallarında görünür olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bu bağlamda masallardaki toplumsal cinsiyet rollerini Doğu-Batı düzleminde içerik olarak karşılaştırdıktan sonra şekilsel ve dil bilgisel olarak ele almak gerekirse Çolak (2018, 87), bu durum için “Türkçede dil bilgisel cinsiyet bulunmamaktadır.” demektedir. Türkçede üçüncü tekil şahıslar için kullanılan zamir, İngilizcedeki erkek ve kadınlar için kullanılan zamirlerden farklı olarak tektir. İngiliz dilinde üçüncü tekil erkek şahıslar için “he” zamiri, üçüncü tekil kadın şahıslar için “she” zamiri kullanılırken Türkçede üçüncü tekil şahıs için “o” zamiri kullanılmaktadır. Fransız dili ve Alman dilinde eril ve dişil zamirlerin yanı sıra nesnelerin de eril ve dişil ön ekleri bulunmaktadır. Robinson (2007, 110), Grimm masallarında kadınlar için kullanılan “es (it)(o)” ve “sie (she)(o)” zamirlerinin kadınları cinsiyetlileştirdiğini veya cinsiyetsizleştirdiğini ve bu doğrultuda iyi veya kötü, daha genç veya daha yaşlı, cinsiyetsiz veya cinsiyeti olan karakterler olarak sunduğunu öne sürmektedir. Ancak bunun Grimm kardeşlerin bilinçli bir girişimi olup olmadığı konusu kesin değildir (Braun, 2001, 284).

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Türk ve İngiliz masallarından belirlenen kitaplar, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenmiştir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesidir. “Nitel araştırmacılar belli bir konu ile ilgili araştırma yaparken o konunun ‘ne kadar’ ya da ‘ne kadar iyi’ olduğunu öğrenmekten çok daha geniş bir bakış açısı elde etmek isterler” (Büyüköztürk ve diğ., 2014, 248). “Dokümanlar, nitel araştırmalarda etkili bir şekilde kullanılması gereken önemli bilgi kaynaklarıdır” (Yıldırım, Şimşek, 2016, 190). “Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Nitel araştırmada doküman incelemesi tek başına bir veri toplama yöntemi olabileceği gibi diğer veri toplama yöntemleri ile birlikte de kullanılabilir” (Yıldırım, Şimşek, 2016, 189).

3.2. Araştırma Nesneleri

Araştırmanın evrenini Türk ve İngiliz halk masalları oluşturmaktadır. Örneklem ise Nâki Tezelin Türk masalları derlemesinde ve Joseph Jacobs’ un İngiliz Masalları kitabında yer alan onar masalın incelenmesiyle sınırlıdır. Söz konusu kitaplar hem Türk ve İngiliz edebiyatının masal türünde başka çalışmalara, araştırmacılara kaynak olması bakımından hem de örneklem evreni temsil etmesi bakımından önem oluşturmaktadır. Türk ve İngiliz masallarında toplumsal cinsiyet rollerini izleyebilmek için amaçlı olarak bu kitaplar ele alınmıştır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örneklem türlerinden ölçüt örnekleme temel alınmıştır. Amaçlı örneklem, “Nitel araştırmalarda aktarılabilirliği artırmak için hem tipik olarak karşımıza çıkan olay ve olguları hem de bunların değişkenlik gösteren olay ve olgularını ortaya koyma amacını güden” bir anlayıştır (Yıldırım, Şimşek, 2016, 282). Masallar aşağıda Tablo 3-1’de verilmiştir.

Tablo 3-1: İncelenen Türk ve İngiliz Masalları

Naki Tezel Masalları		Joseph Jacobs
1-	Kırk Kardeş	Tom Tit Tot
2-	Peri Kızı	Gül Ağacı
3-	Yeşil Kuş	Nix Nought Nothing
4-	Keçi Kız	Jack Hannaford
5-	Mor Menekşe	Binnorie
6-	Keloğlan'ın Ali Cengiz Oyunu	Sazlıktan Başlık (Cap o'Rushes)
7-	Limon Kız	Jack ve Fasulye Sırığı
8-	Akıllı Evlat	Molly Whuppie
9-	Gururlu Kız	Kont Mar'ın Kızı
10-	Sihirli Çeşme	Bay Fox

Naki Tezel, **Türk Masalları** (İstanbul: Bilge Kültür Sanat, 2017) ve Joseph Jacobs, **English Fairy Tales** (London: David Nutt,1890)'dan uyarlanarak hazırlanmıştır.

Çalışma, nitel bir çerçevede gerçekleştirildiğinden çalışma nesnesini, araştırmanın amacı doğrultusunda Türk ve İngiliz masallarından seçilen onar örnek oluşturmaktadır. Bu masallar uzman görüşü alınarak seçilmiştir. Çalışmada toplumsal cinsiyet rollerini farklı kültürlerde karşılaştırmak için ele alınan kitapları “bütününe yönelik önceden belirlenmiş bir dizi ölçütü karşılayan bütün durumların çalışmasına” (Yıldırım, Şimşek, 2016, 122) dahası bu durumlara yönelik saptamalar yapılmasına olanak sağladığından amaçlı örneklem türlerinden ölçüt örneklem kullanılmıştır.

3.3. Veri Toplama Araçları

Nâki Tezel ve Joseph Jacobs' un kendi alanlarına kaynaklık eden ve yön veren masal derleme çalışmalarında yer alan masallardan onar masal ele alınmıştır. Bu masallar toplumsal cinsiyet rolleri bakımından incelenmiştir. Bu nedenle çalışmada öncelikle çalışmanın kapsamına giren toplumsal cinsiyet rolleri belirlenmiştir. Söz konusu kitaplar incelenirken iki kültür alanı çerçevesinde; kadın ve erkek cinsiyetlerinin farklı kültürlerde uyumlu özellikler gösterip göstermediği saptanmaya çalışılmıştır. Bulgular bölümünde çalışmaya yön veren masalların özetleri çıkarılarak bu masallar çözümlenmiştir. Ayrıca toplumsal cinsiyet rolleri özellikleri ile kitaptaki bulgular tespit edilmiş, örnekler gösterilmeye çalışılmıştır.

Toplumsal cinsiyet rollerinin özellikleri tablo 3-2’de gösterilmiştir. Tablo, Bem’in uluslararası geçerliği ve güvenilirliği test edilmiş “Cinsiyet Rolü Envanteri”nden alıntılanmıştır (Bem, 1974, 156, Dökmen, 1999, 33).

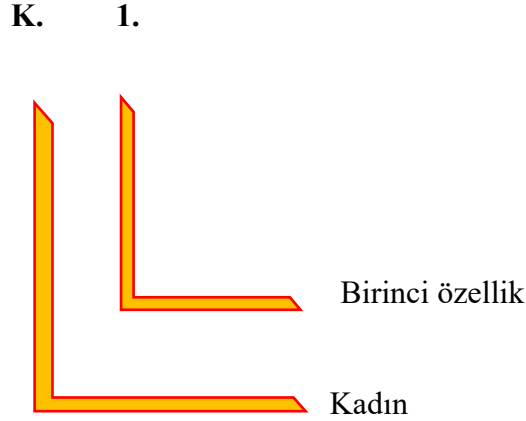
Dökmen’in (1991, 87) Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin geçerlik ve güvenilirliğini ölçtüğü çalışmasında, bu envanter ile ilgili olarak “Kadınlık ve Erkeklik ölçeklerinin geçerli ve güvenilir ölçekler olduğu söylenebilir. Bu nedenle bu ölçekler cinsiyet rollerinin belirlenmesi gereken araştırmalarda güvenle kullanılabilir.” demektedir. Bu bağlamda ilgili özellikler, çalışmamızın odak noktasını oluşturmaktadır.

Tablo 3-2: Bem Cinsiyet Rolü Envanteri

	KADIN	ERKEK	AYRIŞMAMIŞ (BELİRSİZ)
CİNSİYET ROLLERİ	K.1. Namuslu K.2. Kadınsı K.3. Ağırbaşlı, ciddi K.4. Başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı K.5. Boyun eğen K.6. Cana yakın K.7. Çocukları seven K.8. Duygusal K.9. Fedakâr K.10. Gönül alan K.11. Hassas K.12. İncitilmiş duyguları tamir etmeye istekli K.13. Kaba dil kullanmayan K.14. Merhametli K.15. Sadık K.16. Sevecen K.17. Sıkılgan K.18. Tatlı dilli K.19. Yumuşak, nazik K.20. Anlayışlı	E.1. Lider gibi davranan E.2. Saldırgan E.3. Hırslı E.4. Mantıklı E.5. Ailesine karşı sorumlu E.6. Baskın, tesirli E.7. Cömert E.8. Duygularını açığa vurmeyen E.9. Erkekse E.10. Etkileyici, güçlü E.11. Girişken E.12. Gözü pek E.13. Haksızlığa karşı tavır alan E.14. İdealist E.15. Kendi inançlarını savunan E.16. Kendine güvenen E.17. Kuralcı, katı E.18. Otoriter E.19. Risk göze almaktan çekinmeyen E.20. Sözünde duran	A.1. Yardımsever A.2. İşinde ciddi ve sorumlu olan A.3. Güvenilir A.4. Dürüst A.5. Samimi A.6. Dostça davranan A.7. Uyum sağlayabilen A.8. Hoşgörülü A.9. Etrafına karşı saygılı A.10. Konuksever A.11. Karamsar A.12. Yapmacık davranan A.13. Ne yapacağı belli olmayan A.14. Kıskaç A.15. Kibirli A.16. Asık suratlı A.17. Sistemsiz, plansız A.18. Tutucu A.19. Dedikodu yapan A.20. Bencil

Sandra Bem, “The Measurement of Psychological Androgyny” (**Journal of Consulting and Clinical Psychology**, 1974) 156’dan, Ayşe Nur Kavuncu, “Bem Cinsiyet Rolü Envanteri’ni Türk Toplumuna Uyarlama Çalışmaları” (**Hacettepe Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi**, 1987) 33-36’dan ve Zehra Dökmen, “Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınlık ve Erkeklik Ölçekleri Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri” (**Kriz Dergisi**, 1994) 33’ten uyarlanmıştır.

Bem Cinsiyet Rolü Envanteri, 60 maddeden oluşmaktadır, bu maddelerden 20'si erkeksi, 20'si kadınsı ve geriye kalan 20'si her iki cinsiyete de ait 10 olumlu ve 10 olumsuz kişilik özelliğini yansıtmaktadır.

Şekil 1. Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kısaltma Şeması

Çalışma, ikili cinsiyet sisteminde cinsiyet rollerinden olan kadın ve erkek rolünü kapsamaktadır. Bem'in Cinsiyet Roller Envanteri'nin erkek ölçeğinde yer alan özelliklerini taşıyan kadın karakterlerin rolleri ve kadın ölçeğinde yer alan özellikleri taşıyan erkek karakterin roller de androjen kimlik rolleri başlığı altında bu çalışmanın kapsamındadır. Tabloda yer alan kısaltmaların başındaki harfler ("K, E, A") hangi rollerin özellikleri olduğunu ifade etmektedir. Kısaltmaların sonundaki sayı ve sıralamalar ise kaçınıcı özellik olduğunu açıklamaktadır. Örnek vermek gerekirse **K.1.** kısaltması "Kadın birinci özelliği" açıklamaktadır. Bu tablo benzer çalışmalar için de kullanıma uygundur.

3.4. Verilerin Çözümlemesi

Doküman incelemesi yöntemiyle toplanan verilerin analizi için betimsel analiz kullanılacaktır. "Bu yaklaşıma göre, elde edilen veriler daha önceden belirlenen temalara göre özetlenir ve yorumlanır... Bu tür analizde amaç elde edilen bulguları düzenlemiş ve yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunmaktır. Bu amaçla elde edilen veriler, önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden- sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır" (Yıldırım, Şimşek, 2016, 239).

Çözümleme yapılırken incelenen masallar "toplumsal cinsiyet rolleri" özelliklerine göre çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu araştırmada iki farklı kültür

ilişkilendirilerek 6nceden oluşturulmuş kategoriler 6l6eğinde ele alınmıştır. Bu kategorilere g6re incelenen masallardan alıntılar yapılarak bulguların kadın-erkek cinsiyetiyle uyumu saptanmaya 6alışılmıştır. “Betimsel analizde, g6r6ř6len ya da g6zlenen bireylerin g6r6şlerini 6arpıcı bi6imde yansıtmak amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verilir” (Yıldırım, şimşek, 2016, 239).

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümü iki kısımdan oluşmaktadır. Öncelikle Türk ve İngiliz masallarından incelenecek olan metinlerin özetlerine yer verilmiştir. Özetlerden sonra ise masalların, cinsiyet rolleri özellikleriyle ilgili çözümlemelerine yer verilmiştir.

4.1. Masal Özetleri

Çalışmanın ağırlık noktası, iki farklı kültürün cinsiyetlere biçmiş olduğu rollerin neler olduğunu ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda, iki farklı toplumun masallar aracılığıyla aktarımlarını betimlemek, masalların bütününe ilişkin fikir edinebilmek için önemli görülmektedir.

4.1.1. Seçilen Türk Masallarının Özetleri

Bu bölümde Naki Tezel'in Türk Masalları derlemesinden seçilen on masal ele alınmıştır. Seçilen masalların genel dokusuna bağlı kalınarak masallar özetlenmeye çalışılmıştır.

4.1.1.1. Kırk Kardeş

Memleketin birinde bir padişahın kırk oğlu varmış. Padişah oğullarını evlendirmek istemiş. Ancak aynı kendileri gibi aynı anadan babadan olma kırk kız kardeşle evlendirmek istemiş. Padişah diyar diyar dolaşmış, bir köyde konaklamış. Bu köyün muhtarının da aynı anadan babadan olma kırk kızı varmış. Çocuklarını birbirleriyle nişanlamışlar. Memleketine geri dönen padişah oğullarına müjdeyi vermiş. Şehzadeler de atlarına binip kızları alıp getirmek üzere yola çıkmışlar. Yolda temiz yüzlü bir ihtiyar onları önlerine çıkan çayırılıkta yatmamaları konusunda uyarmış. Şehzadelerin en küçüğü bu uyarıya kulak verilmesi gerektiğini söylese de diğer kardeşleri kulak asmamışlar ve bir gece yatmışlar. Daha sonra kızların köyüne ulaşan şehzadeler kızları alıp düğün yapmak için memleketlerine dönmek üzere yola çıkmışlar. Dönüş yolunda ihtiyarla tekrar karşılaşp uyarıldılarsa da 39 şehzade çayırılıkta kalmaya karar vermiş. Küçük şehzadenin ise gözüne uyku girmemiş. Bir

gürültüyle ejderha² peydah olmuş. Şehzadeye eğer nişanlınla birlikte burada kalırsan onların kaçmalarına izin veririm demiş ve şehzade bu teklifi kabul etmiş. Şehzade ve nişanlısı ejderhanın sırtına binip ejderhanın sarayına gitmişler. Ejderhanın sarayında her şeyi varmış. Bir tek çalgı yokmuş ve ejderhanın canı çok sıkılıyormuş. Ejderha, eğer peri padişahının kızındaki sihirli çalgıyı bana getirirsen size istediğiniz her şeyi veririm demiş. Şehzade yola çıkmış, yolda iyilik yaptığı karıncalardan dolayı karıncalar padişahı ona üç karınca kanadı vermiş ve darda kalırsan bunları yak biz yardıma geliriz demiş. Başka bir diyarda ise babaları ölen üç kardeşe de iyilik yapan şehzade, onlardan da sihirli baston, yüzük ve kaval almış. Arslanlar padişahının yaralı ayağını iyileştiren şehzade ondan da hediye olarak üç kıl almış. Peri padişahının sarayına gelen şehzade, sihirli yüzük sayesinde görünmez olup peri padişahının kızının odasına kadar girmiş ve ona durumu anlatmış. Kız, şehzadeye acımış ve sihirli çalgıyı verebileceğini ama babasının iznini alması gerektiğini söylemiş. Peri padişahı bunun için üç şart koşmuş. Şehzade de bu şartları, daha önce kendisine hediye edilen sihirli kılımları kullanarak yerine getirmiş. Son olarak peri padişahının kızının koştuğu şartı da yerine getiren şehzade sihirli çalgıyı alıp ejderhaya götürmüş ve nişanlısını da alarak memleketine geri dönmüş. Başına gelenleri padişah babasına anlatan şehzadeye, padişahın en akıllı ve en cesur oğlu olduğu için babası tahtını vermiş.

4.1.1.2. Peri Kızı

Bir köylü kadının her gün evinin önüne bir tas süt döktüğünü gören delikanlı, köylü kadına döktüğünün ne olduğunu sormuş. Kadın da “Kızımın elinin kiridir.” deyince delikanlı “Elinin kiri böyle olan kız kim bilir ne kadar güzeldir.” diyerek kızı istemek üzere annesini köylü kadına yollamış. Meğer köylü kadının kızı yokmuş, delikanlıya yalan söylemiş. Kızını görmeden alırsanız vereceğini söylemiş ve söz kesilmiş. Düğün günü gelip çatinca etekleri tutuşan köylü kadın, hamurdan insan yapıp gelin elbisesini üstüne giydirmiş. Yalanının ortaya çıkmasından korkan kadın, yolda giderlerken arabanın gölün kenarından gittiğini fark etmiş ve hamur gelini göle atmış. “Kızım göle düştü.” diye haykırmaya başlamış. O sırada gölün dibinde top oynayan üç peri kızı yukarıda balık ağlarını görünce aralarından bir tanesi dünyaya çıkmak

² Türklerin *ejder* veya *ejderha* diye adlandırdıkları hayvan Farsça ‘azi-Dsaka’ sözcüğünden türemiştir. Ejdere epik metinlerde, şövalye romanlarında ve sözlü aktarımın masal, efsane, şarkı vb. farklı türlerinde rastlanır. Türklerde farklı halklarda da rastlanılan ejder, yedi başlı bir canavar biçiminde gösterilir ve ağızından ateş çıkarabilme gücüne sahiptir (Boratav, 2012, 66) Ejder veya ejderha, İngilizce *dragon* sözcüğünün Türkçe karşılığıdır.

istediğini söylemiş ve çıkmış. Köylü kadın “İşte kızım çıktı!” diye bağırınca kızı almışlar ve gelin elbiseleri giydirip düğün yapmışlar. Kızla evlenen delikanlı kızı “köylü kızı” diyerek takılırmış ama kız buna gücenmiş ve onunla konuşmamaya başlamış. Sinirlenen delikanlı onu bir odaya kapatmış. Köylü kızının odada ne yaptığını merak eden delikanlının büyük ablası anahtar deliğinden bakmış ve kızın “Ateşim yan.” deyince ateş yandığını, “Yağım gel.” deyince yağın geldiğini ve “on parmağım balık ol piş.” deyince tavada balıkların piştiğini görmüş. Kıskanç abla, aynısını kendisinin de yapabileceğini düşünmüş ama yapmaya çalışırken ellerini yakmış. Ortanca abla da kızın saçlarıyla kuyudan su çektiğini görmüş ve kıskanıp aynısını yapmaya çalışırken kuyuya düşmüş. Küçük abla da kızın ekmek pişirmek için fırının içine girerek saçlarıyla külleri süpürdüğünü görüp aynısını yapmak isterken yanmış, kömür olmuş. Ablalarının yaşadıklarından kızı sorumlu tutan delikanlı daha çok sinirlenmiş. Delikanlı tesadüfen kızın yağ ve bal alması için küpleri çarşıya yolladığını görmüş ve çok şaşırmış. Delikanlı kızı “Ay baban³, Güneş annen, Yıldız kardeşlerinin hatırı için konuş” deyince kız konuşmaya başlamış. Onunla “köylü kızı” diye alay ettiği için konuşmadığını söylemiş ve başından geçenleri en başından anlatmış. Karısına hak veren delikanlı ile kız barışmışlar ve birlikte mutlu yaşamışlar.

4.1.1.3. Yeşil Kuş

Padişahın güzel bir kızı varmış. Günlerden bir gün zengin bir delikanlı, padişahın kızını istemiş ve delikanlı ile kız evlenmişler. Evlendikleri gece delikanlı, kızın kendisini sevip sevmediğini anlamak için bir deneme yapmak istemiş. Bir altın tabağın içinde beyaz üzüm ve bir gümüş tabağın içinde kara üzüm varmış. Hangisini seçmek istediğini kızı sormuş. Kız, gümüş tabak içindeki kara üzümü seçmiş. Delikanlı, “Demek sen beni değil de kapımdaki arap uşağı sevdin!” diyerek kızı kırk sopa atmış. Kız, bu sebeple kırk gün boyunca kocasından kırk sopa yemiş. Bu arada civar köylerden bir kocakarının oğlu, annesine bir kumaş getirmiş. Kumaşı tasasız bir kişiye kestirerek gömlek yaptırmasını istemiş. Böylelikle tasasız kişinin kesip diktiği gömleği giyenin de tasasız olacağını düşünmüş. Tasasız bir kişi deyince kadının da aklına padişahın kızı gelmiş. Kızın derdinden kadının haberi yokmuş. Ondan kumaşları kesmesini istemiş. Kız ise “Dünyada tasasız insan yoktur.” diyerek kadını

³ Ay Baba /Ay-Ata. Bir destana göre, ilk Türk hükümdarlığını kuran hanedanın soyunun dayandığı ilk insan, kendisini “Ay Baba” olarak adlandırdı. Eski Türklerde de olduğu gibi Türkiye’deki Türklerin geleneğinde Ay’ın erkek olduğu kabul edilir (Boratav, 2012, 35-36)

dolabın içine saklamış ve kocasından yediği sopalara kadının şahit olmasını istemiş. Olanlara şahit olan kocakarı gördüklerini oğluna anlatmış. Kızın tasasına üzülen genç, kızı bu tasadan kurtarmak için annesi aracılığıyla kızı öğütlemiş. Eğer kız kocasına “Ne seni seviyorum ne de Arabı, yeşil kuşların dedesini seviyorum.” derse bunu duyan delikanlının yeşil kuşların dedesini aramaya gideceğini düşünmüş. Padişahın kızı bunu söyleyince hakikaten kocası yeşil kuşun dedesini aramaya koyulmuş ve bulmuş. Ona durumu anlatan delikanlı yeşil kuşların dedesi ona haksız olduğunu, karısının hiçbir kabahati olmadığını söylemiş. Delikanlıya kendi başından geçenleri anlatmaya koyulmuş. Vakti zamanında makbul bir kadınla evlendiğini ama geceleri komşuya gidiyorum diyerek sevgilisi olan Arapla buluştuğunu anlatmış. Bir gün kendisinin de görünmeden onu takip ettiğini ve sevgilisiyle görünce Arabın kellesini kestiğini anlatmış. Eve gelen kadın kendisine yasının olduğunu ve beklememesi gerektiğini söyleyince daha da sinirlenen adam, torbadan Arabın kafasını yere atmış. Kadın Arabın başını eline alır almaz eşeğe dönüşmüş. Yeşil kuşların dedesinin başına gelenleri duyan delikanlı yaptığı hatanın farkına varmış. Yeşil kuşların dedesi, karısına vermesi için bir çiçek uzatmış. Çiçeği başına takan kız yeşil bir kuş olmuş pencereden uçmuş gitmiş. Delikanlı yaptığı hatanın farkına varmış bir daha haksızlık yapmamaya karar vermiş.

4.1.1.4. Keçi Kız

Memleketin birinde bir türlü çocuğu olmayan bir kadın, bir evlat sahibi olmayı çok istemiş. Bir gün “Çocuğum olsun da dört ayaklı olmasına bile razıyım.” diye dua etmiş. Kadının duası kabul olmuş. Kadının başı insan başı, vücudu keçi olan bir kız evlat dünyaya getirmiş. Keçi kız, büyüyünce annesiyle beraber dere kenarına çamaşıra gitmeye başlamış. Bir gün keçi kız, annesine çamaşırları kendisinin halledebileceğini söylemiş. Annesi eve dönmüş ve keçi kız dere kenarında yalnız kalmış. Silkinip çok güzel bir kıza dönüşen kız, dereye yıkanmış ama bir süre daha kendini keçi olarak gizlemeye karar vermiş. Dere kenarında dinlenirken padişahın oğlu onu görmüş. Kızın tekrar keçi elbisesi giydiğini gören delikanlı, padişah babasına evlenmek istediğini, yemek yarışması yapıp memleketin en iyi yemek yapan kızıyla evleneceğini söylemiş. Memleketin bütün kızları ellerinde yemekleriyle gelmiş. Keçi kız da yemek yarışmasına tarhana çorbasıyla katılmış. Tarhana çorbası bakracını boynuzuna takmış ve saraya gitmiş. Delikanlı, en çok keçi kızın yemeğini beğendiğini söylemiş. Bunun üzerine keçi kız ile delikanlı evlenmiş. Kocasının yanında keçi elbisesini çıkaran kız,

dışarıda keçi elbisesini giymeye devam etmiş. Delikanlının annesi bu kızıdan hiç hoşlanmamış aşçıbaşına yardım etmek isteyen kızın tek boynuzunu oklavayla kırmış. Başka bir yerde olan düğüne keçi kız, keçi elbisesini çıkarıp elmaslar takınarak kayınvalidesinden önce gitmiş. Güzelliğine hayran kalan kadın, kıza nerede yaşadığını sormuş o da “Oklava Mahallesi” diye cevap vermiş. Başka bir düğün zamanı da yine aşçıbaşına yardım etmek isteyen gelininin diğer boynuzunu da maşa ile kırmış. Kayınvalidesinden önce düğüne giden keçi kız yine güzelliğiyle herkesi büyülemiş. Kayınvalidesi onu yine tanımamış ve nerede yaşadığını sormuş. O da “Maşa Mahallesi” cevabını vermiş. Eve gelen kızın kocası şehzade olanlara gülüp kızın keçi elbisesini yakmış. Düğündeki güzel kızın kendi gelini olduğunu anlayan sultan çok sevinmiş. Mutlu bir şekilde yaşamışlar.

4.1.1.5. Mor Menekşe

Ülkenin birinde padişah, tüm ülkede uygulanacak bir emir vermiş. Buna göre geceleyin hiçbir evde ışık yanmayacakmış. Ancak gergef işleyen üç kız kardeş ışıklarını söndürmemişler. Emrine uyulup uyulmadığını denetlemeye çıkan padişah, bir evde ışıkların açık olduğunu görmüş. Eve doğru yaklaşınca üç kız kardeşin aralarında konuştuklarını farketmiş ve sohbetlerine kulak misafiri olmuş. Kızlardan en büyüğü “Beni bir şerbetçi alsa bol bol şerbet içerdim.” demiş. Ortanca kız ise “Beni bir ekmekçi alsa bol bol ekmek yedim.” demiş. Kızların en küçüğü ise “Beni padişah alsa elime su döktürür sonra bu suları ona içirirdim.” deyince padişah sinirlenmiş. Padişah derhal küçük kızı cellata vermiş. Bu kıza acıyan cellatlar ise onu öldürmek istememişler. Kızı serbest bırakmak istemişler ama bu durumu padişahın anlamaması içi kızın gömleğini kuş kanı ile boyayıp kızı öldürmüş gibi numara yapmışlar. Ormanda bu kızı gören ihtiyar ona sahip çıkmış ve onu büyüttmüş. Kızı öz kızı gibi seven adam kızın bir dediğini iki etmezmiş. Hele kızı üzgün görmeye hiç dayanamazmış. Bir gün kızı üzgün gören ihtiyar kıza neden üzgün olduğunu sormuş. Kız “Kapının önünden mor elbiseli bir kadın geçti benim mor elbisem yok diye üzüldüyorum” demiş. İhtiyar derhal kıza mor bir kumaştan elbise diktirmiş. Elbiseyi giyip süslenerek gece evden gizlice çıkan kız, padişahın kapısına gitmiş. Kapıdaki nöbetçiyi tatlı sözlerle kandırmış içeri girmiş. Adının Mor Menekşe olduğunu söyleyen kız, nöbetçiden su istemiş. Nöbetçi ona su getirmeye gittiğinde kız da kendi evine geri dönmüş. Nöbetçinin “Mor Menekşe!” diye haykırdığını duyan padişah bu kızı merak etmeye başlamış. Ertesi gece nöbetçinin yerine kapıda kendisi beklemiş.

Öte yandan kız da ihtiyar adama yine kendini acındırmış ve bu sefer de kendisi için pembe elbise diktirtmiş. Kız, pembe elbisesiyle geceleyin tekrar padişahın kapısına gitmiş. Yine tatlı diliyle kapıyı açtırmış ve kapıdakine aç olduğunu söylemiş. Kız kapıdakinin padişah olduğunu anlamış ama onu tanıdığını belli etmemiş. Kendisi için yemekleri getiren padişaha “Ellerim tutmuyor, siz yedirir misiniz?” demiş. Padişah kıza eliyle yemekleri yedirmiş. Kız bu sefer padişahı su getirmesini istemiş ve elini yıkayacağını söylemiş. Padişah nazlanan kızın eline su dökmüş. Kız elini yıkadıktan sonra yüzünü açarak “Padişahım işte ben adama böyle su döktürürüm.” demiş. Kızın zekâsına hayran kalan padişah kızla evlenmiş.

4.1.1.6. Keloğlan’ın Ali Cengiz Oyunu

Keloğlan annesine padişahın kızıyla evlenmek istediğini söylemiş. Annesi çekinse de padişahın huzuruna varmış, kızını oğlu için istemiş. Padişah, kızını bir şartla vereceğini söylemiş. Eğer Keloğlan, Ali Cengiz Oyununu öğrenirse ona kızını verebileceğini söylemiş. Bunu öğrenen Keloğlan, annesiyle birlikte Ali Cengiz’i bulmak için yola düşmüşler. Ali Cengiz adında biri varmış. Kendi oyunlarını öğrenmek isteyen delikanlılara kırk günde oyunlarını öğretir, kırkıncı gün onlara oyunları öğrenip öğrenmediklerini sorarmış. Eğer öğrendiklerini söylerlerse onları bir mağaraya kapatıp kesermiş. Çünkü birinin kendi yerine geçeceğinden korkarmış. Keloğlan, Ali Cengiz’i bulmuş ve beraber onun evine gitmişler. Keloğlan’a acıyan Ali Cengiz’in karısı ve kızı Keloğlan’ı uyarmışlar. Kırkıncı gün oyunları öğrenip öğrenmediğini sorduğunda öğrenmediğini söylemesini tembih etmişler. Kırk gün boyunca Ali Cengiz oyunlarını öğrenen Keloğlan, Ali Cengiz ona sorduğunda öğrenemediğini söylemiş. Keloğlan’ın annesi gelmiş, beraber memleketlerinin yolunu tutmuşlar. Yolda avcıların tavşan peşinde olduğunu görünce annesine “Tazı olup tavşanı yakalayacağım sen de beni avcılara satacaksın.” demiş. Annesi tazıyı sattıktan sonra Keloğlan ormana kaçıp tekrar insana dönüşmüş. Keloğlan’ın kendisine yalan söylediğini anlayan Ali Cengiz, Keloğlan’ın peşine düşmüş. Keloğlan annesine koç olacağını ve kendisini pazara götürüp satmasını söylemiş. İpiyle beraber vermemesini söylemişse de annesi Ali Cengiz’in teklif ettiği parayı duyunca oğluna verdiği sözü unutmuş, ipiyle beraber vermiş. Keloğlan durumdan kurtulmak için serçe olup uçmuş. Ali Cengiz de peşinden kartal olup uçmuş. Kartal serçeyi yakalayacakken Keloğlan bir demet gül olup padişahın kızının kucağına düşmüş. Bunu gören Ali Cengiz, dilenci olup gül demetini istemiş. Sultan vermek istememiş ancak vermek zorunda kalmış.

Keloğlan darı olup yere serpilmiş. Ali Cengiz de ardından tavuk olup civcivleriyle birlikte darıları yemeye başlamış. Keloğlan tilki olup tavuğu ve civcivleri yemiş. Olayları şaşkınlıkla izleyen padişah ve kızı Keloğlan'ın güzel bir delikanlıya dönüştüğünü görmüşler. Keloğlan kendini tanıştırmış ve Ali Cengiz oyununu öğrendiğini ve söz verdiği gibi kızı kendisine vermesi gerektiğini söylemiş. Padişah kabul etmiş. Kırk gün kırk gece düğün yapılmış.

4.1.1.7. Limon Kız

Vakti zamanında iyiliksever bir padişah varmış. Ramazanlarda yiyecek, bayramlarda giyecek dağıtmış. Yılda bir gün de çeşmenin birinden yağ birinden bal akıtmış. Küpüne çeşmeden yağ dolduran ihtiyar kadının küpünü şehzade okuyla kırmış. İhtiyar kadın da “Limon Kız’a âşık olasin.” demiş. O günden sonra Limon Kız’ı merak eden şehzade onu aramak için yola düşmüş. İhtiyar bir adam ona nasıl ulaşacağını anlatmış. Önüne çıkan gül bahçesinde “Ne güzel güller” diyerek bir gül koparıp koklamasını söylemiş. Ardından kırmızı akan bir dereyi “Ne temiz su.” diyerek su içmesini söylemiş. Daha sonra karşısına çıkan köpeğin önündeki otu atın önüne, atın önündeki eti de köpeğin önüne koymasını söylemiş. Sonrasında karşısına çıkan iki kapıdan açık olanı kapatmasını, kapalı olanı açmasını söylemiş. Büyük bir bahçeye gireceğini ve orada limon ağacını bulmasını ve üç limon koparmasını söylemiş. “Bu limonları keserken içinden kız çıkacak, onların istediklerini yapman lazım yoksa ölürlər.” demiş. Şehzade, ihtiyarın dediklerini harfiyyen yapmış. Ancak bahçesine girdiğini gören dev⁴ onu durdurmak istemiş. Kapıları tutmalarını istese de kapılar şehzadenin kendilerine iyilik yaptığı için kapıları tutmayacaklarını söylemişler. At ile köpek de kendilerine iyilik yaptığı için şehzadeyi durdurmamış. Kanlı dere ve dikenli güller de aynı şekilde şehzadeyi durdurmamış ve şehzade çıkıp yola koyulmuş. Yolda limonlardan birini kesmiş. İçinden çıkan kız su istemiş ancak etrafında hiç dere, çeşme yokmuş. Kız ölmüş. İkinci limonu da daha sonra kestiğinde kız su istemiş ve yine etrafında su olmadığı için kız ölmüş. Bu sefer üçüncü limonu bir havuzun başında kesmiş. O kız da su isteyince onu havuzun içine bırakmış.

⁴ Hint-İran kökenli olan dev sözcüğü, Türk aktarımlarında iki farklı doğaüstü yaratığa eş değer kullanılan terimdir: (1) Fransız masallarının insan yiyen devi "Ogre" (2) Fransız aktarımlarındaki "Gigant" (Almancadaki "Riese"). Türk sihir masallarında daha çok "Ogre"ye benzer ve dişi olarak tasvir edilir: Dev-Anası, "İnsan Yiyen Ana", kendi başına veya oğulları ile birlikte nerdeyse her zaman insan yiyen özellik taşıyor; insani kahraman ona karşı çıkar ve sonunda bir hileyle onu yener (Boratav, 1969, 62).

Havuzda yıkanan kızı seyreden şehzade ona gidip bir elbise getireceğini söylemiş. Limon Kız, gittiğinde annesine babasına alnını öptürmemesi gerektiğini söylemiş yoksa kendisini unutacağını söylemiş. Şehzade Limon Kız’a yeşil taşlı bir yüzük verip yola koyulmuş. Limon kız da onu ağacın tepesinde beklemeye başlamış. Limon Kız, çınarın tepesinde havuzun suyunu izliyormuş. O sırada evlerden birinin Arap hizmetçisi havuza bakıp kendi aksi zannederek Limon kızın aksine bakmış. “Ben bu kadar güzelsem neden hizmetçilik yapıyorum” diye düşünüp hanımına sitem etmiş. Hanımı da ağacın tepesindeki güzel kıza bakması gerektiğini söylemiş. Gidip Limon Kız’ı çınarın başında gören Arap kız, kendisini yanına almasını istemiş. Tek başına canı sıkılan Limon Kız, Arap kızını yanına almış ve başından geçenleri ona anlatmış. Ayrıca kendi tılsımının saçındaki küçük altın tarak olduğunu, o olmadan kuş olup uçacağını söylemiş. Arap kız onu oyuna getirerek tıraşı Limon Kız’ın başından çıkarınca Limon Kız güvercin olup uçmuş. Arap kız giysilerini çıkarıp şehzadeyi beklemiş. Limon Kız hatırına gelince onu almak için geri dönen şehzade, Arap kızını görünce şaşırılmış ve ona ne olduğunu sormuş. Arap kız ise kendisini beklerken güneşin onu kararttığını, rüzgârın sarattığını, ağlamaktan da gözlerinin bozulduğunu söyleyince şehzade ona inanmış ve saraya götürmüş. Şehzadeyle Arap kız evlenmişler. Düğünden sonra bahçeye her gün güvercin gelip “Bastığım dallar kurusun, çiçek, meyve vermesin” dermiş. Dalların teker teker kuruduğunu gören şehzade, bahçivana bu durumu sorunca o da olanları anlatmış. Şehzade, güvercini yakalamak için dalların birine zift sürmesini söylemiş. Şehzadenin dediğini yapan bahçıvan, güvercini yakalamış. Kafese konulan güvercini şehzade çok sevmiş ve odasına götürmüş. Güvercini tanıyan Arap kız ondan kurtulmak için canının güvercin eti istediğini ve illa bu güvercini istediğini söylemiş. Güvercinin kesildiği yer kıpkırmızı kan olmuş ve yerinde servi ağacı bitmiş. Bu sefer de bu servi ağacından kendisine taht yapılmasını istemiş. Arap kıza taht yapıldıktan sonra kalan tahta parçalarını fakir bir kadına vermişler. Kadın çarşıya gittiği sırada tahta parçalarının arasından Limon Kız ortaya çıkıvermiş. Evi temizlemiş, düzenlemiş, yemek pişirmiş, sofrayı kurmuş. Eve gelen kadın olanlara şaşırılmış ve kıza kim olduğunu sormuş. Limon Kız, başından geçenleri ona anlattıktan sonra kendisini evlatlığa kabul etmesini istemiş. Günlerden bir gün şehzade hastalanmış. Hekimler bol bol çorba içmesini söylemişler. Limon Kız da güzel bir çorba pişirmiş. Çorbanın içine de daha önce şehzadenin kendisine verdiği yeşil taşlı yüzüğü koymuş ve çorbayı kadınla birlikte saraya yollamış. Çorbayı içen şehzade ağzına gelen yeşil taşlı yüzüğü hemen tanımış ve evlendiği kişinin Limon Kız

olmadığını anlamış. Kadına kızı olup olmadığını soran şehzade, Limon Kız'ın kadına anlattıklarını kadından bir bir dinlemiş. Bu duruma çok sevinen şehzade iyileşmiş ve Arap kızı cezalandırmış. Limon Kız'la kırk gün, kırk gece süren bir düğünle evlenmişler.

4.1.1.8. Akıllı Evlat

Zenginlerden zengin bir adam varmış. Üç tane de oğlu varmış. Yaşlanmaya başlayan adam, evlatlarını yanına çağırarak ve mallarını yaşarken bölüştüreceğini bu sayede evlatlarının aralarında kavga olmayacağını söylemiş. Onlara birer kese altın vermiş ve istedikleri yere gitmelerini söylemiş. Gidecekleri yerde üç yıl kalacaklarını ve üç yıl sonunda geri dönüp yaptıklarını anlatacaklarını söylemiş. “Paranızı nerelere harcadığınızı anlatacaksınız, hanginizin yaptığı işleri en çok beğenirsem mallarımı ona bırakacağım. Eğer hepinizinkini beğenirsem mallarımı aranızda eşit şekilde paylaşacağım.” demiş. Böylece üç kardeş yola çıkmış. Önlerine çıkan üç yol ayrımında her biri farklı bir yolu seçmiş. Üç yıl sonunda geri dönmüşler. İlk önce büyük oğlan gelmiş. Arkasında da birbirinden babayiğit kırk atlı varmış. Ardından ortanca oğlan gelmiş. Onun da yanında yüz tane deve varmış. En son küçük oğlan gelmiş. Onun da yanında kırk katırın üstünde kırk çocuk varmış. Babaları üç yıl boyunca neler yaptıklarını sormuş. Büyük oğlan, çok güzel bir memlekete gittiğini, oradan bu babayiğitleri aldığını, onlara ata binmeyi, kılıç kuşanmayı öğrettiğini söylemiş. Ortanca oğlan da bana verdiğin altınlarla bu yüz deveyi satın aldığını, onları satıp daha da zengin olacağını söylemiş. Sıra küçük oğlana gelmiş. O da bir ulu su başına vardığını, bu suyun çok hırçın aktığını ve nice babayiğitin canını aldığını anlatmış. Kayaları kırdırıp oraya güzel bir köprü yaptırdığını, suyun yetim bıraktığı çocukları da yanına alarak geldiğini söylemiş. Babası gülümsemiş. Üçü arasında en beğendiği işin küçük oğlununki olduğunu söylemiş ve bütün mallarını ona bıraktığını ilan etmiş. Büyük ağabeyinin adamlarıyla kendisini koruyacağını, ortanca ağabeyinin de develeriyle kendisinin vereceği işleri göreceğini söylemiş. Küçük oğlan hepsine baş olmuş.

4.1.1.9. Gururlu Kız

Annesiyle birlikte yaşayan çok güzel ve fakir bir kız varmış. Bu kız o kadar güzelmış ki her giydiği yakışmış. Sarı saçları başında taç gibi dururmuş. Ancak bu kızın tek kusuru güzelliğinden dolayı çok gururlu olmasıymış. Fakir olduğu için

istediğini alamıyor, canının çektiği şeyleri yiyemiyor, sık sık hamama gidip yıkanamıyormuş. Günlerden bir gün belki tanıdık biri para verir de yıkanabilir diye hamama gitmiş. Hamamcı kadın hâlimden fakir bir kızcağız olduğunu anlamış ve içeri almış. Kız içeride yıkanırken karşıki kurnada her hâlimden zengin olduğu anlaşılan bir Arap kadını yıkanıyor. Bu kadın vezirlerden birinin karısı imiş ama hiç gururlu değilmiş. Aksine çok alçakgönüllüymüş. Karşı kurnada yıkanan güzel kızı görünce yanına çağırtmış. Beraber yıkanıp sohbet ettikten sonra hamamdan çıkmışlar. Arap kadın onu misafir etmek istediğini söylemiş. Kız, annesinin onu merak edeceğini, gelemeyeceğini söyleyince kadın da annesine uşak gönderip haber verebileceğini söylemiş. Birlikte altın yaldızlı arabayla Arap kadının konağının yolunu tutmuşlar. Konaktan içeri giren kız, gördüğü şeylerin güzelliği karşısında hem hayranlık duyuyormuş hem de Arap kadını kıskanıyormuş. Birlikte güzelce yemek yemişler, sohbet etmişler. Konağın balkonundan güzel ve iç açıcı manzarayı seyreden kızı bahçede dolaşmaya davet etmiş Arap kadın. Birlikte bir ormana gelmişler. Kadın bahtını çağıracağını sonra da onunkini çağırabileceklerini söylemiş. Kadın “Bahtım, talihim! Neysen bana görün!” diye bağırarak. Kadının önünde genç ve yakışıklı bir delikanlı peyda olmuş. Daha sonra güzel kız bahtını çağırarak. Ancak önünde ihtiyar ve hasta bir adam belirmiş. Arap kadın, kıza dönerek güzelliğinden dolayı gururlanmaması gerektiğini, kendisi gibi alçakgönüllü, güler yüzlü olursa her istediğine kavuşabileceğini söylemiş. Güzel kız o günden sonra gururu bırakmış. Alçakgönüllü ve güler yüzlü olmuş. Günün birinde de zengin bir vezirin yakışıklı oğlu ile evlenmiş.

4.1.1.10. Sihirli Çeşme

Vakti zamanında bir padişah varmış. Bu padişahın çocuğu olmuyormuş. Dünyanın her tarafından ünlü hekimler gelmiş ama onun bu derdine çare olamamışlar. Gel zaman git zaman padişah ve sultan epeyce yaşlanmışlar. Padişahla sultan tam da umudu kestikleri sırada bir kız çocukları dünyaya gelmiş. Bu kız çocuğu büyümüş, büyüdükçe güzelleşmiş. Tam bir genç kız olduğunda ise vücudunun her tarafında yaralar çıkmaya başlamış. Ne kadar hekimler geldiyse de kızın derdine derman olamamışlar. Vücudunda yara olmayan yer kalmamış. Kanayan yaraları ona çok acı veriyormuş. Padişah en sonunda sarayın kuyumcularına emir vermiş ve kızının vücudunu altınla kaplatmış. Bu sayede kanlar durmuş ama kızın acısı dinmemiş. Kızın vücudunun altınla kaplı olduğunu duyan hırsızlar ve cadı karılar altınları elde etmenin

yollarını arar olmuşlar. Memlekete herkesin korktuğu cadı karı⁵ varmış. Bu cadı karı, kıyafet değiştirip kötü işler yaparmış. Sarayın kapısına gelmiş. Kendisinin Yemen’den geldiğini, oranın ünlü hekimlerinden birinin kızı olduğunu söylemiş. Padişah kocakarıyı içeri aldirtmiş. Kocakarı kızı iyi edeceğini ancak bir şartının olduğunu söylemiş. Kızla üç dört gün yalnız kalması gerektiğini söylemiş. Padişah kocakarıya inanmış. Saray bahçesinin uzak bir köşesindeki köşke yerleştirmiş kızını ve kocakarıyı. Kocakarı, kızın üzerindeki altınları sökmüş kız da bayılmış. Daha sonra altınları küçük parçalara ayırıp kızın üstüne de eski bir elbise giydirmiş. Kızı sırtlayıp çıkmış. Saraydan epey uzaklaştıktan sonra kızı bir yol kenarında bırakıp gitmiş. Kız ayılınca bakmış üzerindeki altınlar sökülmiş ve vücudu acıdan sızlamış. Etrafına bakınca ileride bir çeşme görmüş. Gidip yüzünü gözünü yıkamış, su içmiş. Çeşmeden eliyle su alıp yaralarına sürünce iyileştğini fark etmiş. Bu şekilde tüm yaralarını iyileştirmiş. Kız yolda giderken ihtiyar bir çiftçiye rastlamış. İhtiyar, bu kızı çok sevmiş ve evine götürmüş. Onun da bir oğlu varmış. Kızı oğluyla evlendirmiş. Derken kızla oğlanın bir oğulları dünyaya gelmiş. Kız, oğlunun ismini kendisi koymak istemiş. Böylece oğlunun adını “Neidim” koymuş. Bir tane daha oğlu olmuş. Onun da adını “Neoldum” koymuş. Bir tane daha oğlu olmuş. Onun da adını “Neolacağım” koymuş. Günlerden bir gün padişah, bir geziden dönerken arabasıyla tarlanın yanından geçiyormuş. Bu çocukları orada oynarken görmüş. Çocuklar pek hoşuna gitmiş, arabayı durdurmuş. Çocuklara isimlerini sorunca “Neidim”, “Neoldum”, “Neolacağım” cevabını almış. Padişah, daha önce böyle isim duymadığını söylemiş. O sırada çocukların anne babası gelmiş. Kız, epeyce ihtiyarlayan babasını hemen tanımış. Kız, babasına sarılarak ağlamaya başlamış ve başından geçenleri anlatmış. İhtiyar padişah, kızına kavuştuğuna çok sevinmiş. Kızını, damadını ve torunlarını da alarak saraya dönmüşler. O günden sonra hep birlikte mutlu bir yaşam sürmeye başlamışlar.

4.1.2. Seçilen İngiliz Masallarının Özetleri

Bu bölümde Joseph Jacobs’un İngiliz Masalları derlemesinden seçilen on masal ele alınmıştır. Seçilen masalların özetlerinde herhangi bir yorumlama bulunmamaktadır.

⁵ Sihirli masallarda cadı genellikle *cadı karı* anlamında kullanılır ve bir süpürge veya testi üzerinde dolaşarak her türlü kötülüğü yapar (Boratav, 2012, 47)

4.1.2.1. Tom Tit Tot

Bir zamanlar bir kadın varmış. Beş tane turtta pişirmiş. Turtalar çok fazla piştiği için kızına turtaları tezgâha koymasını biraz dinlenmesi gerektiğini söylemiş. Böylelikle turtalar yumuşayacakmış. Kızı durumu yanlış anlamış ve turtaları yemiş. “Kızım günde beş tane turtta yer.” diye şarkı söylemeye başlamış. O sırada oradan geçen kral, kadının sesini duymuş ama ne dediğini anlayamamış. Kadına ne söylediğini sorduğunda kadın “Kızım günde beş çile ip eğirir.” cevabını vermiş. Bunu duyan kral daha önce böyle bir şey duymadığını, onun kızıyla evlenmek istediğini söylemiş. Kız on bir ay boyunca istediğini yiyebilir, istediğini giyebilirmiş ancak bir şartı varmış. Yılın son ayında her gün beş çile ip eğirecekmiş. Yoksa kızı öldüreceğini söylemiş. Kadın, zamanı gelince beş çile ip konusuyla ilgili çözüm bulabileceğini ve belki de kralın o zamana kadar koştugu şartı unutacağını düşünmüş, kızını kralla evlendirme fikri ona cazip geldiği için kabul etmiş. Kral kızla evlenmiş. Kız on bir ay boyunca istediğini yemiş, istediği elbiseyi giymiş. Yılın son ayı geldiğinde kral şartını unutmamış. Kızı bir iskemle ve bir çıkırıktan başka bir şeyin olmadığı bir odaya götürüp akşama kadar beş çile ip eğirmesini aksi takdirde kendisini öldüreceğini söylemiş. Kız, o zamana kadar hiç ip eğirmemiş. Yalnız kaldığında ağlamaya başlamış. Kız ağlarken kapı çalınmış. Kapıyı açtığında kuyruklu küçük, siyah bir şey görmüş. Kıza neden ağladığını sormuş. Kız ona başından geçenleri en başından anlatmış. Küçük, siyah yaratık kıza yardım edeceğini, ona her gün beş çile ip eğirebileceğini söylemiş. Ama bunun karşılığında bir ay boyunca her gün adını bilmesi için üç tahmin hakkı vermiş. “Eğer bir ay içinde adımı doğru tahmin edemezsen benim olacaksın.” demiş. Anlaşmışlar. Küçük yaratık, her gün ona beş çile ip getiriyor, kız da adını bilmeye çalışıyormuş. Kız adını bilemeyince de kuyruğunu fırıldak gibi çevirip çekip gidiyormuş. Bu şekilde bir ay bitmek üzereymiş ama kız hâlâ adını tahmin edememiş. Sadece son bir gece kalmış, adını tahmin etmesi için. O gece kralla yemek yerlerken kral ava çıktığı sırada karşılaştığı küçük siyah yaratıktan bahsetmiş. Ormanda yaratığın kuyruğunu fırıldak gibi çevirip ip eğirdiğini gördüğünü anlatmış. Yaratık ip eğirirken bir de şarkı söylüyormuş:

“Nimmy nimmy not

Benim adım Tom Tit Tot”

Bunu duyan kız çok sevinmiş. Ertesi gün yaratık kızın yanına geldiğinde kız, yaratığın

adının “Tom Tit Tot” olduğunu söylemiş. Yaratık çekip gitmiş ve kız onu bir daha hiç görmemiş.

4.1.2.2. Gül Ağacı

Bir zamanlar bir adamın ilk karısından bir kız evladı, ikinci karısından bir erkek evladı varmış. Kızın teni süt gibi bembeyaz, dudakları kiraz gibi, saçları altın ipek gibiymiş. Kardeşi onu çok severmiş ancak üvey annesi kızı kıskandığı için ondan nefret edermiş. Bir gün üvey annesi, onu bakkala mum almaya yollamış ama kız dönüş yolunda mumları köpeğe kaptırmış. Geri dönüp tekrar bakkaldan mum almış ve yine aynısı olmuş. Üç defa mumları köpeğe kaptıran kız, ağlayarak eve gelmiş ve üvey annesine durumu anlatmış. Üvey annesi, kıza çok kızmış ama ona belli etmemiş. Kızın ipek gibi saçlarını kıskanan üvey anne, kıza “Gel saçlarını tarayayım.” demiş. Kıza, “Dizimin üstünde tarayamam saçlarını bana biraz odun getir.” demiş, kız da getirmiş. Kıza “Saçlarını tarakla açamam, bana balta getir.” demiş. Üvey anne, baltayla kızın kafasını kesmiş. Kızın kalbini ve ciğerini çıkarmış. Akşam yemeği olarak kocasına yedirmiş. Oğluna da yedirmeye çalışsa da oğlu yememiş ve dışarı çıkıp ablasını bir kutuya koymuş. Kutuyu da bir gül ağacının dibine gömmüş. Kardeşi, her gün ağacın başına gelir ağlarmış. Bahar gelince gül ağacı güller açmış. Güllerin arasında beyaz bir kuş gelir ötermiş. Bir ayakkabı tamircisinin dükkânının yakınında bir ağaca konup şarkı söylemeye başlamış:

“Kötü annem katletti beni,
Canım babam yedi beni
Çok sevdiğim küçük kardeşim
Oturur aşağıda ben de öterim yukarıda
Stick, stock, stone dead.” (Jacobs, 1890, 28).

Ayakkabıcı kuşa şarkıyı tekrar söylemesini istediğinde, kuş, “Eğer bana kırmızı ayakkabıyı verirsen şarkıyı söyleyeceğim.” demiş. Kuş daha sonra bir saatçinin önündeki ağaçta aynı şarkıyı söylemeye başlamış. Şarkıyı çok beğenen saatçi de kuştan tekrar söylemesini istemiş. Kuş ondan da altın saat ve elindeki zinciri istemiş. Kuş, saatçiden ve ayakkabıcıdan aldıklarıyla uçmuş gitmiş, değirmencilerin değirmen taşını çıkardığı yere gitmiş. Orada da şarkısını söylemiş. Değirmenciler kuştan şarkıyı tekrar söylemesini istemiş. Kuş da onlardan karşılığında değirmen taşını boynuna takmalarını istemiş. Kuş şarkısını tekrar söyleyip eve doğru uçmuş. Değirmen taşını evin saçaklarına değdirerek tıkırdatmış. Üvey anne gök gürlediğini düşünmüş. Bir kez daha değirmen taşını tıngırdatmış. Üvey anne yine gök gürültüsü

sanmış. Üçüncü sefer de aynısı olunca dışarı çıkan üvey annenin üstüne değirmentaşını atmış ve kadın oracıkta ölmüş.

4.1.2.3. Nix Nought Nothing

Biz zamanlar kral ve kraliçe varmış. Bunların uzun süre çocukları olmamış. Bir gün kral ülkesinden uzaktayken bir oğulları olmuş. Kral gelmeden oğluna isim koymak istemeyen kraliçe, kral gelene kadar ona Nix Nought Nothing diye seslenmeyi düşünmüş. Babası gelene kadar çocuk büyüüp küçük bir delikanlı olmuş. Kral ülkesine dönerken büyük bir nehirden geçmeyi başaramamış. Devin biri gelip onu sırtında taşıyıp karşıya geçirebileceğini ancak karşılığında kendisine Nix Nought Nothing'i vermesi gerektiğini söylemiş. Oğluna verilen isimden habersiz olan kral, teklifi kabul etmiş. Evine ulaşan kral, oğlunu ve karısını gördüğüne çok sevinmiş. Karısı oğluna henüz isim vermediğini ama ona Nix Nought Nothing diye hitap ettiklerini söylediğinde zavallı kral deve verdiği sözü hatırlamış ve çok üzülmüş. Duruma çare arayan kral, dev gelirse ona tavukçu kadının⁶ oğlunu vermeyi düşünmüş. Dev gelince tavukçu kadının oğlunu deve vermiş. Dev de oğlanı sırtlamış götürmüş. Bir taşın başında dinlenen dev, sırtındaki çocuğa vakti sorunca çocuk da annesi tavukçu kadının kraliçenin kahvaltısı için yumurta topladığı vakit olduğunu söylemiş. Dev kralın kendisini kandırdığını anlayınca çok sinirlenmiş ve çocuğu orada öldürmüş. Dev geri dönmüş. Bu sefer de bahçıvanın oğlunu vermişler. Yolda yine kandırıldığının farkına varan dev, o çocuğu da sinirlenip öldürmüş. Kralın sarayına geri dönen dev, bu sefer de Nix Nought Nothing'i vermezlerse herkesi yok edeceğini söyleyince vermek zorunda kalmışlar. Dev, Nix Nought Nothing'i evine götürmüş. Devin bir de kızı varmış. Dev, çocuğa zor bir görev vermiş. Bitiremezse akşam yemeğinde onu yiyeceğini söylemiş. Devin kızı görevi bitirmesi konusunda çocuğa yardım etmiş. Dev ertesi gün daha zor bir görev vermiş. Devin kızı yine ona yardım etmiş ve görevi yerine getirmiş. Ertesi gün dev daha zor bir görev vermiş. Devin kızının yardımıyla yine görevini yerine getiren Nix Nought Nothing, devin kızı ile birlikte kaçmaya karar vermişler. Onlar kaçarken dev onların peşine düşmüş. Onları yakalamaya epey uğraşsa da devin kızı ile Nix Nought Nothing devi öldürmeyi başarmışlar. Birlikte kralın evine doğru yola çıkmışlar. Devin kızı çok yorulmuş. Nix Nought Nothing de ona orada beklemesi gerektiğini, gece için kalacak yer bulacağını

⁶ Tavukçu kadın karakteri (hen-wife), Britanya halk hikâyelerinde bilge, şifacı kadın karakteri olarak tarif edilir. Aynı zamanda büyü yapma yeteneğine de sahiptir.

söylemiş. Yolda tavukçu kadının kulübesine rastlamış. Oğlunun ölümüne Nix Nought Nothing'in sebep olduğunu düşünen kadın ondan nefret ediyormuş. Tavukçu kadın, ona yolu soran Nix Nought Nothing'e büyü yapmış. Kaleye ulaşır ulaşmaz çocuk yere yığılmış. Kimse onu uyandırmayı başaramamış. Kral onu hangi kadın uyandırırsa oğlunun onunla evleneceğini söylemiş. Bu arada devin kızı da beklemekteymiş. Eskiden beri Nix Nought Nothing'i seven bahçıvanın kızı, tavukçu kadından öğrendikleriyle büyüyü bozmuş. Nix Nought Nothing biraz uyanınca kralın söz verdiği gibi bahçıvanın kızıyla evlenmesine izin vermişler. Bu arada bahçıvan devin kızını bulmuş ve eve getirmiş. Ona Nix Nought Nothing'i göstermiş. Delikanlı hâlâ uyuyormuş. Kral ile kraliçe bahçıvanın kızını çağırtmışlar oğullarını uyandırmışlar. Uyanan delikanlı başından geçenleri ve devin kızının kendisi için yaptıklarını anlatmış. Olanları öğrenen kral ve kraliçe oğullarını devin kızıyla evlendirmişler. Kötülük yapan tavukçu kadını da öldürtmüşler.

4.1.2.4. Jack Hannaford

Uzun yıllardır savaşlarda olan eski bir asker varmış. Üstü başı yırtık, nasıl geçineceğini bilmez hâldeymiş. Az gitmiş uz gitmiş, sonunda bir çiftliğe varmış. Orada bir kadınla bir adam yaşarmış. Kadının ilk kocası öldükten sonra bu adamla ikinci evliliğini yapmış. Kadın çok ahmak bir kadınmış. Kocasını pazara gitmeden önce karısına on pound altın vermiş. Onları güzelce saklamasını söylemiş. Kadın da kimse paraları bulamasın diye paraları odanın bacasına saklamış.

Jack, kapıyı çalmış. Kadın “Kim o?” diye sorunca delikanlı, “Jack Hannaford” demiş ve cennetten geldiğini söylemiş. Ona inanan kadın eski kocasını görüp görmediğini, onun neler yaptığını sormuş. Jack, adamın ayakkabı tamirciliği yaptığını ve fakir olduğunu söylemiş. Kendisine bir mesaj yollayıp yollamadığını soran kadına Jack, kocasının deri almak için para istediğini söylemiş. Kadın da bacadan çıkardığı parayı Jack'e vermiş.

Kadının eve gelen kocası, ona parayı sorduğunda olanları anlatmış. Çiftçi adam çok kızmış. Karısı kadar ahmak biri yoktur dünyada diye düşünmüş. Kadın kendisine parayı verdiği için adamın daha ahmak olduğunu söylemiş. Çiftçi, atına binmiş ve Jack'in peşine düşmüş. Jack, kaçarken adamın atının ayak seslerini duymuş. Jack, hemen durup yere yatmış ve gökyüzünü seyretmeye başlamış. Onu gören çiftçi, Jack'e ne yaptığını sormuş. O da “Gökyüzünde uçan bir adam var, ona bakıyorum.” demiş. Çiftçi, kendisinin hiçbir şey göremediğini söyleyince, Jack, atından inip yere uzanması

gerektiğini, ondan sonra gökyüzüne bakması gerektiğini söylemiş. Adam atından inip yere yatmış, gökyüzünü seyrederken Jack adamın atına binmiş, kaçmış. Adam evine yürüyerek gitmiş. Karısı ona “Benden daha ahmakmışsın. Ben sadece bir kere ahmaklık yaptım ama sen iki kere yaptın.” demiş.

4.1.2.5. Binnorie

Bir zamanlar bir kralın iki kızı varmış. Bunlar Binnorie adında bir değirmen barajı yakınında yaşarlarmış. Sör William önce en büyük kızın aklını çelmiş, ona evlenme vaadinde bulunmuş. Ancak daha sonra küçük kızın güzelliğinden dolayı büyük kızla ilgilenmemeye başlamış. Her geçen gün büyük kızın küçük kız kardeşine nefreti artmaya başlamış ve ondan kurtulmanın planlarını yapmaya başlamış. Bir sabah iki kız kardeş nehir kıyısında gezintiye çıktığı sırada büyük prenses kardeşini dereye itmiş. Ona elini uzatmasını söyleyen kardeşine “Sen burada ölünce William da bana kalacak.” demiş ve eve geri dönmüş.

Küçük prenses nehrin akıntısına kapılmış, bata çıka yüzüyormuş. Bu sırada değirmencinin kızı, suda kızı görünce hemen babasına koşmuş, suda beyaz bir şey gördüğünü söylemiş. Değirmenci, prensesi sudan çıkarmış ama prenses suda boğulmuş. O sırada oradan geçen ünlü bir arp ustası, kızın güzel yüzünü görmüş ve o yüzü hiç unutmamış. Günler sonra yine Binnorie’ye döndüğünde geriye kızın kemiklerinin ve altın saçlarının kaldığını görmüş. Kızın göğüs kafesinden ve saçlarından bir arp yapmış. Arp ustası kralın kalesine kadar gelmiş. O gece kral, kraliçe, kızı, oğlu ve Sör William ünlü arp ustasını dinlemek için toplanmışlar. Adam yaptığı arpı çıkarmış. Arp kendi kendine şarkı söylemeye başlamış:

“Orada kral babam oturuyor,
Binnorie ah Binnorie
Şurada kraliçe annem oturuyor
Binnorie’nin güzel değirmen setinde,
Şurada kardeşim Hugh duruyor
Binnorie ah Binnorie
Yanında da hatam ve gerçeğim William’ım
Binnorie’nin güzel değirmen setinde” (Jacobs, 1890, 44) .

Oradaki herkes merak edince, arp ustası, olanları bir bir anlatmış. Prensesi suyun kenarında boğulmuş bir şekilde gördüğünü, kemikleri ve saçlarından arp yaptığını anlatmış. Hemen sonra arp tekrar şarkı söylemeye başlamış:

“Orada da beni boğan kız kardeşim oturuyor
Binnorie’nin güzel değirmen setinde.”

Ve arp çatırdamış ve kırılmış. Bir daha da şarkı söylememiş.

4.1.2.6. Sazlıktan Başlık (Cap o'Rushes)

Bir zamanlar üç tane kızı olan çok zengin bir adam varmış. Kızlarına onu ne kadar sevdiklerini sormuş. En büyük kızı “Hayatımı sevdiğim kadar” cevabını vermiş. Ortanca kızı “Dünyalar kadar” cevabını vermiş. Bu iki cevap adamın çok hoşuna gitmiş. En küçük kızına sorduğunda ise kızı “Taze etin tuzu sevdiği kadar” cevabını vermiş. Adam bu cevaba çok sinirlenmiş. Kendisini hiç sevmediğini düşünmüş ve kızı evden kovmuş.⁷ Kız gitmiş bir bataklığa varmış. Orada sazlıklardan kendine başlıklı bir pelerin yapmış. Daha sonra büyük bir ev görmüş ve kapıyı çalmış. Gidecek yeri olmadığını söyleyen kız, kendini hizmetçi olarak kabul ettirmiş. Kadın onu sürekli taktığı sazlıktan başlık sebebiyle Cap o'Rushes diye çağırır olmuş.

Bir gün büyük bir balo düzenlenmiş. Cap o'Rushes yorgun olduğunu söyleyerek gidemeyeceğini söylemiş. Herkes baloya gittikten sonra pelerinini çıkarıp temizlenmiş ve baloya gitmiş. Efendisinin oğlu ona âşık olmuş ve bütün gece onunla dans etmiş. Ancak dans bitmeden oradan kaçmış. Herkesten önce eve varmalıymış. Eve gitmiş ve uyuyor numarası yapmış. Ertesi gün diğer hizmetçiler balodaki güzel kızı anlata anlata bitirememişler. O akşamki dans balosunda da aynı şey olmuş ve kız yine kaçmış eve gelmiş. Üçüncü defa düzenlenen dansa gidemeyeceğini söyleyip herkes gittikten sonra sazlıktan pelerinini çıkarıp hazırlanıp gitmiş. Efendisinin oğluyla yine bütün gece dans etmiş. Delikanlı ona bir yüzük vermiş. Yine kaçıp eve gelmiş. Efendisinin oğlu kızı bulmak için herkese sormuş soruşturmuş ama kızın nereye gittiğini, kim olduğunu bilen çıkmamış. Delikanlı aşkıdan yataklara düşmüş. Aşçı, genç efendinin iyileşmesi için yahni yaparken Cap o'Rushes, “İzin ver ben yapayım.” demiş. Kız yahniyi yaparken genç efendinin kendisine verdiği yüzüğü yahninin içine düşürmüştü. Yahniyi yerken içindeki yüzüğü bulan delikanlı aşçıyı çağırtmış. Yahniyi kimin yaptığını sormuş. Önce yahniyi kendisinin yaptığını söyleyen aşçı, delikanlının ısrarı sonucunda yahniyi Cap o'Rushes'in yaptığını söylemiş. Delikanlı Cap o'Rushes'i yollamasını istemiş. Genç efendi, kıza yüzüğü nereden bulduğunu sormuş. Birisinin kendisine verdiğini söylemiş. Kıza “Sen kimsin?” diye sorunca kız da üstündeki pelerini

⁷ Shakespeare'in *Kral Lear* adlı eserinde de kral üç kızına hangisinin kendisini en çok sevdiğini sorar ve kendisini ne kadar sevdiklerini anlatmalarını ister. En küçük kızı Cordelia, bu konuda ablaları gibi süslü cümleler kurmak istemez ve hiçbir şey söylemek istemez. Kral Lear bu cevaptan hiç memnun olmaz ve çok sinirlenir (Wordsworth Editions 1996, 885-886).

çıkarmış. Altından güzel elbisesiyle çok güzel bir kız çıkmış. Düğünlerine kızın babası dâhil herkes davet edilmiş. Ama kız kimseye aslında kim olduğunu söylememiş. Kız, aşçıya tüm etleri tuzsuz yapmasını söylemiş. Düğün günü gelmiş, kızla delikanlı evlenmişler. Düğün yemeği yendiği sırada kızın babası tuzsuz eti yiyince kızını hatırlamış ve ağlamaya başlamış. Niçin ağladığını sormuşlar. Adam da kızının kendisini taze etin tuzu sevdiği kadar sevdiğini söylediğini ve bu yüzden kızını evden kovduğunu anlatmış. Belki de kendi yüzünden öldüğünü söylemiş. Cap o'Rushes atılmış "Ben buradayım baba." demiş. Baba kız sarılmışlar. Sonsuza dek mutlu yaşamışlar.

4.1.2.7. Jack ve Fasulye Sırığı

Bir zamanlar çok fakir, bir dul kadın varmış. Bu kadının Jack isminde bir oğlu ve Süt Beyazı adında bir ineği varmış. Tek geçim kaynakları bu inekmiş. Ama bir gün inek süt vermemiş. Kadın bir çare düşünedursun oğlu gidip çalışabileceğini söylemiş. Daha önce onu kimsenin işe almadığını, en iyi çözümün ineği pazarda satmak olduğunu söylemiş. Böylece bir iş kurabilirmiş. Pazarda ineği satmak üzere yola çıkan Jack, yolda bir adama rastlamış. Adam, ineği kendisine satarsa karşılığında ona sihirli fasulye taneleri vereceğini söylemiş. Bu fasulye tanelerini ekerse gökyüzüne kadar uzanan bir fasulye sırığı çıkacağını söylemiş. Jack adama Süt Beyazı'nı vermiş, sihirli fasulyeleri almış. Evine giden Jack, annesine ineği fasulye taneleri karşılığında sattığını söylemiş. Annesi bu duruma çok sinirlenmiş ve fasulye tanelerini dışarı fırlatmış. Ertesi sabah Jack uyandığında penceresinden bakmış. Gökyüzüne kadar uzanan bir fasulye sırığı görmüş. Jack, tırmanmış tırmanmış, gökyüzüne ulaşmış. Bulutların arasından yürümüş ve bir ev görmüş. Karnı çok acıkan Jack, evin kapısını çalmış. Bu evde dev ve karısı yaşıyormuş. O sırada devin karısı evdeymiş. Dev insan yermiş ama devin karısı iyi biriymiş. Jack'i içeri almış. Kocas gelmeden gitmesi gerektiğini yoksa kocasının onu yiyeceğini söylemiş. Jack daha yemeğini bitiremeden dev gelmiş. Devin karısı Jack'i fırına saklamış. Dev, İngiliz kanı kokusu aldığını söylemişse de geçmiş, uyumuş. O uyuduğu sırada Jack kaçmış. Kaçarken devin altın dolu çantasını da yanına almış. İnmiş fasulye sırığından aşağı ve evine gelmiş. Bu altınlarla bir süre geçinmişler. Altınlar tükendiğinde Jack tekrar fasulye sırığına çıkıp devin evine gitmiş. Bu sefer de kaçarken devin altın yumurtlayan tavuğunu almış ve dönmüş evine. Jack, bir kez daha devin evine gitmeyi kafasına koymuş. Bu sefer gittiğinde devin kendi kendine şarkı söyleyen altından bir arpa olduğunu öğrenmiş.

Dev uyuduğu sırada onu da alacaktı. Tam arpa alıp kaçacakken arp konuşmaya başlamış: “Efendim, efendim!”. Dev uyanmış ve o sırada kaçmaya başlayan Jack’in peşine düşmüş. Jack’in fasulye sırıgından aşağı doğru indiğini gören dev, peşinden inmeye başlamış. Aşağı inen Jack, baltayla fasulye sırıgını kesmiş. Dev yere düşmüş.

Jack ve annesi altın arpa ve altın yumurtaları satarak çok zengin olmuşlar. Jack bir prensesle evlenmiş ve sonsuza dek mutlu yaşamışlar.

4.1.2.8. Molly Whuppie

Bir zamanlar bir adamla karısının çok çocuğu varmış. Onları yeterince besleyemedikleri için en küçük olan üç çocuğunu ormana bırakmaya karar vermişler. Anne babası tarafından ormana bırakılan üç kardeş yürümeye başlamış. Biraz gittikten sonra ormanın içinde bir ev görmüşler. Kapıyı çalmışlar. Kapıyı açan kadından kendilerini içeri almasını ve yiyecek bir şeyler vermesini rica etmişler. Kadın, kocasının bir dev olduğunu, eğer eve gelir de onları görürse onları öldüreceğini söylemiş. “Azıcık soluklanalım, o gelmeden gideriz.” demişler. Kadın onları içeri almış ama onlar daha yemeklerine daha yeni başlamışken bir ses duymuşlar. Dev onların kokusunu almış. Dev’in karısı üç kızın geldiğini, üşümüş ve aç olduklarını ve onlara dokunmamasını söylemiş. Kızların en küçüğünün adı Molly Whuppie’ymiş ve zeki bir kızmış. Dev’in de üç tane kızı varmış. Gece kendi ve kardeşlerinin boynuna geçirilen ipe dev’in kızlarının boynundaki zinciri değiştirince dev yanlışlıkla kendi kızlarını öldürmüş. Molly Whuppie kardeşlerini sessizce uyandırıp evden kaçmışlar. Koşmuşlar, koşmuşlar kralın evine gelmişler. Olanları krala anlatan Molly’ye, eğer geri dönüp dev’in kılıcını alıp getirirse en büyük kızkardeşiyle kendi en büyük oğlunu evlendireceğini söylemiş. Molly gidip dev’in kılıcını almış getirmiş. Kızkardeşi kralın oğluyla evlenmiş. Kral bu sefer dev’in yastığının altındaki çantayı alıp getirirse diğer kardeşini kendi oğluyla evlendireceğini söylemiş. Yastığın altından çantayı alırken dev uyanmış ama Molly kaçmayı başarmış. Çantayı krala vermiş. Kral da kardeşini oğluyla evlendirmiş. Kral bu sefer dev’in parmağındaki yüzüğü getirirse Molly’yi en küçük oğluyla evlendireceğini söylemiş. Molly, dev uyurken parmağından yüzüğü almaya çalışırken dev uyanmış. Molly’yi bu sefer yakalamış. Molly kurnazca bir planla dev’i ve karısını kandırmış ve yüzüğü alıp krala götürmüş. Kralın en küçük oğluyla evlenmiş ve bir daha da dev’i görmemiş.

4.1.2.9. Kont Mar'ın Kızı

Güzel bir yaz gününde Kont Mar'ın kızı, kale bahçesinde oynuyor, kuşların sesini dinliyormuş. O sırada meşe ağacının üstünde bir kumru görmüş. Ona Coo-my-dove (Öt kumrum öt) diye seslenmiş ve onu altın kafese koyup eve götüreceğini söylemiş. öyle de yapmış. Eve gittiğinde Kont Mar'ın kızı uykudan uyandığında odasında genç bir adam görmüş. Bu adam kumrunun ta kendisiymiş. Genç adam başından geçenleri ona anlatmış. Adının Florentine olduğunu, annesinin sihir yapabilen bir kraliçe olduğunu, annesinin kendisini bir kumruya çevirdiğini, gümdüzleri kumru olduğunu ancak geceleri tekrar erkeğe dönüştüğünü anlatmış. Kendisini severse çok mutlu olacağını söylemiş. Bu şekilde kendi aralarında evlenmişler. Prens Florentine ile birlikte mutlu ve gizli bir evlilik yaşayan Kont Mar'ın kızı her yıl çocuk doğurmuş. Böylece yedi yıl geçmiş. Kont Mar ise kızını bir başka soylu adamla evlendirmek istemiş. Gitmesi gerektiğini anlayan kumru, annesinin kalesine varmış. Oğlu Florentine'nin geldiğini gören kraliçe çok sevinmiş. Florentine, yedi çocuğunun annesi olan karısının yarın evlendirileceğini anlatmış ve ondan sihir yaparak yardım etmesini istemiş. Kraliçe de kendi sihir gücünün yetersiz olduğunu, kendisinin de öğretmeni olan falcı⁸ Ostree'ye gitmesini söylemiş. Florentine, falcıya gitmiş. Falcı kumruyu bir atmacaya çevirmiş, yedi oğlunu da yavru kuğulara dönüştürmüş. Etrafındaki yirmidört dansçı ve gaydacıları da balıkçılarla dönüştürmüş. Hep birlikte düğünün olacağı kiliseye doğru uçmuşlar. Bu kuşlar düğündeki insanların üstünde uçmaya başlamışlar. Orada bulunan askerlerin üstüne doğru uçarak onları dağıtmışlar. Yavru kuğular, balıkçıların da yardımıyla annelerini havaya kaldırmışlar, uçarak Prens Florentine'nin evine götürmüşler. Kraliçe, oğlunun üstündeki büyüyü bozmuş ve Kont Mar'ın kızı ve Prens Florentine mutlu bir şekilde yaşamışlar.

4.1.2.10. Bay Fox

Bir zamanlar güzelleri güzeli Leydi Mary adında genç bir kız varmış. Onun iki ağabeyi ve sayısız da âşığı varmış. Ona âşık olanlar arasında en cesur ve yürekli olan Bay Fox'muş. Bay Fox'un kim olduğunu bilen yokmuş, sadece çok cesur ve çok zengin olduğunu biliyorlarmış. Leydi Mary de bir tek onun ilgisine karşılık vermiş ve evlenmeye karar vermişler. Evlendikten sonra nerede yaşayacaklarını soran genç kıza

⁸ Spaewife, daha çok İskoç hikâyelerinde geçen geleceği görebilen falcıdır.

kendi kalesinin yerini tarif ediyomuş ama tuhaf bir şekilde ne kızı ne de ağabeylerini kalesine davet etmiş.

Düğün günü yaklaştıkça, Bay Fox'un yaşadığı yeri merak eden Leydi Mary kaleye doğru yola çıkmış. Vardığında en dış kapının üzerinde “Cesur ol, cesur ol.” yazılı olduğunu görmüş. Bir kapıdan daha içeri girdiğinde kapının üzerinde “Cesur ol, cesur ol ama fazla cesur olma.” yazılı olduğunu görmüş. İçeri girip merdivenleri çıkmış ve salonun kapısının üzerinde de “ Cesur ol, cesur ol ama fazla cesur olma ki yüreğinin kanı soğumasın.” yazılı olduğunu görmüş. Leydi Mary cesur bir kızmış. Kapıyı açıp içeri girdiğinde içeride genç ve güzel kızların kanlı iskeletlerini görmüş. O sırada Bay Fox'un geldiğini ve genç ve güzel bir kızı yerde sürüklediğini pencereden görmüş. Hemen bir fiçinin arkasına saklanmış. Bay Fox kızı salona getirmiş ama Leydi Mary'yi farketmemiş. Sürüklediği genç kızın parmağında elmas bir yüzük gören Bay Fox, yüzüğü çıkarmaya çalışmış, çıkaramayınca da kılıcıyla kızın elini kesmiş. Kesilen el, Leydi Mary'nin kucağına düşmüş. Leydi Mary'nin orada olduğunu fark etmeyen Bay Fox zavallı kızı kanlı odaya sürüklemeye devam etmiş. Leydi Mary de görünmeden çıkmış oradan ve ağlayarak hızlıca evine koşmuş.

Ertesi gün düğünün olması gerektiği gün, Bay Fox, Leydi Mary'nin niçin yüzünün bu kadar solgun görüldüğünü sormuş. O da gece bir rüya gördüğünü söylemiş. Bay Fox, rüyaların tersine çıkacağını söylemiş. Leydi Mary rüyasında Bay Fox'un kalesine gittiğini, dış kapısında “Cesur ol, cesur ol.” yazılı olduğunu, bir diğer kapısının üzerinde “Cesur ol, cesur ol ama fazla cesur olma.” yazılı olduğunu, kaleden içeri girip merdivenlerden çıktığında salonun kapısının üzerinde ise “ Cesur ol, cesur ol ama fazla cesur olma ki yüreğinin kanı soğumasın.” yazılı olduğunu anlatmış. Daha sonra Bay Fox'un genç bir kızı sürüklediğini gördüğünü, kızın elmas yüzüğünü çıkarmak için kızın elini kestiğini gördüğünü anlatmış. Bütün anlattıklarını reddeden Bay Fox'a Leydi Mary kanıt olarak kızın kesilen elini çıkarıp göstermiş. Hemen o anda Leydi Mary'nin ağabeyleri ve arkadaşları Bay Fox'u oracıkta kılıçlarıyla bin parçaya ayırmışlar.

4.2. Cinsiyet Rollerine göre Masalların İncelenmesi

Özetler aracılığıyla masalların bütününe ilişkin fikir edindikten sonra bu bölümde Tablo 3-2 de yer alan “Bem Cinsiyet Rolü Envanteri” maddelerinin masallara yansımaları ele alınmaktadır. Bu bölümde Tablo 3-2 de yer alan maddeler, Türk ve

İngiliz masallarında yer alan örneklerle tek tek tespit edilerek kitaplardaki ilgili yerlerin belirtilmesiyle sunulmaya çalışılmıştır.

4.2.1. Türk ve İngiliz Masallarında Kadın Roller

Orta Çağ İngiliz edebiyatı, kadının güçsüzlüğünü ve ikincilliğini, edinilmesi gereken temel erdemler olarak kabul ederken bu erdemlerden yoksun olan kadınları ise ahlaksız ve aykırı olarak tanımlamaktadır (Pekşen, 2013, 3). Viktorya dönemi İngiltere’inde baskın olan Püriten öğretilerden dolayı kadının toplum içindeki yeri ve rolü buna göre şekillenmiştir. Bu dönemde kadınlar iki farklı şekilde tanımlanmaktadırlar. Kadının “Bakire Meryem” kadar masum ve pasif olması kadının sosyal kabul edilebilirliği açısından oldukça önemlidir. Öte yandan kadının “Havva” gibi erkeği yoldan çıkaran, ilk günaha teşvik eden, nefsanî yönü ağır basan yönünün olduğu görüşü dönemin yaygın düşüncelerinden birisidir. Jacobs’un İngiliz masallarını bu dönemde derlediği ve kaleme aldığı göz önünde bulundurulduğunda masal kahramanlarının, dönemin İngiltere’inde kadın ve erkek algısı çerçevesinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

Masallar, içinde olağanüstü öğelerin, evrensel değerlerin bulunduğu anlatılardır. Evrensel değerlerin ötesinde her anlatı içine doğduğu kültürün özelliklerini yansıtmaktadır. Türk edebiyatını besleyen kaynaklar oldukça zengindir. Türk mitleri, destanları ve efsaneleri Türk masallarına kaynaklık eden unsurlardan birkaçıdır. Cumhuriyet dönemi Türkiye’inde Naki Tezel’in derlemiş olduğu Türk masallarını yazıldığı dönem ve o dönemin toplumunun kadının ve erkeğin rollerini algılama biçimleri içinde değerlendirmek gerekmektedir.

➤ K.1. Namuslu

Namus, çok çeşitli anlamları olan bir kavram olmakla birlikte genellikle söz/dürüstlük olarak ya da beden/cinsellik olarak iki şekilde kurgulanmaktadır. Söz ve dürüstlük olarak kurgulanan namus, erkekle özdeşleşmektedir. Çünkü erkek aklın, gücün, güvenilirliğin ve cesaretin odağında görülmüştür. Beden ve cinsellik olarak kurgulanan namus ise kadınla özdeşleşmiştir. Kadın bedeninin denetimi iktidarın güç imgesiyle örtüşmektedir (Kurtuluş, 2015, 21-22). Güç imgesi olan erkek, kadının bedeninden sorumlu olarak görülmektedir. Namus kavramının bedensel yönü kadının iffetiyle özdeşleşmiştir. Bunu koruma altına alma görevi ise iktidara yani erkeğe ait olarak algılanmaktadır.

- “Yeşil kuşların dedesi: Karının hiçbir kabahati yok. Sen fikrini sormuşsun, o da söylemiş. Onun sözünden fena mana çıkmaz ki... Hem senin karın gül gibi kadındır. Onun kıymetini bilememişsin”⁹ (Tezel, 2017, 191). Karısının kendisini değil de kapısındaki Arap uşağı sevdiğini düşünen delikanlı, karısını kırk gün boyunca kırk sopayla dövmüştür. Bunun üzerine yeşil kuşların dedesine olanları anlatmış, o da yukarıdaki gibi bir cevap vererek karısının namuslu bir kadın olduğunu söylemiştir. Bu örnekte kadının namusu kocasına sadık olup olmamasıyla ölçülürken erkeğin namusunu belirleyen etken ise karısının sadakatini denetlemek olmuştur. Burada erkeğin, namusu yani şerefini korumak adına iktidarını güçlendirmeye çalıştığını da görmekteyiz. Bu örnekte erkek iktidarını kuvvetlendirirken kadının ikincil ve pasif durumda olduğu da gözlemlenmektedir.

➤ K.2. Kadınsı

Kadınlarla özdeşleşmiş bazı davranışların, kılık kıyafetlerin, saç uzunluğu, ten rengi, göz rengi gibi fiziksel özelliklerden kaynaklanan ve toplumdan topluma değişiklik gösterebilen güzellik ve cazibenin kişilerde gözlemlenmesi, o kişinin kadınsı özellikleri taşıdığını gösterir. Öztürk (2011, 18), kadınsallığı herhangi bir konuda kadına has özellikler olarak tanımlamıştır. Kadınların duygu iştirakine sahip olduğunu belirterek bu özellikleri duygu bağlamında ele almaktadır. Kadının çaresiz bir kuş için üzüntü duyması, kolaylıkla tiksinti duyması, dikkat merkezi olmayı sevmesi gibi duygu durumlarını kadınsallığa örnek olarak vermektedir.

- “Bir gün kasabada büyük bir dans balosu olmuş. Cap O’Rushes, baloya giden hizmetçilere katılmamış ama daha sonra üstündeki sazlıktan başlık ve pelerini çıkararak kendini temizleyerek gizliden baloya gitmiş. Orada kimsenin elbisesi kendisinininki kadar güzel değilmiş. Efendisinin oğlu, onu görür görmez âşık olmuş ve ondan başkasıyla dans etmemiş.”¹⁰ (Jacobs, 1890, 49).

Bu örnekte kadınsılığın kadına özgü olarak kabul edilen kılık kıyafetle özdeşleştirildiği görülmektedir.

- “Leydi Mary genç ve açık tenli bir kadınmış. İki erkek kardeşi ve sayamadığı kadar çok hayranı varmış.”¹¹ (Jacobs, 1890, 109). Güzellik ve kadınsılık toplumdan topluma ve dönemsel olarak değişiklik gösterebilen kavramlardır.

⁹ Y. K. masalından alınmıştır.

¹⁰ S. B. masalından alınmıştır.

¹¹ B. F. masalından alınmıştır.

Açık tenli olmak, sarı saçlara sahip olmak dönemin güzel İngiliz kadın imgesini yansıtmaktadır. Hatta bazı İngiliz eserlerinde solgun ten (pale skin) güzellik açısından makbul görülmüştür. Bu sebeple dönemin kadınlarının daha güzel ve soluk tenli görünmek adına pudrayı makyajlarında çokça kullandıkları görülmektedir. Rönesans dönemi şiirlerinde ise kadının güzelliği daha ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Örneğin geniş alınlı olmak Rönesans döneminin kadın güzelliği imgesinin belirgin özelliklerinden olması nedeniyle dönemin kadınları geniş bir alına sahip olabilmek için saçlarının ön kısmını tıraş bile etmişlerdir. Bay Fox masalından alınan bu örnekte Leydi Mary'nin kadınsılığı genç olması ve açık tenli olması dolayısıyla güzelliği ile özdeşleştirilerek bu sayede çok hayranı olduğu belirtilmektedir.

- “İlk önce askerler girdi içeri sonra da güveyin arkadaşları, sonrasında Kont Mar'ın adamları ve güvey, en son olarak da solgun ve güzel Kont Mar'ın kızı”¹² (Jacobs, 1890, 119). Kont Mar'ın kızının kadınsılığı, ten rengiyle ve güzelliğiyle özdeşleştirilerek belirtilmektedir.
- “Nöbetçi: Kim o, diye seslenmiş.
Kız: Aç benim şekerim, senin için geldim, demiş.
Nöbetçi kapıyı açmış. Karşısındaki çok güzel kıza hayran olmuş, kızı doğruca odasına almış.”¹³ (Tezel, 2017, 337). Mor Menekşe karakteri, cazibesini ve tatlı dilini kullanarak amacına ulaşmaya çalışmaktadır. Kadınsılığını güzelliği, çekiciliği ve tatlı sözleriyle göstermektedir. Bu sayede erkek karakteri ve karakterleri kolayca yönlendirebilmektedir. Bunu bir güç olarak kullanmaktadır.
- “Ay gibi ışıldayan, güneş gibi parıldayan, son derece güzel bir kız, o güne kadar eşine rastlamadığı değerinde bir koltuğa yaslanmış, billur bir masa üzerinde kendi kendine çalan sihirli çalgı ile birlikte, bülbüller gibi şakıyarak şarkı söylüyormuş.”¹⁴ (Tezel, 2017, 38). Türk masallarından Kırk Kardeş masalından alınan bu bölümde kadın güzelliği ay ve güneşin ışıltısıyla özdeşleştirilmektedir. Ayrıca güzel bir sese sahip olduğunu vurgulamak için bülbül benzetmesi yapılmaktadır.

¹² K. M. K. masalından alınmıştır.

¹³ M. M. masalından alınmıştır.

¹⁴ K. K. masalından alınmıştır.

- “Keçi kızın yerine ortaya ayın on dördü, günün on beşi kadar güzel bir kız çıkmaz mı? Kız güle oynaya dereye girerek yıkanmaya başlamış.”¹⁵ (Tezel, 2017, 101). Türk edebiyatında kadın güzelliğinin ayın on dördüyle tasvir edilmesine çokça rastlanılmaktadır. Bu özelliğiyle kadına kadınsılık atfedilmektedir.
- “Evlendikleri gece, keçi kızın dileği üzerine odalarında ışık yakılmamış. Kız şöyle bir silkinerek ayın on dördü, günün on beşi gibi bir güzel olmuş. Kızın güzelliği odayı bir nur gibi parlatmış.”¹⁶ (Tezel, 2017, 105).

➤ K.3. Ağırbaşlı, ciddi

Ağırbaşlılık ve iffet konusunda kadınlar daha fazla toplumsal yaptırıma maruz kaldıklarından ağırbaşlı, başı bağlı, edepli, iffetli gibi kelimelerin kadınlar için daha çok kullanılması şaşırtıcı olmamaktadır (Çolak, 2018, 105). Bayılmış Öğütçü, İngiliz edebiyatı alanında yürüttüğü çalışmada Orta Çağ nasihatnamelerini toplumsal cinsiyetin edimselliği bağlamında ele almaktadır. Orta Çağ İngiliz toplumu toplumsal cinsiyet sisteminde erkeğin kadına üstün olduğunu kabul eden heteronormatif bir toplumdur (2017, 35). Dönemin anne-babalarının çocuklarına toplumsal sınıflarına ve toplumsal cinsiyet rollerine uygun bir şekilde davranmalarını öğretmek amacıyla birtakım nasihatnameler kullanmışlardır. 1350’lerde yazıldığı düşünülen “How the Good Wife Taught Her Daughter” (İyi Kadın Kızını Eğitiyor) ve 1430’larda yazıldığı düşünülen “How the Wise Man Taught His Son” (Bilge Adam Oğlunu Eğitiyor) eserleri Orta Çağ İngiliz toplumunda çocukların anne babaları tarafından dönemin toplumsal cinsiyet rollerine uyan yetişkinler olarak şekillendirmek amacıyla kullanılmışlardır (Bayılmış Öğütçü, 2017, 35). İyi Kadın Kızını Eğitiyor adlı nasihatnamede kızların toplum içinde nasıl davranmaları gerektiği anlatılırken iyi bir eş olma kuralları kızlara çokça hatırlatılarak kız çocuğunun gelecekteki eş rolüne hazırlanması sağlanmaya çalışılmıştır. Güzel görünmek, akıllı ve iyi huylu olmak durum ne olursa olsun hafif bir kadın olmamak, yüksek sesle gülmek, ağzını kapatmadan esnemek eserde yer alan erdemli kadının özellikleri olarak sıralanmıştır (Bayılmış Öğütçü, 2017, 45).

¹⁵ K. K. Z. masalından alınmıştır.

¹⁶ K. K. Z. masalından alınmıştır.

- “Yeşil kuşların dedesi: Vakti zamanında ben okumuş, sözü sohbeti yerinde, pişirdiği yenir, diktği giyilir bir kadınla evlenmişim.”¹⁷ (Tezel, 2017, 191). Türk masallarından Yeşil Kuş’tan alınan bu bölümde Türk kültüründe geleneksel olarak belirlenmiş kadına özgü davranış biçimleri belirtilmektedir. Bu davranış biçimlerinin erkek karakterin bakış açısıyla ideal kadın davranışı olarak okuyucuya aktarılması, kadından beklenen davranış ve kişilik özelliklerinin büyük ölçüden erkek tarafından şekillendiğini göstermektedir.

➤ K.4. Başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı

Toplum kadınlara iyi bir eş ve iyi bir anne olması doğrultusunda telkinlerde bulunarak kadının toplumsal cinsiyet rollerine şekil vermektedir. Her iki rol de kadının bir başka kişi ya da kişilerin -ki bu kişiler eş ve evlat olabileceği gibi düşkünler, “Tanrı misafiri” diye tanımlanan konuklar da olabilir- ihtiyaçlarını eksiksiz karşılamasıyla gerçekleşebilir. Bu nedenle toplumsal cinsiyet rol modelleri kadınlara başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı olma konusunda yol gösterici nitelikte sunulmaktadır. Daha çok kadınlara atfedilen duygusal olma, fedakâr olma, merhametli olma gibi özellikler başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı olma durumuna öncül niteliğindedir.

- “Hamamcı kadın, onun hâinden fakir bir kızcağız olduğunu anlamış. Güzelliği de pek hoşuna gittiği için hemen çağırılmış. Sonra bir usta ile içeriye, bir kurna başına göndermiş. Usta bunun yanına bir kalıp da sabun bırakarak çekilip gitmiş”¹⁸ (Tezel, 2017, 416). Hamamcı kadın, fakir ve ihtiyaç sahibi olan kıza duyarsız kalmayıp ona yardım etme ihtiyacı hissetmiştir.
- Cap O’Rushes, efendisinin oğlu hastalanıp yataklara düşünce ona yahniyi kendisi yapmak istemiştir. Israrları sonucu yahniyi kendisi pişirmiştir.¹⁹ (Jacobs, 1890, 50).
- “Devin karısı: Buradan hemen gitmezsen kocama kahvaltı olursun. Kocam bir devdir ve erkek çocuklarını kızartmayı çok sever. Gitsen iyi olur çünkü birazdan gelir.
Jack: Lütfen hanım anne bana yiyecek bir şeyler verir misin? Dün sabahattan beri ağzıma lokma koymadım gerçekten. Açlıktan öleceğime beni kızartsın daha iyi.
Devin karısı, kötü biri değilmiş. Jack’i içeri mutfağa almış ve ona ekmek, peynir ve biraz da süt vermiş. Jack daha yemeğini bitirmeden devin ayak sesleri duyulmuş. Devin karısı kocasının geldiğini anlayınca Jack’i fırına saklamış.”²⁰ (Jacobs, 1890, 55).

¹⁷ Y.K. masalından alınmıştır.

¹⁸ G.K. masalından alınmıştır.

¹⁹ S. B. masalından alınmıştır.

²⁰ J. F. S. masalından alınmıştır.

İngiliz masallarından Jack ve Fasulye Sırgı masalından alınan bu bölümde devin karısı kocasının bir dev olduğunu söylemekte ve masalda çok büyük ve uzun boylu olarak tasvir edilmektedir. Batı masallarında ve halk hikayelerinde erkek olanlara “ogre”, kadın olanlara ise “ogress” denen devler, insan yiyen, özellikle de küçük çocuklarla beslenen çirkin ve büyük yaratıklar olarak tanımlanmaktadır (Britannica 2011). Devler bazı masalarda ve halk hikayelerinde “giant” olarak ta tanımlanmaktadır.

- “Çocuklar: Lütfen bizi içeri alın da yiyecek bir şeyler verin.
Devin Karısı: Sizi içeri alamam. Kocam bir devdir ve eve gelirse sizi öldürür.
Çocuklar çok yalvarırlar:
-İzin verin de biraz soluklanalım. O gelmeden çıkar gideriz biz.
Devin karısı onları içeri alır, ateşin başına oturtur ve onlara süt ve ekmek verir.”²¹ (Jacobs, 1890, 95).
- “Florentine, yedi çocuğunun annesi, sevgili karısının yarın evlendirileceğini annesine söylemiş. Annesi: ‘Benim yapabileceğim bir şey var mı? Söyle bana, sihir gücümün yettiği kadar bir şeyler yaparım.’ ”²² (Jacobs, 1890, 119). Kadın, oğlunun derdine duyarsız kalamayarak yardım etme çabası içine girmektedir.
- “Kız, misafirine yemek yedirdikten sonra, onu kimseye göstermeden odasındaki dolapların en büyüğüne saklamış.”²³ (Tezel, 2017, 189). Yeşil Kuş masalından alınan bu kısımda kız, evine gelen misafirinin ihtiyacını gözeterek ona yemek yedirmiştir.
- “Güzel peri prenses, bu sözleri dinledikten sonra, küçük şehzadeye acır gibi olmuş:
- İyi ama, demiş, babamın izni olmadan bu saraydan hiçbir şey çıkamaz ki... nişanlıyla seni ejderhanın elinden kurtarmak için ben sana çalgımı verebilirim.”²⁴ (Tezel, 2017, 40).
- “Bir gün evde ekmek bitmiş. Küçük abla kendi kendine:
- Ne yapsak, ekmeği nasıl yetiştirsek, diye söylenerek dolaşıyormuş. Peri kızı evde ekmeğin bittiğini onun sözlerinden anlamış. Hemen kolları sıvamış.”²⁵ (Tezel, 2017, 50).
- “Çok geçmeden tahtaların arasından Limon Kız ortaya çıkmaz mı? Hemen kollarını sıvayarak evi baştan aşağıya temizlemiş, gül gibi yapmış. Sonra

²¹ M. W. masalından alınmıştır.

²² K. M. K. masalından alınmıştır.

²³ Y. K. masalından alınmıştır.

²⁴ K. K. masalından alınmıştır.

²⁵ P. K. masalından alınmıştır.

mutfağa giderek yemekler pişirmiş, bulaşıkları yıkayıp kurulamış, kapları yerine kaldırmış. Yemek sofrasını kurmuş.”²⁶ (Tezel, 2017, 371).

➤ K.5. Boyun eğen

Peri masalları, her zaman cinsiyet rolleriyle, toplumsal sınıf ve güçle ilgilenmiştir (Zipes, 2018, 62). Ataerkil toplumlarda doğuştan kadınlardan daha üstün olduğu kabul edilen erkekler, gücün sahibi olarak kadınlar üzerinde tahakküm kurma eğiliminde olmaktadır. Bourdieu’nun eril tahakküm (2001, 5) olarak adlandırdığı bu düzende kadından erkeğin aldığı kararlara boyun eğmesi beklenmektedir.

- “Kız, kral kocasının ona buyurduğu üzere odada oturmuş, kara kara geceye kadar beş yumak ipi nasıl eğireceğini düşünüyordu. Mutfakta oturmuş ağlamaya başlamıştı.”²⁷ (Jacobs, 1890, 20). İngiliz masallarından Tom Tit Tot masalından alınan bu bölümde, erkek karakterin hem kral olarak siyasi güce hem de koca olarak aile içindeki güce sahip olduğu görülmektedir. Bu güç sayesinde hem toplum üzerinde hem de karısı üzerinde tahakküm kurmuş olmaktadır. Kadından ise kocasının buyruğunu yerine getirmesi beklenmektedir. Ayrıca kadının kocasının kral olması durumunun da belirtilmesi çifte tahakkümün varlığını göstermektedir. Bu örnekte kadın, durumdan memnun olmasa bile kocasının buyruğunu yerine getirmek zorunda olduğu için buna boyun eğmektedir. Kadının mutfakta oturmasının belirtilmesi, ayrıca kadına ev içindeki görevini ve toplumda olması gereken yeri vurgular niteliktedir.
- “Ali Cengiz Keloğlan’ın annesine:
-Senin oğlun çok aptal, demiş. Kırk gündür oyunlarımı öğrettiğim hâlde öğrenemedi. Al da hayrını gör!
Kadın hiç sesini çıkaramamış. Keloğlan’ı yanına almış. Sokağa çıkmışlar. Memleketlerinin yolunu tutmuşlar.”²⁸ (Tezel, 2017, 472-473).
- “Ali Cengiz padişaha:
- Elimdeki gül demetini bir kuş kaptı, demiş, uçarken pencerenizden içeriye düşürdü. Vermenizi rica ediyorum.
O sırada sultan hanım da elindeki gülü babasına uzatıyormuş. Dilencinin böyle söylediğini görünce:
- Babacığım, demiş, bu gül benim kismetimdir. Onu veremem.
Padişah:
- Olmaz kızım, demiş sahibi gelmiş istiyor. Vermen lazım.

²⁶ L. K. masalından alınmıştır.

²⁷ T. T. T. masalından alınmıştır.

²⁸ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

Kız, vermek istememişse de babasının kaşlarını çatarak bakması üzerine gül demetini dilenciye uzatmış.”²⁹ (Tezel, 2017, 474).

Keloğlan’ın Ali Cengiz Oyunu adlı Türk masalından alınan bu bölümde padişahın kızı, babasının isteğine boyun eğerek nihayetinde babasının dediğini yapmıştır.

- “Bir gün böyle, iki gün böyle... Kırk gündür kız kocasından her gün kırk sopa yiyormuş.”³⁰ (Tezel, 2017, 188). Kadın karakter, kocasının kendisine her gün dayak atmasına ses çıkarmamaktadır. Kocasının kendisine uyguladığı şiddet eylemine boyun eğmektedir.
- “Delikanlı bir gün peri kızına şakadan:
- Seni bir odaya kapatırım, demiş.
Peri kızı o vakit konuşmuş:
- Kapatırsan kapat, demiş, başa gelen çekilir.
Delikanlı kızmış, tutup karısını bir odaya kapatmış.”³¹ (Tezel, 2017, 48).

Bu örnekte kadın karakterin “Başa gelen çekilir.” cümlesi, her ne kadar bu durumdan hoşnut olmasa da kocasının aldığı karara karşı çıkmadığını göstermektedir. Orta Çağ İngilteresi’nde toplumun anlayışına göre evlenen kız, iyi bir kadına yaraşır şekilde kocasına hep yumuşak başlı cevap vermelidir, hırçın davranmamalıdır (Bayılmış Öğütçü, 2017, 45). Türk toplumunda da bu durum geçerlidir.

- “Ortanca ablasının da başına bu felaket gelince, oğlan, karısının yanına giderek:
- Senin yüzünden büyük ablamın parmakları yandı, demiş. Bu sefer de ortanca ablam boğuldu. Nedir bu yaptığın? Konuşacaksan konuş, yoksa seni hiçbir yere çıkarmam!
Peri kızı:
- Sen bilirsin, demiş.”³² (Tezel, 2017, 49).
- “Kadın doğurmuş ama çocuk değil, dört ayaklı bir hayvan, bir keçi doğurmuş. Başı insan gibiymiş. Yalnız boynuzları varmış... Çaresiz talihine razı olmuş. Keçi kızını büyötmeye başlamış.”³³ (Tezel, 2017, 100).

➤ K.6. Cana yakın

- “Kendisini yıkayan, sabunlayan usta kadınlarla konuşuyor, şakalaşılıyor, herkese iyilikle, güleryüzle muamele ediyormuş.”³⁴ (Tezel, 2017, 417).
- “Katiyen olmaz. Sizi çok sevdim, bırakmam. Beraber bize gideceğiz. Birkaç gün misafirim olursunuz.”³⁵ (Tezel, 2017, 417).
- “-Buyurun teyzeciğim, demiş, bir dileğiniz mi var?

²⁹ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

³⁰ Y. K. masalından alınmıştır.

³¹ P. K. masalından alınmıştır.

³² P. K. masalından alınmıştır.

³³ K. K. Z. masalından alınmıştır.

³⁴ G. K. masalından alınmıştır.

³⁵ G. K. masalından alınmıştır.

Kocakarı, padişahın kızının kendisini güleryüzle karşıladığını görünce içi ferahlamış.”³⁶ (Tezel, 2017, 188).

➤ K.7. Çocukları seven

Annelik kavramı pek çok toplumda kadınla özdeşleştirilen kimlik ve rollerin başında gelmektedir. Kadının, pek çok toplumda kutsal kabul edilen annelik rolüyle birlikte, daha önce olduğundan daha şefkatli ve merhametli olduğu yahut olması gerektiği varsayılmaktadır. Şefkat ve merhamet duygularına sahip olduğu kabul edilen kadınların çocukları sevmeleri toplum tarafından beklenmektedir.

- “Devin karısı: Buradan hemen gitmezsen kocama kahvaltı olursun. Kocam bir devdir ve erkek çocuklarını kızartmayı çok sever. Gitsen iyi olur çünkü kocam birazdan gelir.
Jack: Lütfen hanım anne bana yiyecek bir şeyler verir misin? Dün sabahtan beri ağzıma lokma koymadım gerçekten. Açlıktan öleceğime beni kızartsın daha iyi.
Devin karısı, kötü biri değilmiş. Jack’i içeri mutfağa almış ve ona ekmek, peynir ve biraz da süt vermiş.”³⁷ (Jacobs, 1890, 55).
- “Vakti zamanında bir memleket padişahının hiç çocuğu olmuyormuş. Padişah da sultan da çocuğu çok sevdikleri hâlde, Allah onlara bir türlü çocuk vermiyormuş.
(...)
Nihayet, padişahın da sultanın da oldukça yaşlandıkları bir sırada, bunların bir kız çocukları olmuş. Padişah ve sultanla beraber, bütün memleket sevince bürünmüş. Günlerce şenlikler yapılmış, ziyafetler verilmiş.”³⁸ (Tezel, 2017, 436).
- “Delikanlı: Bize ne olur mu anneciğim? Sen bana geçenlerde, evlenme zamanın geldi, artık evlendirelim de yuvanı bil, çoluk çocuk sahibi olmak en büyük mutluluktur, dememiş miydin?”³⁹ (Tezel, 2017, 46). Annesine evlenmek istediğini söyleyen delikanlı, annesinin çocuk sahibi olmanın en büyük mutluluk olduğuna dair söylediklerini hatırlatmaktadır.
- “Kadın, çocuk annesi olmayı çok istediği içini artık dileğim yerine gelecek diye seviniyormuş.”⁴⁰ (Tezel, 2017, 100).
- Kadın bir gün kendi kendine:
- Ah! Demiş, ne olur, bir evladım olsun da isterse dört ayaklı olsun, razıyım...”⁴¹ (Tezel, 2017, 100).

➤ K.8. Duygusal

³⁶ Y. K. masalından alınmıştır.

³⁷ J. F. S. masalından alınmıştır.

³⁸ S. Ç. masalından alınmıştır.

³⁹ P. K. masalından alınmıştır.

⁴⁰ K. K. Z. masalından alınmıştır.

⁴¹ K. K. Z. masalından alınmıştır.

Pek çok toplumda akılcılık ve mantık erkekle özdeşleştirilirken, duygusallık ve hassaslık daha çok kadına atfedilen durumlardır. Tarhan, biyolojik bir özellik olarak herhangi bir kültürel olguda erkeğin olaya ilk yaklaşımının mantıksal olduğunu, kadının bakış tarzını duygularının belirlediğini belirtmektedir (2005, 101).

- “Arp ustasının ölen kızın kemiklerinden ve saçlarından yaptığı arp kendi kendine şarkı söyleyerek başına gelenleri anlatmaya başlar:

Orada kral babam oturuyor,
Binnorie ah Binnorie
Şurada kraliçe annem oturuyor
Binnorie’nin güzel değirmen setinde,

Şurada kardeşim Hugh duruyor
Binnorie ah Binnorie
Yanında da hatam ve gerçeğim William’ım
Binnorie’nin güzel değirmen setinde

Orada da beni boğan kız kardeşim oturuyor
Binnorie’nin güzel değirmen setinde”⁴² (Jacobs, 1890, 44).

- “Padişah çocuklarına neden böyle isimler koyduklarını sorunca kızı dayanamamış, ağlamaya başlamış... Sonra, koşup babasının ellerine sarılmış. Ona kendisini tanıtarak başından geçenleri anlatmış.”⁴³ (Tezel, 2017, 441).

➤ K.9. Fedakâr

Kadın, ataerkil toplum kültürlerinde üstlendiği anne ve eş rolüyle birlikte kendini eşinin ve çocuğunun ihtiyaçlarına adanmıştır. Kendi ihtiyaçlarından çok onların ihtiyaçlarını öncelemektedir.

- “Dev, Nix Nought Nothing’e zorlu bir görev vermiştir. Hiç dalı olmayan çok yüksek bir ağacın tepesindeki yedi yumurtayı kırmadan aşağı indirmek zorunda olduğunu aksi takdirde onu akşam yemeğinde yiyeceğini söylemiş. Bunun üzerine devin kızı ona yardım edebilmek için ellerinin ve ayaklarının başparmaklarını kesmiş ve onları basamak yapıp ağaca tırmanmayı başarmış. Yumurtaların hiçbirini de kırmadan yere indirebilmiş.”⁴⁴ (Jacobs, 1890, 38).

Masallarda kadın, sevdiği erkek uğruna hiçbir fedakarlıktan kaçınmamaktadır. Sevdiği için ailesi ile bile karşı karşıya gelse kadın tüm zorlukları yenmeye ve sevdiğine kavuşmaya çalışır (Sadıç, 2008, 94).

- “-Hizmetçiye ihtiyacınız var mı? Dedi kız.
- Hayır yok, dediler.
- Gidecek hiçbir yerim yok. Hiçbir ücret istemem, her türlü iş de elimden gelir, dedi kız.
- Peki, dediler, çanakları yıkar ve tavaları ovarsan o zaman kalabilirsin.

⁴² B. masalından alınmıştır.

⁴³ S. Ç. masalından alınmıştır.

⁴⁴ N. N. N. masalından alınmıştır.

Kız orada kaldı, çanakları yıkadı, tavaları ovdu ve bütün pis işleri yaptı. Ve ona Cap O'Rushes ismini taktılar.”⁴⁵ (Jacobs, 1890, 48-49).

- “Molly, kralın evine girmiş ve başından geçenleri krala anlatmış.
Kral: İyi bakalım Molly, zeki bir kızsın. Başına gelenlerle güzel başa çıkabilmişsin ancak daha iyisini yapar, geri dönüp devin yatağının başucundaki kılıcını çalarsan en büyük ablanla benim en büyük oğlumu evlendiririm.
Molly, almaya çalışacağını söylemiş ve geri devin evine dönmüş. Dev uyurken başucundaki kılıcı çalmış. Dev uyanmış ve Molly'nin peşinden koşmuş. Molly, önüne çıkan kıldan ince köprüden geçmiş ama dev geçememiş. Bu şekilde kılıcı krala götürmüş ve en büyük ablasıyla kralın oğlu evlenmiş.”⁴⁶ (Jacobs, 1890, 95-96).

Molly, ablasının iyiliği için kendi hayatını tehlikeye atmış ve kralın istediğini yerine getirmiştir. Masallardaki bazı kadın karakterler, sevdikleri insanları düşünerek onlar için her türlü fedakârlığa katlanırlar. Bu fedakârlık annenin çocuğuna yaptığı fedakârlık olabileceği gibi kız kardeşin kardeşi için yaptığı fedakârlık da olabilir (Sadıç, 2008, 95).

- “Keloğlan'ın ısrarı karşısında kadın kovulmayı da göze almış. Ertesi sabah en yeni elbisesini giyerek saraya gitmiş.”⁴⁷ (Tezel, 2017, 470). Keloğlanın annesi oğlunun mutluluğu için kovulmayı göze alarak padişahın huzuruna çıkmaktadır.
- “Yediği dayaklardan her tarafı çürük içinde kalan, kemiklerinin sızısından yerinde güç oturabilen kız, halini belli etmemeye çalışarak:
-Buyurun teyzeciğim, demiş, bir dileğiniz mi var?”⁴⁸ (Tezel, 2017, 188). Yeşil Kuş masalından alınan bu bölümde kadın karakter, kocasından gördüğü eziyete rağmen durumunu başka insanlara yansıtmamaya çalışmamaktadır. Bu fedakârlığı evliliğini sürdürmek adına göstermektedir.
- “Keçi kız daha çok küçük iken babası ölmüş. Öksüz kalmış. Fakir kadın, hem ötede beride çamaşır yıkayarak ekmek parası kazanıyor hem de keçi kızını büyütüyormuş.”⁴⁹ (Tezel, 2017, 100).

➤ **K.10. Gönül alan**

- “Güzel kız, kendinden geçmiş bir halde balkonda epey bir zaman kalmış. O böyle dalgın dalgın otururken, Arap kadın, yanına gelerek, güler yüzle:
- Seni yalnız bıraktım kızım, demiş, kusura bakma. Haydi kalk da biraz

⁴⁵ S. B. masalından alınmıştır.

⁴⁶ M. W. masalından alınmıştır.

⁴⁷ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

⁴⁸ Y. K. masalından alınmıştır.

⁴⁹ K. K. Z. masalından alınmıştır.

dolaşalım.”⁵⁰ (Tezel, 2017, 419).

- “O sırada da düğünden gelen sultan içeriye girmiş. Karşısındaki güzel kızın kendi gelini olduğunu görünce sevincinden gidip onun boynuna sarılmış. Öpüşmüşler. Sonra kızın annesine müjdeci göndererek onu saraya getirmişler. Hep birlikte mutluluk içinde yaşamaya koyulmuşlar.”⁵¹ (Tezel, 2017, 108).

➤ **K.11. Hassas**

Çolak (2018, 105), Türk edebiyatında kelimelerin toplumsal cinsiyetini incelediği çalışmasında duygusal, duyarlı ve incelikli davranmayla ilintili olan “alınan, sulu göz, evhamlı, hassas, kırılgan, nazlı” gibi kelimelerin kadın karakterler için daha fazla kullanıldığını tespit etmektedir. Bu durumun geleneksel toplumsal cinsiyet rolleriyle uyushuğunu belirtmektedir.

- “Kız, kral kocasının geceye kadar beş yumak ip eğirmezse başını keseceğini söylemesi üzerine çok korkmuştu ve ne yapacağını bilmez hâlde mutfakta oturup ağlamaya başlamıştı.”⁵² (Jacobs, 1890, 20).
- Arp ustasının ölen kızın kemikleri ve saçlarından yaptığı arp, dile gelir ve başından geçen olayları bir şarkıyla anlatır. “Şarkı bittikten sonra ise arp, çatırdar ve kırıılır ve bir daha da şarkı söylemez.”⁵³ (Jacobs, 1890, 44).
- “Delikanlı, eşine her gün ‘Köylü kızı’ diye takılırmış. Onu adıyla değil ‘Köylü kızı’ diye çağırıldığından peri kızı kocasına gücenmiş. Delikanlı ne isterse yapmaya, fakat tek bir kelime bile konuşmamaya başlamış.”⁵⁴ (Tezel, 2017, 48). Peri Kızı masalından alınan bu bölümde peri kızı alınan ve kırılgan davranışta bulunmaktadır.
- “O zaman keçi kız boynunu bükmüş, ağlamaya başlamış...”⁵⁵ (Tezel, 2017, 102).
- “Keçi kız ağlayarak odasına çıkmış.”⁵⁶ (Tezel, 2017, 106).

➤ **K.12. İncitilmiş duyguları tamir etmeye istekli**

- “Cap O’Rushes, düğününe kendisini daha önce evden kovan babasını da çağırılmış. Tüm yemekleri tuzsuz yaptırmış. Yemeklerin tuzsuz olduğunu anlayan baba ağlamaya başlamış:

⁵⁰ G. K. masalından alınmıştır.

⁵¹ K. K. Z. masalından alınmıştır.

⁵² T. T. T. masalından alınmıştır.

⁵³ B. masalından alınmıştır.

⁵⁴ P. K. masalından alınmıştır.

⁵⁵ K. K. Z. masalından alınmıştır.

⁵⁶ K. K. Z. masalından alınmıştır.

- Bir kızım vardı. Ona beni ne kadar sevdiğini sormuştum. O da ‘Taze etin tuzu sevdiği kadar’ demişti. Ben de beni hiç sevmediğini düşündüğüm için onu evden kovmuştum. Ama şimdi anlıyorum ki beni en çok seven oymuş. Belki de şidiye kadar çoktan ölmüştür.
- Hayır baba, buradayım ben, demiş Cap O’Rushes ve gidip babasına sımsıkı sarılmış.”⁵⁷ (Jacobs, 1890, 51).

- “O sırada da düğünden gelen sultan içeriye girmiş. Karşısındaki güzel kızın kendi gelini olduğunu görünce, sevincinden gidip onun boynuna sarılmış. Öpüşmüşler. Sonra kızın annesine müjdeci göndererek onu saraya getirmişler. Hep birlikte mutluluk içinde yaşamaya koyulmuşlar.” “Şehzade içinden gülmüş. Annesine şu cevabı vermiş:
-Ne yapalım anneciğim, bizim kısmetimiz keçi kız imiş... Sağlık olsun...”⁵⁸ (Tezel, 2017, 108).

➤ **K.13. Kaba dil kullanmayan**

- “Bir aralık salona kâhya kadın girerek yemeğin hazır olduğunu bildirmiş. Arap kadın, güzel misafirine ‘Buyurun.’ demiş.”⁵⁹ (Tezel, 2017, 418).

➤ **K.14. Merhametli**

Merhametli olma, masallarda iletilmek istenen değerler arasında yer almaktadır. Masallarda merhametli davranan her kişinin er ya da geç mutluluğa ulaşacağı iletmeye çalışılır. Merhametli, bağışlayıcı ve şefkatli olan karakterler masalın sonunda bu davranışlarının mükâfatını alırlar. Şefkat ve merhamet yoksunu insanlar ise genellikle masal sonunda cezalandırılırlar.

- “Dev, Nix Nought Nothing’e yedi yıldır temizlenmemiş, 7 mil uzunlukta ve 7 mil genişlikte bir ahır bir gün içinde temizleme işi vermiş. Dev’in kızı, delikanlının odasına girdiğinde onu çok üzgün bulmuş ve ona yardım edeceğini söylemiş.”⁶⁰ (Jacobs, 1890, 38).
- “Dev’in karısı: Buradan hemen gitmezsen kocama kahvaltı olursun. Kocam bir devdir ve erkek çocuklarını kızartmayı çok sever. Gitsen iyi olur çünkü birazdan gelir.
Jack: Lütfen hanım anne bana yiyecek bir şeyler verir misin? Dün sabahtan beri ağzıma lokma koymadım gerçekten. Açlıktan öleceğime beni kızartsın daha iyi.
Dev’in karısı, kötü biri değilmiş. Jack’i içeri mutfağa almış ve ona ekmek, peynir ve biraz da süt vermiş. Jack daha yemeğini bitirmeden dev’in ayak sesleri duyulmuş. Dev’in karısı kocasının geldiğini anlayınca Jack’i fırına saklamış.”⁶¹ (Jacobs, 1890, 55).
- “Kont Mar’ın kızı bahçede oynar, kuşların ötüşlerini dinlerken yeşil bir meşe ağacının tepesindeki dallardan birine bir kumrunun konduğunu görmüş. Yukarı bakıp: ‘Öt, kumrum, tatlım, gel bana, in aşağı, ben sana altın kafes veririm. Seni evime götürür, sana çok güzel bakarım’demiş.”⁶² (Jacobs, 1890, 117-118).

⁵⁷ S. B. masalından alınmıştır.

⁵⁸ K. K. Z. masalından alınmıştır.

⁵⁹ G. K. masalından alınmıştır.

⁶⁰ N. N. N. masalından alınmıştır.

⁶¹ J. F. S. masalından alınmıştır.

⁶² K. M. K. masalından alınmıştır.

- “Ali Cengiz, Keloğlan’ı yanına alarak evine götürmüş. Evinde karısı ile bir kızı varmış. Keloğlan’ı boş bir odaya kapayarak sokağa çıkmış. Ali Cengiz gittikten sonra, ana kız bu kel kafalı çobana acımışlar.”⁶³ (Tezel, 2017, 472).
- “Zavallı kızın bağırmasına, inlemesine dayanamayan kocakarı, dolaptan çıkarak kızın vücuduna ilaç sürmüş. Sabaha kadar onun acısını paylaşmış.”⁶⁴ (Tezel, 2017, 189).
- “Güzel peri prenses, bu sözleri dinledikten sonra, küçük şehzadeye acır gibi olmuş:
- İyi ama, demiş, babamın izni olmadan bu saraydan hiçbir şey çıkamaz ki... nişanlıyla seni ejderhanın elinden kurtarmak için ben sana çalgımı verebilirim.”⁶⁵ (Tezel, 2017, 40).

➤ K.15. Sadık

Masallarda yer alan karakterlerden küçük kardeş, akıllılığı, doğruluğu ve sadakati temsil etmektedir (E. Şimşek 2001, 5-6). Molly en küçük kız kardeş olarak zekasını kullanarak devle başa çıkabilmektedir. Aynı zamanda kralın söylediklerini yerine getirerek ona olan sadakatine de ispatlamaktadır.

- “Molly, devin kılıcını krala götürmüş ve en büyük ablası kralın oğluyla evlenmiş”⁶⁶ (Jacobs, 1890, 96).
- “Molly, devin çantasını krala götürmüş ve ortanca ablası kralın oğluyla evlenmiş.”⁶⁷ (Jacobs, 1890, 96).
- “Molly, devin yüzüğünü krala götürmüş ve kendisi kralın en küçük oğluyla evlenmiş.”⁶⁸ (Jacobs, 1890, 97).

➤ K.16. Sevecen

Woolf (2009, 216), Viktorya döneminde evdeki melek olarak adlandırılan kadını “Professions for Women” başlıklı makalesinde sevecen, çekici, özverili, saf, utangaç olarak tanımlamaktadır. Evdeki melek olarak adlandırılan kadın tipi dönemin ideal kadın tipini temsil etmektedir. Bu kadın tipi ataerkil topluma uyan, namuslu, alçakgönüllü ve uysaldır (Erken, 2018, 168). Ayrıca Türk masalları ve halk hikayelerinde de ideal kadın tipinin buna benzer özellikler taşıdığını söylemek mümkündür. Sadıç (2008, 36), Dede Korkut’ta düğün epizotlarında yer alan kadın karakterlerin sevecen ve kadınca görünümde olduğunu belirtmektedir. Bu kadın

⁶³ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

⁶⁴ Y. K. masalından alınmıştır.

⁶⁵ K. K. masalından alınmıştır.

⁶⁶ M. W. masalından alınmıştır.

⁶⁷ M. W. masalından alınmıştır.

⁶⁸ M. W. masalından alınmıştır.

karakterlerin aynı zamanda kendilerini erkeklerle eşit bir konumda sergilediklerini ancak tesir sahalarının daha çok kocaları ve aileleri ile sınırlı olduğunu eklemektedir.

- “Arap kadın, vezir karısı olduğu halde, hiç de gururlu değilmiş. Kendisini yıkayan, sabunlayan usta kadınlarla konuşuyor, şakalaşüyor, herkese iyilikle, güleryüzle muamele ediyormuş.”⁶⁹ (Tezel, 2017, 417).
- “Arada bir, arap kadın, misafirine gülünç hikâyeler anlatıyormuş.”⁷⁰ (Tezel 2017, 418).
- “Bir aralık salona kâhya kadın girerek yemeğin hazır olduğunu bildirmiş. Arap kadın, güzel misafirine ‘Buyurun.’ demiş.”⁷¹ (Tezel, 2017, 418).
- “Arap kadın kıza dönerek:
 - Gördün ya kızım, demiş, güzelim diye hiç gururlanma! Benim gibi alçakgönüllü, güler yüzlü olursan her isteğine kavuşursun! Yoksa, işte böyle, talihin, hastalıklı, ihtiyar bir adamdır.”⁷² (Tezel, 2017, 420).

➤ K.17. Sıkılğan

- Kızının beş turta yediğini anlatan şarkıyı söylerken kral kadının sesini duyar. Kadın, kızının yaptığından utanır ve şarkıyı değiştirir. Kızının günde beş yumak ip eğirdiğini anlatan bir şarkı söyler⁷³ (Jacobs, 1890, 20).
- “Zavallı kadıncağz korkudan titremeye başlamış. İçeri girse bir türlü, girmese bir türlü...Ya padişah bunu kovarsa? O zaman ne yapacak?
(...)
-Ne istiyorsan çabuk söyle!
Padişahın sert sözlerinden ürken kadın, ona doğru birkaç adım daha atarak söze başlamış:
-Padişahım... Benim... Bir oğlum var... Adı Keloğlan... Şey...
-Peki, ne olmuş, çabuk söyle!
-Söyleyeceğim ama bana kızarsınız diye korkuyorum. Bana darılmamanızı, kusura bakmamanızı dilerim...”⁷⁴ (Tezel, 2017, 470).

➤ K.18. Tatlı dilli

Orta Çağ İngilteresi’nde evlenen kadının iyi bir kadına yaraşır şekilde kocasına karşı yumuşak başlı cevaplar vermesi münasip görülmektedir. Kocasına karşı hırçın davranmamalıdır. Kocasına ona kızsada dahi, kocasına sakince cevaplar vermeli onu daha fazla kızdırmamalıdır. (Bayılmış Öğütçü, 2017, 45). Türk masallarında kadın baş

⁶⁹ G. K. masalından alınmıştır.

⁷⁰ G. K. masalından alınmıştır.

⁷¹ G. K. masalından alınmıştır.

⁷² G. K. masalından alınmıştır.

⁷³ T. T. T. masalından alınmıştır.

⁷⁴ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

karakterler çoğunlukla sağduyulu, iyi yürekli, uysal, çalışkan, doğru, güzel kadınlar olmaktadır (Sadıç, 2008, 39).

- “Kahveler içildikten sonra, Arap kadın, misafirine:
- Kızım, demiş, kusura bakmazsan ben biraz konağı dolaşacağım. Sabahtan beri ne olup bittiğini bir göreyim. Pek fazla gecikmeden gelirim. Canın sıkılırsa, balkona çıkıp otur. Etrafı seyredersin”⁷⁵ (Tezel, 2017, 419).
- “Kadın kıza dönerek:
- Güzel kızım, demiş, bak işte benim talihim...”⁷⁶ (Tezel, 2017, 420).
- “Kont Mar’ın kızı bahçede oynar, kuşların ötüşlerini dinlerken yeşil bir meşe ağacının tepesindeki dallardan birine bir kumrunun konduğunu görmüş. Yukarı bakıp: ‘Öt, kumrum, tatlım, gel bana, in aşağı, ben sana altın kafes veririm. Seni evime götürür, sana çok güzel bakarım.’ demiş.”⁷⁷ (Jacobs, 1890, 117-118).
- “Nöbetçi: Kim o, diye seslenmiş.
Kız: Aç benim şekerim, senin için geldim, demiş.”⁷⁸ (Tezel, 2017, 337).
- “Kız gece yarısı elbisesini giyerek doğru saraya gitmiş, padişah kapıya çıkmış. Kız yalvarmaya başlamış:
- Aman kapıcı, canım kapıcı, ben bu saraya senin için geldim, ne olur kapıyı aç, diye yalvarmış.”⁷⁹ (Tezel, 2017, 338).
- Karım ilerleyerek ışığın yanına gitti. Çok geçmeden onun yanına bir arap gelmez mi? Bu arabin bir dudağı yerde, bir dudağı gökte idi. Bizim kadın ona yaklaşarak:
- Aman beyim, canım beyim, sakın bana darılma, bizim herifi uyutamadım da onun için geç kaldım, diye dil dökmeye başlamaz mı?”⁸⁰ (Tezel, 2017, 191).

➤ **K.19. Yumuşak, nazik**

Williams ve Best’in 25 ülkeden 5 yaş üstü, 8 yaş üstü ve 11 yaşlarındaki bireyler üzerinde yaptığı araştırmada saldırgan, güçlü, zalim, kaba ve maceraperest olma gibi özellikler bütün yaş gruplarınca erkeklerle özdeşleştiği görülmüştür. Bununla birlikte zayıf, minnettar, yumuşak kalpli ve uysal olma gibi özelliklerin ise kadınlarla özdeşleştirildiği görülmüştür (Eagly, Beall, Sternberg, 2004, 306).

- “Katiyen olmaz. Sizi çok sevdim, bırakmam. Beraber bize gideceğiz. Birkaç gün misafirim olursunuz.”⁸¹ (Tezel, 2017, 417).
- “Güzel kız, gururla başını kaldırarak:

⁷⁵ G. K. masalından alınmıştır.

⁷⁶ G. K. masalından alınmıştır.

⁷⁷ K. M. K. masalından alınmıştır.

⁷⁸ M. M. masalından alınmıştır.

⁷⁹ M. M. masalından alınmıştır.

⁸⁰ Y. K. masalından alınmıştır.

⁸¹ G. K. masalından alınmıştır.

-Teşekkür ederim, demiş fakat annemin haberi yok.”⁸² (Tezel, 2017, 417).

- “Bir aralık salona kâhya kadın girerek yemeğin hazır olduğunu bildirmiş. Arap kadın, güzel misafirine ‘Buyurun.’ demiş.”⁸³ (Tezel, 2017, 418)
- “Kahveler içildikten sonra, arap kadın, misafirine:
- Kızım, demiş, kusura bakmazsan ben biraz konağı dolaşacağım. Sabahtan beri ne olup bittiğini bir göreyim. Pek fazla gecikmeden gelirim. Canın sıkılırsa, balkona çıkıp otur. Etrafı seyrederdin.”⁸⁴ (Tezel, 2017, 419).
- “Kocakarı: Ah evladım, sakın seni böyle sabah sabah rahatsız ettiğim için gücenme. (...) Güzel ellerinizle oğluma birkaç gömlek keserseniz memnun olurum.”⁸⁵ (Tezel, 2017, 188).

➤ K.20. Anlayışlı

- “Arap kadın:
- Düşündüğün şeye bak kızım, diye cevap vermiş, konağa gidince bir uşak gönderir, annene haber veririz.”⁸⁶ (Tezel, 2017, 417).
- “Vezir karısı, bu işe hiç ses çıkarmadan, kızın arkasından arabadan inmiş, mermer merdivenlere doğru yürümüş.”⁸⁷ (Tezel, 2017, 418). Vezirin karısı güzelliğinden dolayı gururlanan kızın arabadan gururla “Ben misafirim.” diyerek inmesi üzerine sesini çıkarmamış, ona anlayış göstermiştir. Burada bahsi geçen gurur, kibir anlamında kullanılmıştır.
- “Keçi kız annesine demiş ki:
- Anacığım, bugün çamaşırları ben yıkayayım da sen git, evdeki işleri gör. Akşamüzeri gelir beni alırsın!..”⁸⁸ (Tezel, 2017, 101).

4.2.2. Türk ve İngiliz Masallarında Erkek Roller

Toplumun kadınlara atfettiği kadar erkeklerle de bağdaştırdığı birtakım özellikler ve davranışlar vardır. Yürütülen kadın çalışmalarından sonra erkek çalışmaları da cinsiyet çalışmalarının bir alt alanı olmuştur. Erkek çalışmaları genel olarak erkeksiliğin toplumsal normlar tarafından nasıl belirlendiği, toplumun erkeklerden

⁸² G. K. masalından alınmıştır.

⁸³ G. K. masalından alınmıştır.

⁸⁴ G. K. masalından alınmıştır.

⁸⁵ Y. K. masalından alınmıştır.

⁸⁶ G. K. masalından alınmıştır.

⁸⁷ G. K. masalından alınmıştır.

⁸⁸ K. K. Z. masalından alınmıştır.

nasıl davranmasını beklediği, toplumun erkeksi olarak kabul ettiği özelliklere sahip olmayanlara toplumun bakış açısı gibi konularla ilgilenmektedir. Ağırlıklı olarak geleneksel ve çağdaş erkeksiliği (maskülenitenin) bedensel, psikolojik ve sosyolojik açıdan inceleyen bir alan olmaktadır. Toplumun erkek çocuklarından beklediği erkeksilik özelliklerinin kaynağı ve bireylerde bu beklentilerin nasıl yansıdığı da erkek çalışmalarının araştırma alanlarından. Erkeksilik konusuna farklı bakış açısından bakan araştırmacılar da olmuştur. Bunlardan biri de Herb Goldberg'dir. *Erkek Olmanın Tehlikeleri* adlı eserini kaleme alan Goldberg, feminist hareketlerin etkisiyle erkeklerin doğasından uzaklaştığını savunan tespitlerinden dolayı feministler tarafından tepki gören bir psikoterapist olmuştur. Goldberg (1992, 12) bu sebeple erkek avukatı ve feminist karşıtı olarak yaftalandığını belirtmektedir.

➤ E.1. Lider gibi davranan

Erkek, liderlik rolüne soyunup karar mekanizması olarak hareket ettiği zaman otoriter olarak görülebilir. İşinde veya evinde, başkalarının ihtiyaçlarını dikkate almaya ve farklı insanların duyguları arasında uzlaşma bulmaya çalışarak demokratik olma çabası içine girdiği zaman kararsız ve zayıf olarak görülebilir (Goldberg, 1992, 120). Goldberg bu durumu erkeklerin üzerindeki otorite yükü olarak tanımlamaktadır. Ayrıca erkeğin erkeksi “ayrıcalığı” ve gücü için ağır bir bedel ödediğini iddia etmektedir (Goldberg, 1992, 7). Masalları toplumsal bilincin yansıması olarak ele alan Çalık (2018, 1), masalların çocuklara toplumsal cinsiyet dağılımını masalların içinde yer alan karakterler vasıtasıyla öğrettiğini belirtmektedir. Masallarda erkek, özgür otorite sahibi, bağımsız karakter olarak kurgulanırken kadın ise seçme şansı olmayan erkeğine bağımlı, mutlaka çocuk sahibi olan ve bakan, duygusal, evcil karakterler olarak kurgulanmaktadır.

- “Bir gün padişah;
- Bu gece hiçbir evde ışık yanmayacaktır, diye emir vermiş.”⁸⁹ (Tezel, 2017, 336). Padişah, halkına liderlik yapan karakter olarak yetkisini ve gücünü kullanmaktadır.
- “Her ağacın dallarında her çiçeğin üstünde, her çalının dibinde birçok, hem de pek güzel yeşil kuş varmış. Odanın en sonunda bir ağaç kovuğunda da uzun beyaz sakallı bir ihtiyar oturuyor, kuşlara bir şeyler öğretiyormuş. Delikanlı selam verip yürümeye başlamış. Yeşil kuşların dedesi delikanlının selamını alarak yer göstermiş.”⁹⁰ (Tezel, 2017, 190).

⁸⁹ M. M. masalından alınmıştır.

⁹⁰ Y. K. masalından alınmıştır.

Metin içinde yer alan ifadelerden yeşil kuşların dedesi olan karakterin o memlekette bulunan diğer kuşlara liderlik yaptığı anlaşılmaktadır. Uzun beyaz sakallı ihtiyar karakteri bilgeliği temsil etmektedir.

- “Padişah: Artık ben ihtiyarım, demiş, bir kere daha gelemem. Çocuklarımı buraya göndereceğim. Her birinin kısmetini verir, arabalarına bindirerek yollarsınız! Ben düğünlerini sarayımda yapacağım. Sizleri de beklerim.”⁹¹ (Tezel, 2017, 28).
- “Padişah, oğlunun bu düşüncesini uygun bulmuş. ‘Filan gün bütün kızlar birer kap yemek yaparak saraya gelecek.’ diye tellal bağırtmış.”⁹² (Tezel, 2017, 103). Padişahlar emirlerini tellal aracılığıyla halka duyururlar.

➤ E.2. Saldırgan

Klein (1988, 2), nesnelerle olan ilişkinin ilk olarak bebeklik döneminde bebeğin ilk karşılaştığı nesne olan bebeğin annesinin memesiyle başladığını savunmaktadır. Ona göre aşk ve nefret duyguları bebeklikten başlamaktadır. Ona göre bebek, annesinin memesini iyi ve kötü olarak ikiye ayırır ve içinde hissettiği tüm saldırgan duygularını kötü memeye karşı yansıtır. Bebeğin kötü memeye saldırganca davranmasını bebeğin iyi memeye karşı hissettiği hasetlik duygusuyla açıklamaktadır. Tarhan (2005, 125), erkeğin doğuştan gelen avcı doğası gereği güçlü olduğunu belirtmektedir. Ona göre erkek hakkında çağlardan beri var olan kalıp yargı, erkeğin cesur, güçlü, saldırgan ve işi üstlenen kişi olduğu yönündedir. Buna mukabil kadına önerilen davranış beklentisi ise bağımlı, nazik ve sabırlı olması şeklindedir. Bettelheim’e göre (1999, 272) erkeklerin tümü doğası gereği kaygı ve kırgınlıktan kaynaklanan saldırganlığa, asosyallığe, bencillığe eğilimlidir. Erkek çocukların erkeksiliği kavga etme ve saldırgan oyunlar vasıtasıyla oluşmaktadır. Bunlar sporda şiddet ve saldırganlık konularıyla da ilintilidir (Paechter, 2007, 102). Erkeklik, erkek çocuğun annesinden ayrılmasıyla başlar, rekabetçilik, katılık, saldırganlık ve duygusal kontrolle nitelendirilir (Bank, 2007, 74).

- Devin yardımı karşılığında kral, deve Nix Nought Nothing’i vereceğine söz verir ancak vermesi gereken çocuğun kendi çocuğu olduğunu öğrenince deve tavukçu kadının oğlunu verir. Kralın kendini kandırdığını anlayan dev, çok sinirlenir ve çocuğun kafasını taşa çarparak parçalar ve çocuk ölür. Geri dönen

⁹¹ K. K. masalından alınmıştır.

⁹² K. K. Z. masalından alınmıştır.

deve kral bu sefer de bahçıvanın oğlunu verir. Kralın yine kendisini kandırdığını anlayan dev yine çok sinirlenir ve bahçıvanın oğlunun da beynini dağıtarak öldürür.⁹³ (Jacobs, 1890, 37).

- “Dev eve gelmiş ve ‘Neyin kokusu bu?’ diye sormuş ve:
‘Fee-fi-fo-fum
İngiliz kanı kokusu alıyorum
Ölü ya da diri farketmez
Kemiklerini ekmeğimin arasına koyacağım.’ demiş.”⁹⁴ (Jacobs, 1890, 55).
- “Leydi Mary, Bay Fox’un evinde genç ve güzel kadınların kanlı cesetlerini ve iskeletlerini görmüş ve hızla oradan uzaklaşmak istemiş. Merdivenlerden aşağı doğru inerken pencereden Bay Fox’un genç ve güzel bir kadını dış kapıdan iç kapıya doğru yerde sürükleyerek getirdiğini görmüş ve saklanmış. Bay Fox sürüklediği kadının parmağındaki elmas yüzüğü farkedince çıkarmaya çalışmış ama çıkaramamış. Bu yüzden kılıcını çıkarıp zavallı kadının elini kılıcıyla kesmiş”⁹⁵ (Jacobs, 1890, 110).

“Bay Fox” isimli masaldan aldığımız bu bölümde Bay Fox karakterinin saldırgan davranışlar sergilediği görülmektedir. Ayrıca “fox” kelimesi Türkçede “tilki” anlamına gelmektedir. Masal boyunca bu karaktere saldırganlığın yanı sıra kurnazlık özelliği de atfedilmiştir. Bay Fox, bu masalda genç ve güzel kadınları kurnazlıkla kandırarak onların zenginliklerinden faydalanan bir karakter olarak betimlenmektedir. “Bay Fox” masalı ile Perrault’un “Bluebeard” (Mavisakal) adlı masalının olay örgüsü ve karakter özellikleri bakımından ortak yanlarının olduğu söylenebilir. Bay Fox karakteri Perrault’un Bluebeard (Mavisakal) karakterinin İngiltere’ye uyarlanmış hali olan kötü erkek karakterdir. Aynı karakter Silver Nose (Gümüş Burun) olarak İtalyan masallarında da görülmektedir (Tatar, 1999, 138).

- Bay Fox’un kötü niyeti Leydi Mary’nin kanıtıyla açığa çıktıktan sonra, “Leydi Mary’nin erkek kardeşleri, kılıçlarını çıkarmış ve Bay Fox’u bin parçaya ayırmış”⁹⁶ (Jacobs, 1890, 111).
- “Yedi yıl böylece geçmiş ama başlarında büyük bir dert açılmış. Kont Mar, kızını soylu bir adamla evlendirmek istemiş. Babasına evlenmek istemediğini, kumrusuyla mutlu olduğunu söylemiş. Babası çok sinirlenmiş bu duruma ve büyük yemin etmiş: ‘Yarın o kuşun boynunu kıracağım.’ demiş”⁹⁷ (Jacobs, 1890, 118).
- “O memlekette Ali Cengiz adında biri varmış. Birçok oyun bilirmiş. Kendi oyunlarını öğrenmek isteyen delikanlıları yanına alır, kırk günde bütün oyunları öğretirmiş. Kırkinci gün onlara:
“Öğrendiniz mi?” diye sorarmış.
Eğer delikanlılar:

⁹³ N. N. N. masalından alınmıştır.

⁹⁴ J. F. S. masalından alınmıştır.

⁹⁵ B. F. masalından alınmıştır.

⁹⁶ B. F. masalından alınmıştır.

⁹⁷ K. M. K. masalından alınmıştır.

“Öğrendik.” derlerse, hemen onları mağaraya indirip kesermiş. Çünkü onlardan birinin kendi yerine geçeceğinden korkarmış.”⁹⁸ (Tezel, 2017, 471).

Boratav (1969, 88), masallarda padişahların kimi zaman olumlu bir kişi kimi zaman da olumsuz bir kişi olarak karşımıza çıktığını ifade eder. Padişah olumsuz kişi olarak sunulduğunda karşısına çıkan halktan kahramanın başarıları onun kıskançlık duygularını kamçılar ve o kahramana üstesinden gelmesinin zor olduğu türlü tehlikeli işler yükler. Bu örnekte padişah yerine Ali Cengiz karakterinin haset duygusuyla saldırgan davranışlarda bulunduğu görülmektedir.

- “Delikanlı: demek sen beni değil, kapımdaki Arap uşağı sevdin ha! Kocasının bu sözü karşısında şaşkına dönen kız, kendisini haklı olarak savunmaya hazırlanırken daha fena bir şeyle karşılaşmış. Kocasını eline geçirdiği bir sopa ile üzerine doğru geliyormuş. Kendini korumak için odanın köşesine kaçmışsa da delikanlı hemen arkasından yetişerek onu yakalamış, dövmeye başlamış. Tam kırk sopa vurarak zavallı kızı adeta hasta etmiş.”⁹⁹ (Tezel, 2017, 187).

Goldberg’e göre toplumda erkeğe, kadınlara saldırgan davranması ve onları zayıf varlıklar olarak görmesi öğretilmektedir (1992, 94).

- “Yeşil kuşların dedesi: Ben o zaman yanlarına giderek bir kılıç vuruşta arabın kellesini kopardım.”¹⁰⁰ (Tezel, 2017, 191). Karısının kendisini aldattığını öğrenen yeşil kuşların dedesi, Yeşil Kuş masalından aldığımız bu bölümde bu duruma ne kadar sinirlendiğini ve karısının sevgilisini nasıl öldürdüğünü anlatmaktadır.
- “Delikanlı bir gün peri kızına şakadan:
- Seni bir odaya kapatırım, demiş.
Peri kızı o vakit konuşmuş:
- Kapatırsan kapat, demiş, başa gelen çekilir.
Delikanlı kızmış, tutup karısını bir odaya kapatmış.”¹⁰¹ (Tezel, 2017, 48).
- “Ortanca ablasının da başına bu felaket gelince, oğlan, karısının yanına giderek:
- Senin yüzünden büyük ablamın parmakları yandı, demiş. Bu sefer de ortanca ablam boğuldu. Nedir bu yaptığın? Konuşacaksan konuş, yoksa seni hiçbir yere çıkarmam!
Peri kızı:
- Sen bilirsin, demiş.”¹⁰² (Tezel, 2017, 49).
- “Şehzade:
- Seni yalancı, hain kadın seni! Diye bağırmış. Söyle bakalım, kırk katır mı istersin, yoksa kırk satır mı?”¹⁰³ (Tezel, 2017, 373). Limon Kız masalından

⁹⁸ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

⁹⁹ Y. K. masalından alınmıştır.

¹⁰⁰ Y. K. masalından alınmıştır.

¹⁰¹ P. K. masalından alınmıştır.

¹⁰² P. K. masalından alınmıştır.

¹⁰³ L. K. masalından alınmıştır.

alınan bu bölümde Şehzade, Limon kız olarak kendisini tanıtır kendisini kandıran kadına çok sinirlenerek masalın sonunda cezasını vermek için şiddet içeren yollar sunmaktadır.

➤ E.3. Hırslı

Toplumda erkeğe, başarı için çalışması öğretilmektedir ve kazanan olmasından dolayı büyük bir övgü, saygı ve hayranlık gösterilmektedir. Bunu yapabilmesi için erkeğin hedef odaklı, rekabetçi, hırslı olması gerekmektedir (Goldberg, 1992, 121).

- “Küçük, siyah yaratık, kızın kendi ismini her tahmin edemeyişinde kötü kötü bakar ve kuyruğunu daha da hızlı fırıldak gibi çevirmiş.” (Jacobs, 1890, 22). Masalda bahsi geçen yaratık küçük, siyah renkli ve kuyruklu gibi özellikleriyle tasvir edildiğinden bu yaratığın bir elf olduğu anlaşılmaktadır. Bu yaratıkların cinsiyetleri merak konusu olmaktadır. Hall (2007, 157), Anglo-Saxon İngiltere’inde elfleri inanış, sağlık, cinsiyet ve kimlik bakımından incelediği araştırmasında erken dönem Anglo-Saxon elflerinin erkek olduğunu ancak bu elflerin bazı anlatılarda kadınsı davranışlar da sergilediğini belirtmektedir. Bir takım Anglo-İskandinav anlatılarında da elflerin dişil özellikleriyle tasvir edildiği görülmektedir. İngiliz masallarından Tom Tit Tot masalında bahsi geçen küçük, siyah ve kuyruklu yaratığın erkek olduğu anlaşılmaktadır. Bu masaldaki küçük, siyah yaratık için İngiliz dilinde cinsiyetleri ayırt etmek için kullanılan kişi zamirlerinden erkek için kullanılan “he” zamiri kullanılmıştır¹⁰⁴. Bu sebeple bu yaratık erkek kategorisinde ele alınmıştır.
- “Giderken bana verdiğin altınlarla şu yüz deveyi aldım. Ama, görüyorsunuz, öyle develer ki, her biri bir kere altın eder. Burada onları satarak zengin olacağım... Fazla mal göz çıkarmaz ya...”¹⁰⁵ (Tezel, 2017, 376). Babasının mirası için üç yıl boyunca neler yaptıklarını anlatan ortanca evlat, mallarını çoğaltmak konusunda hırslı davranmaktadır.
- Jack, fasulye sığına tırmanarak devin evinden önce bir çuval altın çalmış. Onunla bir süre idare ettikten sonra tekrar çıkmış devin evine ve bu sefer altın yumurtlayan tavuğunu çalmış. “Jack bununla da yetinmemiş ve tekrar devin evine gitmek için fasulye sığına tırmanmaya karar vermiş.”¹⁰⁶ (Jacobs, 1890, 57).

¹⁰⁴ “Now, what’s my name?” says he.

“What, is that Bill?” says she.

“Noo, than ain’t.” says he, and he twirled his tail (Jacobs 1890, 22). Bu bölüm Jacobs’un *İngiliz Masalları* kitabında yer alan “Tom Tit Tot” adlı masaldan alınmıştır.

¹⁰⁵ A. E. masalından alınmıştır.

¹⁰⁶ J. F. S. masalından alınmıştır.

Bu sefer de devin altından bir arpa olduğunu öğrenmiş. Dev uyuduğunda onu da çalmaya çalışırken dev uyanmış. Jack kaçarken dev de onu kovalamış.

➤ E.4. Mantıklı

Tarhan (2005, 102), biyolojik bir özellik olarak herhangi bir kültürel olguda erkeğin olaya ilk yaklaşımının mantıkî olduğunu ve kadının bakış tarzını duygularının belirlediğini belirtmektedir. Ayrıca Goldberg (1992, 79) erkek olma ile mantıklı, analitik ve bilimsel olma arasındaki bağa vurgu yapmaktadır. Erkeğin kadına üstün tutulduğu toplumsal yapılarda kadın tinselliğin ve bedenın sembolü iken, erkek aklın ve ruhun sembolüdür (Bayıltmış Öğütçü, 2017, 54).

- “Padişah, karşısındakinin Keloğlan olduğunu anlayınca biraz düşünmüş. Keloğlanın anasına hakikaten söz verdiğini hatırlamış. Sözdən dönmek olmaz. Dönmek istese bile ya Keloğlan kendisine de bir Ali Cengiz oyunu oynarsa? Olur ya.... O zaman ayıkla pirincin taşını...”¹⁰⁷ (Tezel, 2017, 475).
- “Delikanlının anlattıklarını dinleyen yeşil kuşların dedesi:
- Oğlum, sen haksızsın, demiş, karının hiç kabahati yok. Sen fikrini sormuşsun, o da söylemiş. Onun sözünden fena mana çıkmaz ki. Hem senin karın gül gibi kadındır. Onun kıymetini bilememişsin.”¹⁰⁸ (Tezel, 2017, 191).
- “Alay orada kalıp gecelemeğe karar vermiş. Fakat en küçük şehzade atılarak:
- İhtiyarın dediklerini unuttunuz mu, demiş, elbet burada kötü bir şey var ki ihtiyar, gece kalmamızı istemedi.”¹⁰⁹ (Tezel, 2017, 29).
- “Küçük şehzadenin gözüne yine uyku girmemiş. Hep o ihtiyarın sözlerini düşünüyor, kendi kendine:
- Elbet o sözlerin bir manası olacak, diyormuş.”¹¹⁰ (Tezel, 2017, 31).

➤ E.5. Ailesine karşı sorumlu

Yetişkin erkeğe, toplumca kabul gören bir koca ve baba olmak için ailesine en güzel yaşam olasılığını sağlaması gerektiği öğretilir. İyi bir aile reisi ve becerikli bir rekabetçi olması toplumda hayranlık uyandırmakta ve bu başarısı ona övgü kazandırmaktadır (Goldberg, 1992, 120).

- “Zengin adam, bir gün üç oğlunu da yanına çağırarak demiş ki:
- Sevgili yavrularım... Bakın artık saçım sakalım iyiden iyiye aklaştı... Yüzüm, ellerim, adamakıllı buruştu... Gözlerim her şeyi seçemez, ellerim her şeyi tutamaz, bacaklarım da beni

¹⁰⁷ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

¹⁰⁸ Y. K. masalından alınmıştır.

¹⁰⁹ K. K. masalından alınmıştır.

¹¹⁰ K. K. masalından alınmıştır.

uzaklara götüremez oldu... Daha ne kadar yaşayacağım belli değil ama herhalde günlerim sayılı... Ölmeden önce mallarımı aranızda bölmek istiyorum. Ne olur ne olmaz, belki ben öldükten sonra aranızda anlaşılamaz, kavga edersiniz... Hâlbuki ben, sizin kardeş kardeş, birbirinizi severek yaşamanızı istiyorum.”¹¹¹ (Tezel, 2017, 374-375).

Zengin adam, baba olarak ailesinin ve evlatlarının refahını düşünmekte aynı zamanda kendisi öldükten sonra aile içindeki huzurun bozulmaması ve kardeşler arasında anlaşmazlıklar olmaması adına mallarını oğulları arasında paylaşdırmak istemektedir.

- “Tavukçu kadının oğluna büyü yaparak uykuya dalmasından sonra kral onu uyandırmayı başaran kadınla oğlunu evlendireceğine söz vermiş.”¹¹² (Jacobs, 1890, 40).
- “Bir gün Süt Beyazı adındaki inekleri süt vermez olur. Jack’in dul annesi:
-Ne yapacağız şimdi, ne yapacağız? demiş.
- Üzülme anne, gider bir yerde çalışırım, demiş Jack.
-Daha önce denedik ama seni kimse işe almadı, Süt Beyazı’nı satıp parasıyla bir şeyler yaparsın.
-Tamam anne. Bugün Pazar kuruluyor. Gider Süt Beyazı’nı satarım, bakarız başımızın çaresine.”¹¹³ (Jacobs, 1890, 53).
- “Keloğlan, komşuların sürülerine çobanlık yaparak hayatını kazanır, günlerini dağlarda, bayırlarda sürü peşinde dolaşarak geçirir.”¹¹⁴ (Tezel, 2017, 469). Keloğlan sadece kendisi için değil aynı zamanda annesinin de geçimini sağlamak için çobanlık yapmaktadır.
- “Cesur küçük şehzade ejderhaya:
- Heeeeeyyyy, ejderha! diye bağırır. Peki bu kadar insana yazık değil mi?
Ejderha, gene yeri göğü inleyen bir kahkaha atarak:
-Eğer onları bu kadar düşünüyorsan, demiş, sen nişanlıyla beraber burada kalırsın! Ben de kuyruğumun bir ucunu kimildatırım, onlar çıkıp giderler. Yoksa hiçbir kurtulamaz!
Küçük şehzade:
-Peki kahyorum! diye seslenmiş. Haydi aç kuyruğunu da onlar geçsinler!”¹¹⁵ (Tezel, 2017, 32).

Kardeşlerin en küçüğü olan küçük şehzade ağabeylerinin hayatını kurtarmak adına cesaret göstererek kendi canını ortaya koymaktadır.

- “Sevinç içinde kalan küçük şehzade, peri prensese teşekkür ederek billur masaya yaklaşmış. Çalgıyı alıp veda ettikten sonra çıkmış. Sokakta hemen bastonuna atlamış. Kırkinci günü

¹¹¹ A. E. masalından alınmıştır.

¹¹² N. N. N. masalından alınmıştır.

¹¹³ J. F. S. masalından alınmıştır.

¹¹⁴ K. A. C.O. masalından alınmıştır.

¹¹⁵ K. K. masalından alınmıştır.

akşamüzeri ejderhanın sarayına inmiş. Sihirli çalgıyı ejderhaya vererek nişanlısını kapalı olduğu yerden kurtarmış.”¹¹⁶ (Tezel, 2017, 44).

➤ E.6. Baskın, tesirli

Erkekler davranışlarında kadınlara nazaran daha saldırgan olmaya ve baskın olabildiği müsabakalarda yer almaya daha eğilimlidirler (Eagly, Beall, Sternberg, 2004, 70). Baskın olma durumu erkeğin otoriter olmasıyla yakından ilişkilidir. Erkek egemen toplumlarda erkekler kadınlar üzerinde tahakküm kurmaları yönünde eğitilirler. Böylelikle baskın duruma geçerler.

- “Yedi yıl böylece geçmiş ama başlarında büyük bir dert açılmış. Kont Mar, kızını soylu bir adamla evlendirmek istemiş. Babasına evlenmek istemediğini kumrusuyla mutlu olduğunu söylemiş. Babası çok sinirlenmiş bu duruma ve büyük yemin etmiş: ‘Yarın o kuşun boynunu kıracağım.’ demiş”¹¹⁷ (Jacobs, 1890, 118).

Ataerkil toplumlarda kadınların öncelikle babasının tahakkümü ve koruması altında olması gerektiği yaygın bir inançtır. Kadının evlendikten sonra ise kocasının tahakkümü ve koruması altına girdiği görülmektedir. Kont Mar’ın Kızı masalının içinde baş kahraman olan Kont Mar’ın kızının adı geçmemektedir. Adını babasının ünvanı belirlemektedir. Soylu bir ailenin ferdi de olsa bir kadın olarak babasının sözünden çıkması toplumda hoş karşılanmamaktadır. Babası evlenmek istemediğini söyleyen kızına çok sinirlenmiştir. Kont Mar bir baba olarak kızı üzerinde tahakküm kurmaya çalışmaktadır.

- “Kadıncağzı çorba tasını alarak saraya gitmiş. Askerler üstü başı eski olan bu kadını saraya sokmak istememişler. Şehzade, kadını pencereden gördüğü için askerelelere bırakmalarını emretmiş.”¹¹⁸ (Tezel, 2017, 372) Şehzade yetkisi ve ünvanının getirdiği güçle askerler üzerindeki hakimiyetini ortaya koymaktadır.
- “Şehzade işin doğrusunu öğrenince ellerini çırpmış. Odaya giren arap uşağa: - Çabuk bizim kadını çağırın! diye emir vermiş.” (Tezel, 2017, 372).

➤ E.7. Cömert

- Üç oğlunu karşısına alıp onlarla konuşan zengin adam demiş ki:
“- Şimdi her birinize birer kese altın vereğim... İstedığınız yere gidin. Üç yıl dolmadan buraya dönmeyin. Üç yıldan sonra döndüğünüz zaman, her biriniz bana bu üç yıl içinde neler yaptığınızı, altınları nerelere harcadığınızı anlatacaksınız... Hanginizin yaptığı işleri daha çok beğenirsem mallarımı, paralarımı ona vereceğim. Üçünüz de beni memnun ederseniz mallarımı aranızda eşit olarak paylaştırayım...”¹¹⁹ (Tezel, 2017, 375).

¹¹⁶ K. K. masalından alınmıştır.

¹¹⁷ K. M. K. masalından alınmıştır.

¹¹⁸ L. K. masalından alınmıştır.

¹¹⁹ A. E. masalından alınmıştır.

- “Yatma zamanı gelince, muhtar, bu temiz kıyafetli misafirlere en iyi yataklarını getirtmiş.”¹²⁰ (Tezel, 2017, 24).
- “Padişah, birbirinden güzel kırk araba yaptırmış. Bu arabaların her birini parlak renklerle boyatmış. Üzerlerine ipekli kumaşlardan tenteler çektirmiş. İçerlerini Hint kumaşlarından yapılmış yastıklarla, ipekli halılarla süsletmiş. Şehzadelerin her birini bir arabaya bindirip yanlarına da iki alay asker katarak, kızları alıp getirmeleri için yola çıkarmış.”¹²¹ (Tezel, 2017, 28).
- Vakti zamanında çok iyiliksever bir padişah varmış... Fakirlere Ramazanlarda yiyecek, bayramlarda giyecek dağıtmış... Yılda bir gün de sarayın karşısındaki çeşmenin bir musluğundan yağ, bir musluğundan bal akıtır, herkesin duasını almış...¹²² (Tezel, 2017, 362).
- “Padişah düğüne hazırlanılmasını emretmiş. Memleketin en iyi çalgıcıları getirtilmiş. Herkes düğüne çağırılmış. Kazanlarla yemekler, tatlılar yapılmış.”¹²³ (Tezel, 2017, 105).

➤ E.8. Duygularını açığa vurmayan

Ataerkil toplumda erkeklerin duygularını göstermesi kabul gören bir davranış değildir. Bu tür toplumlarda erkeğin duygularını göstermesinin onu zayıf göstereceği düşüncesi yaygındır. Us ve mantık erkeklerle, duygu ise kadınlarla bağdaştırılmaktadır. Duygu ve tinsellik bu toplumlarda kadınlara özgü olarak görülmektedir. Erkeğin duygularını göstermesi kadınsılaşma olarak algılanabileceğinden bu tür toplumlarda erkeklerin duygularını açığa vurmama yönünde yetiştirildiği görülmektedir. Korku, endişe gibi duygu durumlarının ve ağlama gibi davranışların erkeği zayıf gösterdiği düşünülmektedir. Goldberg’e göre (1992, 10) genel olarak kadınlar, acılarını, duygularını, çatışmalarını ve sorunlarını hissedip bu konularla ilgili konuşabilme yetisine sahiptir. Ancak erkekler, geleneksel erkeksi şartlandırmanın sonucu olan yoğun dışsallaştırma sebebiyle, kendilerine yakın değildir.

- “Ay ışığında gördüğü şey o kadar korkunç o kadar korkunçmuş ki gene de cesaretini kaybetmemiş...
(...)
Küçük şehzade var kuvvetiyle seslenmiş:
- Heeeeeeeeeeyyy! Kimsin? Nesin? Bizden ne istiyorsun?!...”¹²⁴ (Tezel, 2017, 31).

¹²⁰ K. K. masalından alınmıştır.

¹²¹ K. K. masalından alınmıştır.

¹²² L. K. masalından alınmıştır.

¹²³ K. K. Z. masalından alınmıştır.

¹²⁴ K. K. masalından alınmıştır.

Geleneksel erkeksi şartlandırmadan dolayı ataerkil toplumda erkeklerin cesur olması beklenmektedir. Korku ve endişe gibi duygu durumlarının açığa vurulması erkeksiliğin zayıflamasına yol açacağından erkeklerin bu duygularını belli etmemeleri öğretilmektedir.

- “Şehzade güllerin arasına dalmış. Elleri dikenlerden kan içinde kaldığı halde, bir gül koparıp ‘Ne güzel güller!’ diye koklamış. Oradan çıkmış. Suyu kan gibi akan dere ile karşılaşmış. Kenarına gidip eğilmiş, ‘Aman ne temiz su!’ diyerek biraz içmiş, kalkıp yoluna devam etmiş.”¹²⁵ (Tezel, 2017, 364).
- “Şehzade içinden gülmüş. Annesine şu cevabı vermiş:
-Ne yapalım anneciğim, bizim kismetimiz keçi kız imiş... Sağlık olsun...”¹²⁶ (Tezel, 2017, 107).

➤ E.9. Erkeksi

TDK’de erkeksi, erkeği andıran, erkeğe benzeyen, erkek gibi, erkeğimsi, maskülen olarak tanımlanmaktadır (2011, 811). İri, kaslı vücut yapısı, uzun boy, güçlü ve sert görünme, geniş omuzlar, sakallı bir yüz gibi özellikler ideal erkek bedeniyle ilintili olup bu özelliklerin erkeksi beden özellikleri olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte erkeğe özgü olduğu toplum tarafından kabul edilen davranışlar ve işler o toplumun erkeksilik kavramını algılayış biçimini göstermektedir. Ataerkil toplumlarda erkeğin fiziksel güce sahip olması, güç gerektiren işler yapması, cesaret ve gözüpek olması, savaşla ilgili becerilere sahip olması gibi faktörler erkeksilik kavramını ortaya koyan somut emarelerdir.

- “Kırk kişiyiz...Onumuz odun yarar, onumuz kav çakar, onumuz su taşır, onumuz ateş yakar...”¹²⁷ (Tezel, 2017, 23). Kırk erkek kardeşin güç gerektiren işler yapması bu kardeşlerin erkeksi özelliklerini vurgular niteliktedir.
- “Bunun üzerine, padişah, diyar diyar dolaşp, ne yapıp ederek kırk kız kardeş bulmayı aklına koymuş. Biri demirden¹²⁸, öteki çelikten iki kat elbise

¹²⁵ L. K. masalından alınmıştır.

¹²⁶ K. K. Z. masalından alınmıştır.

¹²⁷ K. K. masalından alınmıştır.

¹²⁸ Anadolu folklorunda demirin kutsallığına işaret eden izler bulunmuştur. Demir, korku ve saygı çağrıştırır; doğaüstü yaratıkların neden olduğu zararlı büyülerden kurtarma gücü barındırır (Boratav, 2012, 54). Ayrıca demirci kültürünün Albastı inancında özel bir yere sahip olması, ataerlik aile yapısına geçişte ocak, ateş ve Albastının erkliğini kaybetmesi sonucunda ortaya çıkmıştır. Tüm şeytani varlıklarda olduğu gibi Albastı’nın da demir ve demirden yapılmış eşyalardan korkması, demirciliğin ön plana çıkması erkek egemenliğinin sabitleşmesi ile bağlantılıdır (Bayat 2007, 327).

yaptırmış. Ayağına demir pabucunu çekmiş. Eline demir bastonunu, yanına da iki akıllı vezirini alarak yola çıkmış.”¹²⁹ (Tezel, 2017, 24).

- “Artık koca bir delikanlı olan Keloğlan anasına evlenmek istediğini söylemiş.”¹³⁰ (Tezel, 2017, 469). Erkek çocuğun genç yetişkinliğe geçtiği Türk kültüründe delikanlılık olarak adlandırılan dönemde genç erkeğin toplumun erkeksi olarak kabul ettiği davranışlarda bulunması beklenmektedir. Ayrıca bu genç yetişkinlik döneminde erkeğin evlenmek istediğini belirtmesi Türk toplumunda erkeğe özgü bir davranıştır. Evliliği arzu etmekle ilgili beyanın genç kız tarafından dile getirilmesi Türk toplumunda kabul edilebilir bir davranış değildir.
- “Tazı, tavşanın arkasından koşup dağa kaçmış. Orada hemen bir adam olup elinde balta ile ağaç kesmeye başlamış.”¹³¹ (Tezel, 2017, 473).
- “Şu kırk babayığidi oradan aldım. Onlara at binmeyi, kılıç kuşanmayı öğrettim. Bana vereceğin malları, paraları bu adamlar koruyacaklar...”¹³² (Tezel, 2017, 376). At binmek, kılıç kuşanmak gibi beceriler güç gerektiren savaş becerileridir. Sadıç (2008, 200), masallarda kadını ele aldığı çalışmasında Türk halk hikayelerinde, masallarında, destanlarında ve Dede Korkut hikayelerinde kadınların yeri geldiğinde erkek gibi ata bindiğinden, ok attığından savaş meydanında boy gösterdiğinden bahsetmektedir. Buradan da anlaşılabacağı üzere ata binmek, ok atmak ve kılıç kuşanmak gibi beceriler, ataerkil toplumun erkeklere atfettiği savaş becerileri olarak görülmektedir.
- “Zengin adam küçük oğluna:
-Paralarımın, mallarımın hepsi senindir. Bu yetimlere sen babalık edeceksin.”¹³³ (Tezel, 2017, 378).
- “Fakat aralarında en cesur ve en yürekli Bay Fox’muş.”¹³⁴ (Jacobs, 1890, 109). Erkeksiliğin sert ve katı olma kuralı erkeklere ve erkek çocuklara güçlü, kendinden emin, cesur, kendine güvenen ve bağımsız olmayı öğretmektedir (Lindsey, 2016, 288).

¹²⁹ K. K. masalından alınmıştır.

¹³⁰ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

¹³¹ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

¹³² A. E. masalından alınmıştır.

¹³³ A. E. masalından alınmıştır.

¹³⁴ B. F. masalından alınmıştır.

- “Kont Mar’ın kızı, uyumaya hazırlanırken öndüğünde yanında yakışıklı genç bir adam duruyordu.”¹³⁵ (Jacobs, 1890, 118).

➤ **E.10. Etkileyici, güçlü**

Goldberg’e göre bağımsız, güçlü ve başarılı erkek toplumda tercih edilen erkek imajıdır (1992, 66).

- “Evvel zaman içinde ben öyle bir kabadayı idim ki karıncaya biner, deveyi kucağıma alırdım... Tophane güllerini leblebi diye yutar, minareleri boru diye belime sokardım...”¹³⁶ (Tezel, 2017, 374). Türk masallarından Akıllı Evlat masalından alınan bu bölümde erkeğin fiziksel gücü formel bölümünde mübalağalı bir biçimde anlatılmaktadır.
- “-Söyle bakalım, kaç fasulye tanesi nasıl beş yapar?
- Her bir elinde ikişer tane, bir tanesi de ağzının içinde olursa diye iğne gibi sivri zekâsıyla cevap verir.
-Doğru bildin. Çok zeki olduğun için doğrudan söylüyorum. İneğine karşılık bu fasulye taneleri.”¹³⁷ (Jacobs, 1890, 53-54).

Jack burada kıvrak zekâsını ortaya koymakta ve karşısındaki adamı bu sayede etkilemektedir. Jack’in karşısına çıkan adamı fiziksel gücünden ziyade zekasıyla etkilediği görülmektedir. İngiliz masallarındaki Jack karakterinin özellikleri Türk masallarındaki Keloğlan’ı anımsatmaktadır. Keloğlan ve Jack, kıvrak zekâlarıyla ve ikna kabiliyetleriyle ön plana çıkan erkek masal kahramanlarıdır. İkisi de başlarına gelen olaylardan kıvrak zekâları sayesinde kurtulabilmektedirler. Ayrıca her ikisinin de dul annesi vardır ve benzer şekilde fakir bir yaşam sürmektedirler. Masalların sonlarında kurnazlıkları sayesinde zengin olmayı başarırlar.

- “Aralarında en yürekli, en cesuru babasının köy evinde tanıştığı Bay Fox imiş. Kimse Bay Fox’u tanıımıyormuş ama o kesinlikle çok cesur ve çok zenginmiş. Leydi Mary bir tek onunla ilgileniyormuş.”¹³⁸ (Jacobs, 1890, 109). Bay Fox’un cesur, yürekli ve zengin oluşu Leydi Mary’yi etkilemesini sağlamış. Kimsenin onu tanımamasına vurgu yapılması masalın ilerleyen bölümlerinde Bay Fox’un gerçek yüzünün ortaya çıkacağının habercisi niteliğindedir.

¹³⁵ K.M. K. masalından alınmıştır.

¹³⁶ A. E. masalından alınmıştır.

¹³⁷ J. F. S. masalından alınmıştır.

¹³⁸ B. F. masalından alınmıştır.

- “Kırk kişiyiz... Onumuz odun yarar, onumuz kav çakar, onumuz su taşır, onumuz ateş yakar...”¹³⁹ (Tezel, 2017, 23). Kırk Kardeş masalının formel bölümünden alınan bu kısım, padişahın kırk oğlunun güçlerini tasvir etmektedir.
- “En kuvvetli atların çektiği kırk araba ile iki alay atlı asker, yolda o kadar hızlı, o kadar hızlı gidiyorlarmış ki, bunlara uçan kuşlar bile yetişemiyormuş. Yollarda, tozlar duman olup göklere uçmuş, göklerde toz olup gene yere inmiş de göz gözü görmez, insan önünü seçemez olmuş...”¹⁴⁰ (Tezel, 2017, 28).
- “Askerlerin atları şaha kalkmışlar. Arabaların atları dörtlüye koşturmuşlar. Alayın yollardan geçerken çıkardığı gürültüden kurtlar kuşlar korkup kaçmışlar. Dereler, çeşmeler akamaz; otlar, yapraklar kımıldayamaz olmuş. Güneşin bile rahatı kaçmış da bulutların arkasına çekilivermiş.”¹⁴¹ (Tezel, 2017, 30).

➤ E.11. Girişken

93 öykü üzerinde yapılan bir çalışmada, bu öykülerde yer alan erkek karakterlerin maceraperest, girişken, iddialı, yarışmacı, kararlı, risk alan ve kendine güvenen olarak betimlendiği görülmüştür (Çer, 2017, 392).

- “Çocuklar hemen hazırlığa başlamışlar. İşlerini bitirdikleri zaman gelip babalarının ellerini öpmüşler. Atlarına binip yola çıkmışlar.”¹⁴² (Tezel, 2017, 375).
- “Bir gün Süt Beyazı adındaki inekleri süt vermez olur. Jack’in dul annesi:
-Ne yapacağız şimdi ne yapacağız? demiş.
- Üzülme anne, gider bir yerde çalışırım, demiş Jack.
-Daha önce denedik ama seni kimse işe almadı, Süt Beyazı’nı satıp parasıyla bir şeyler yapasin.
-Tamam anne. Bugün Pazar kuruluyor. Gider Süt Beyazı’nı satarım, bakarız başımızın çaresine.”¹⁴³ (Jacobs, 1890, 53).
- “Artık koca bir delikanlı olan Keloğlan, anasına evlenmek istediğini söylemiş.”¹⁴⁴ (Tezel, 2017, 469).
- “Padişah, diyar diyar dolaşıp, ne yapıp ederek kırk kız kardeş bulmayı aklına koymuş. Biri demirden, öteki çelikten iki kat elbise yaptırmış. Ayağına demir pabucunu çekmiş. Eline demir bastonunu, yanına da iki akıllı vezirini alarak yola çıkmış”¹⁴⁵ (Tezel, 2017, 24).

¹³⁹ K. K. masalından alınmıştır.

¹⁴⁰ K. K. masalından alınmıştır.

¹⁴¹ K. K. masalından alınmıştır.

¹⁴² A. E. masalından alınmıştır.

¹⁴³ J. F. S. masalından alınmıştır.

¹⁴⁴ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

¹⁴⁵ K. K. masalından alınmıştır.

- “Padişah: O halde, demiş, mesele yok... Kısmet böyle imiş. Hemen nişan yapalım. Nişan şerbetleri hazırlansın!”¹⁴⁶ (Tezel, 2017, 26).
- “Şehzade hemen cebinden yüzüğü çıkarıp parmağına geçirmiş, sarayın yolunu tutmuş.”¹⁴⁷ (Tezel, 2017, 37).
- “Delikanlı: Bize ne olur mu anneciğim? Sen bana geçenlerde, evlenme zamanın geldi, artık evlendirelim de yuvanı bil, çoluk çocuk sahibi olmak en büyük mutluluktur, dememiş miydin? İşte şimdi sırası. Bu kadının kızını bana iste!”¹⁴⁸ (Tezel, 2017, 46).

Türk ve İngiliz masallarından alınan bu bölümlerde erkek karakterlerin özellikle evlilik, nişan gibi önemli konularda karar alıcı konumda oldukları görülmektedir. Bu karakterlerin aldıkları kararlarını derhal gerçekleştirmek için hızlı bir şekilde harekete geçtikleri görülmektedir. Ayrıca yolculuğa çıkma gibi nispeten sıradan kararlarda hemen harekete geçtikleri görülmektedir. Erkek karakterler önemli veya sıradan konularda kararlar alıp harekete geçerken kadın karakterlerin erkek karakterlerin aldıkları karara uydukları anlaşılmaktadır. Bu erkek karakterler genellikle kadın karakterlerin eşi veya oğlu olabilirken aynı zamanda Türk masallarında ülkesinin iktidarını elinde tutan padişah veya İngiliz masallarında Kont gibi ünvanlara sahip toprak sahibi soylular da olabilmektedir. Kadın kahramanların köylü veya soylu olmaları farketmeksizin bu erkek karakterlerin aldıkları kararlara uymakla yükümlü oldukları anlaşılmaktadır.

➤ E.12. Gözüpek

Urgan (2010, 53) İngiliz edebiyatında Orta İngilizce dönemini ele alırken metrical romanslarda işlenen başlıca konulardan olan “courtly love” yani “kibar aşk” denilen yapay bir sevgiden bahsetmektedir. Bu romanslarda gerçek dünya ve gerçek yaşamla hiçbir ilişkisi olmayan düş alemlerinde, akılların alamayacağı kadar gözüpek şövalyeler ve akılların alamayacağı kadar güzel kadınlara hizmet etmek amacıyla akıllara sığmayan maceralar yaşarlardı. Cesaret ve gözüpek olmak Türk masal kahramanlarının da başlıca özelliklerindendir. Türk masalları ve destanlarında erkek kahramanların cesur, korkusuz ve gözüpek olmasının yanında kadın kahramanların da yeri geldiğinde gözüpek ve yiğit davranışlar sergilediği de görülmektedir. Sadıç (2008,

¹⁴⁶ K. K. masalından alınmıştır.

¹⁴⁷ K. K. masalından alınmıştır.

¹⁴⁸ P. K. masalından alınmıştır.

34), erkeğin de kadının da kuvvetli ve cesur olma zorunluluğunu, Türk kültüründe düşmanın konar göçer hayat yaşayan, sürekli hareket halinde olan kadının da erkeğin de hayatını tehdit etmesine bağlamaktadır.

- “Atmacaya dönüşmüş olan Prens Florentine’in tek sözüyle ve diğer tüm kuşlar havaya yükselmiş, balıkçılar aşağı doğru gitmiş, yavru kuğular onların üzerinde ve atmaca hepsinin üzerinde dönüp duruyormuş. Düğüne katılanlar hayretle seyre durmuşlar ve kuşların hepsi üzerlerine çullanmış. Balıkçılar askerleri dağıtmışlar. Atmaca güveyi ağaca bağlarken küçük kuğular da gelini almışlar.”¹⁴⁹ (Jacobs, 1890, 120).

Prens Florentine, babasının başkasıyla evlendirmek istediği karısı ve yedi çocuğunun annesini düğünden kaçırmak için plan yapmıştır. Bu plan doğrultusunda harekete geçen Florentine karısını başka biriyle evlenmekten kurtarmıştır.

- “Cesur küçük şehzade ejderhaya:
- Heeeeeyyyy, ejderha! diye bağırır. Peki, bu kadar insana yazık değil mi?
Ejderha, gene yeri göğü inleyen bir kahkaha atarak:
-Eğer onları bu kadar düşünüyorsan, demiş, sen nişanlınla beraber burada kalırsın! Ben de kuyruğumun bir ucunu kımıldatırım, onlar çıkıp giderler. Yoksa hiçbiri kurtulamaz!
Küçük şehzade:
-Peki, kalıyorum! diye seslenmiş. Haydi, aç kuyruğunu da onlar geçsinler!”¹⁵⁰ (Tezel, 2017, 32).

➤ E.13. Haksızlığa karşı tavır alan

Muhsine Helimoğlu Yavuz (2009, 50-54), üzerinde çalıştığı 90 masalda toplam 517 ileti saptamıştır. Bu iletileri etik, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve öteki iletiler olarak sınıflandırmaktadır. İyilik-kötülük, haklılık-haksızlık ile ilgili iletileri de psikolojik iletiler sınıflandırmasına dahil etmektedir. “Haksızlık yapan yalnız kalır ve mutsuz olur”, “Kötülük cezasız kalmaz, iyilik mutlaka kötülüğü yener.”, “Kötülerin yanı sıra iyiler de vardır ve tanrı iyilerin yardımcısıdır.” Haklılık-haksızlıkla ilgili iletilerden bazılarıdır. Hikayelerle toplumsal, politik veya etik değerleri çocuklara aktarmanın önemini vurgulayan Hunt (1992, 27-28), Henry Treece’nin hikayelerinde karakterlerin başından geçen olaylar, uğradığı haksızlıklar, yaşadıkları ıstıraplar vasıtasıyla hayatın ne kadar zor olduğunu, geleceğin ne getireceğinin bilinmediğini çocuklara aktarmaya çalıştığını belirtmektedir.

- “Kötü üvey anne, üvey kızının başını kesip kalbini ve ciğerini çıkarıp akşam yemeğine pişirmiş. Yemeği kocasına yediren kadın her ne kadar ısrar etse de oğluna yedirememiştir. Oğlan hızla bahçeye koşmuş, ablasının bedenini bir kutuya koyup bir gül ağacının altına gömmüş.”¹⁵¹ (Jacobs, 1890, 28).

¹⁴⁹ K. M. K. masalından alınmıştır.

¹⁵⁰ K. K. masalından alınmıştır.

¹⁵¹ G. A. masalından alınmıştır.

Bu durumda oğlan, her ne kadar olanlara engel olamasa da ablasına yapılan haksızlığa karşı yemeği yemeyerek pasif bir tavır almaktadır. Ablası adına ağlamaktan başka elinden bir şey gelmemiştir. Masalda olanları babasına anlattığına dair herhangi bir işaret bulunmamaktadır. Tavrı, annesinin ona zorla yedirmek istediği yemeği yemeyi reddetmekle sınırlı kalmıştır. Tatar (1999, 183), baş kesme ve yamyamlık gibi davranışların dehşet verici tasvirleriyle “Ardıç Ağacı” masalını tüm masalların belki de en korkuncu olduğunu belirtmektedir. Birçok versiyonunda mazlum baş kahraman erkek çocuk iken bu masalın Joseph Jacobs tarafından derlenen “Gül Ağacı” versiyonunda ise baş kahramanın sonradan kuşa dönüşen bir kız çocuğu olduğu görülmektedir.

- “Kocakarının oğlu padişah kızının tasasına üzölmüş. Anasına demiş ki:
- Ana ben eski gömlekle gezsem de olur ama padişah kızını tasadan kurtarmak lazım.”¹⁵² (Tezel, 2017, 188). Kocakarının oğlu, padişahın kızının uğradığı haksızlık karşısında mazlumun yanında yer alarak onun derdine çare aramaya çalışmaktadır.
- “Delikanlının anlattıklarını dinleyen yeşil kuşların dedesi:
- Oğlum, sen haksızsın, demiş, karının hiç kabahati yok. Sen fikrini sormuşsun, o da söylemiş. Onun sözünden fena mana çıkmaz ki. Hem senin karın gül gibi kadındır. Onun kıymetini bilememişsin.”¹⁵³ (Tezel, 2017, 191).

Yeşil kuşların dedesi, bu masalda derdi olanın derdini dinleyen, onlara nasihatlerde bulunan yaşlı ve bilge bir karakterdir. Görmüş geçirmiş tecrübe sahibi bir karakter olan yeşil kuşların dedesi delikanlının anlattıklarını dinledikten sonra olaya objektif yaklaşarak delikanlının karısına haksızlık ettiğini dile getirmektedir.

- “Yeşil kuşların dedesi demiş ki:
- Oğlum, bu kuşların her biri bir insandır. Hem de tasalı insanlar. Dünyanın neresinde haksızlık görmüş, kederli, tasalı insan varsa haber alır almaz yeşil bir kuş hâline sokarak onları buraya getirir, kendime evlat edinir, her gün güzel sözlerle tasalarını, kederlerini gidermeye çalışırım. Anladın mı şimdi?”¹⁵⁴ (Tezel, 2017, 192).

➤ E.14. İdealist

- “Bir ulu su başına vardım... Öyle bir su ki kızıl akar, boz akar, durmaz yatağını yıkar. Sordum, araştırdım, öğrendim ki, bu su nice yiğitleri almış, nice gelin duvakları yutmuş da nice çocukları yetim bırakmış... Dört bir tarafa haberci gönderip ustalar getirttim. Kayaları kırdırıp suyun üzerine köprü kurdurdum. O suyun yetim bıraktığı çocukları da toplayıp buraya getirdim.”¹⁵⁵ (Tezel, 2017, 378).

¹⁵² Y. K. masalından alınmıştır.

¹⁵³ Y. K. masalından alınmıştır.

¹⁵⁴ Y. K. masalından alınmıştır.

¹⁵⁵ A. E. masalından alınmıştır.

➤ **E.15.** Kendi inançlarını savunan

➤ **E.16.** Kendine güvenen

Özgüven duygusunun temel taşları çocukluk döneminde atılmaktadır. Kişinin benliğine karşı sorumlulukları üstlenebilmesi için önce kendi varlığına, benliğine değer vermeli, saygı duymalı ve ona güvenebilmelidir. Özgüven duygusunun gelişebilmesi için çocuğun özerk ve bağımsız olma eğilimini destekleyen bir ortam gereklidir (Öztürk, 2006, 24).

- Kuyruklu küçük siyah yaratık, kızın ağladığını görünce ona neden ağladığını sorar. Kız ise turta ve eğirmesi gereken yumaklardan bahseder ve her şeyi anlatır. Küçük siyah şey “Bu tam da benim yapacağım iş” der ¹⁵⁶ (Jacobs, 1890, 20-21).
- “Evvel zaman içinde ben öyle bir kabadayı idim ki, karıncaya biner, deveyi kucağıma alırdım... tophane güllerini leblebi diye yutar, minareleri boru diye belime sokardım...”¹⁵⁷ (Tezel, 2017, 374).
- “Öyle bir yere vardım ki, her taraf ormanlık... Pınarlarından buz gibi sular akıyor. (...) Şu kırk babayiğidi oradan aldım. Onlara at binmeyi, kılıç kuşanmayı öğrettim. Bana vereceğin malları, paraları bu adamlar koruyacaklar.”¹⁵⁸ (Tezel, 2017, 376). Zengin babalarının kendilerine vadettiği mirası için üç yıl boyunca neler yaptığını anlatan büyük evlat, babasının mallarını alacağı konusunda kendinden emin konuşmaktadır.
- “Keloğlan’ın annesi: Sen şaşırdın mı, hiç padişah sana kızını verir mi? Keloğlan: Yok, diye cevap vermiş, sen merak etme! Benim ne kusurum var ki? Arslan gibi delikanlıyım. Padişah, kızını bana vermeyecek de kime verecek? Haydi, sen yarın sabah saraya git, padişaha çık, kızını istediğimi söyle!”¹⁵⁹ (Tezel, 2017, 469-470).

Keloğlan kendi benliğine olan saygısı ve sevgisiyle arslan gibi delikanlı olduğunu belirterek özgüvenini ortaya koymaktadır.

- “Büyük şehzadeler, en küçük kardeşlerinin sözleriyle alay ederek:
- Bırak şu aptallığı, demişler. Bize kim ne yapabilir? Hele iki alay askerimiz varken...”¹⁶⁰ (Tezel, 2017, 29).
- “Küçük şehzade gülerek:

¹⁵⁶ T. T. T. masalından alınmıştır.

¹⁵⁷ A. E. masalından alınmıştır.

¹⁵⁸ A. E. masalından alınmıştır.

¹⁵⁹ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

¹⁶⁰ K. K. masalından alınmıştır.

-Benim için başarılamayacak iş yoktur, demiş, söyleyin bakalım son şartınızı...”¹⁶¹ (Tezel, 2017, 42). Küçük şehzade yapabilecekleri konusunda kendinden emin bir tavır sergileyerek her işin üstesinden gelme becerisine sahip olduğunu belirtmektedir. Masallarda genellikle en küçük kardeşler zekâları, erdemleri, cesaretleri ve özgüvenleri bakımından ön plana çıkmaktadır.

➤ **E.17. Kuralcı, katı**

Bank (2007, 74), erkekliğin, erkek çocuklarının annelerinden ayrılmasıyla birlikte rekabetçilik, sertlik/katılık, saldırganlık ve duygusal kontrol gibi özelliklerle şekillendiğini belirtmektedir. Bu özelliklerin kadınsılığın karşıtı olarak düşünüldüğünü de eklemektedir. Evrensel bir eril tahakküm sistemi anlamında kullanılan ataerkinin (Bank, 2007, 42), erkeği kural koyucu hale getirdiği söylenebilir. Ataerkil toplum düzeni erkeğin koymuş olduğu kurallara uyulmasını talep etmesini ve bu kuralların uygulanması konusunda katı ve sert bir tutum geliştirmesini beklemektedir. Masallarda kahramanlar çeşitli zorlukların üstesinden gelecek şekilde kurgulanmaktadır. Bu kahramanlar karşılaştıkları zorlukların zekâları, becerileri, cesaretleri, erdemleri sayesinde üstesinden gelerek masalın sonunda mutluluğa ulaşmaktadır. Masallardaki erkek karakterlerin koyduğu genellikle zorlu kurallar masal kahramanlarının karşılaştıkları ve üstesinden gelmesi beklenen güçlüklerdendir.

- Kral, kadının kızının günde beş yumak ip eğirdiğini duyunca bir eş aradığını ve kızıyla evlenmek istediğini söyler. Ancak kuralları vardır:
“Yılın on bir ayı istediğini yiyebilir, istediği kıyafetleri giyebilir ancak yılın son ayında her gün beş yumak ip eğirmek zorundadır. Yapmazsa onu öldürürüm.”¹⁶² (Jacobs, 1890, 20).

Kral hem siyâsî tahakkümü hem de eril tahakkümü vasıtasıyla kural koyucu pozisyonda yer almaktadır. Bu kuralların kesinliğini vurgulamak için ise kurallara uyulmadığı takdirde şiddete başvuracağını açıkça belirtmektedir. Kadın kızının kralla evlenmesinin çok büyük bir fırsat olduğunu düşünmektedir. Çünkü bu sayede fakir ve güzel genç kız, güç ve toprak sahibi zengin bir kralın karısı olarak soyluluk ünvanına layık görülebilir. Kadın kralın zamanla koymuş olduğu kuralı unutacağını umarak teklifi kabul eder. Burada kızın annesi olan karakterden bu düşüncesiyle kural bozucu olarak bahsedildiği söylenebilir.

- On bir ayın sonunda kral, karısını bir odaya götürür:

¹⁶¹ K. K. masalından alınmıştır.

¹⁶² T. T. T. masalından alınmıştır.

“Yarın sana biraz erzak biraz da keten vereceğim. Geceye kadar beş yumak ip eğirmezsen başını keserim.”¹⁶³ (Jacobs, 1890, 20).

- Küçük siyah şey, kızın eğirmesi gereken yumakları bir şartla eğireceğini söyler:
“Bir ay boyunca her gün ismimi bilmen için üç tahmin hakkı vereceğim. Bir ayın sonunda ismimi bilemezsen benim olursun.”¹⁶⁴ (Jacobs, 1890, 21).
- Üç oğlunu karşısına alıp onlarla konuşan zengin adam demiş ki:
“- Şimdi her birinize birer kese altın vereceğim... İstedığınız yere gidin. Üç yıl dolmadan buraya dönmeyin. Üç yıldan sonra döndüğünüz zaman, her biriniz bana bu üç yıl içinde neler yaptığınızı, altınları nerelere harcadığınızı anlatacaksınız... Hanginizin yaptığı işleri daha çok beğenirsem mallarımı, paralarımı ona vereceğim. Üçünüz de beni memnun ederseniz mallarımı aranızda eşit olarak paylaştırırım...”¹⁶⁵ (Tezel, 2017, 375).

“Akıllı Evlat” masalından alınan bu bölümde zengin adam, mirasını en çok hak eden oğluna bırakmak amacıyla böyle bir sınama yöntemi geliştirmiştir. Bu sayede oğullarının sahip oldukları malı nasıl ve ne için harcadıklarını tespit ederek servetini en çok hangi oğlunun hak ettiğine karar verebilecektir.

- “Padişah: Bunda kızacak ne var ki, demiş. Genç değil mi, elbette ister. Ben de ona kızımı veririm ama bir şartla. Ali Cengiz oyununu öğrenir de gelirse kızımı alır...”¹⁶⁶ (Tezel, 2017, 471).
- “-Oğlum Ali Cengiz oyununu öğrenmek istiyor da Ali Cengiz’i bulmaya gidiyoruz. Meğerse karşılarındaki adam Ali Cengiz’in kendisi imiş. Kadına:
- Ali Cengiz benim, demiş. Oğlunu bana bırakırsın. Ona kırk günde bütün oyunları öğretirim. Kırk birinci günü gelip oğlunu alır, gidersin...”¹⁶⁷ (Tezel, 2017, 472).
- “Eğer söylediklerin doğru çıkar da kızımı yaralarından kurtarırsan seni zengin ederim. Yook eğer yaraları artarsa o zaman da ölümlerden ölüm beğen.”¹⁶⁸ (Tezel, 2017, 438).
- “Başvezir, padişahla görüştüktan sonra gelip ihtiyara:
-Padişah, demiş, sihirli çalgıyı küçük şehzadeye verecek... Ama üç şartı var... Kabul ederse yarın sabah sarayın bahçesine gelsin, beni bulsun!”¹⁶⁹ (Tezel, 2017, 40).

➤ **E.18. Otoriter**

¹⁶³ T. T. T. masalından alınmıştır.

¹⁶⁴ T. T. T. masalından alınmıştır.

¹⁶⁵ A. E. masalından alınmıştır.

¹⁶⁶ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

¹⁶⁷ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

¹⁶⁸ S. Ç masalından alınmıştır.

¹⁶⁹ K. K. masalından alınmıştır.

- “Kızın bir gün içinde beş yumak ip eğirdiğini gören kral kocası: ‘İşte sana keten, hepsini geceye kadar eğirmezsen başını keserim.’ demiş ve çıkıp odanın kapısını kitlemiş”¹⁷⁰ (Jacobs, 1890, 22) .Çoğu geleneksel masal ataerkil kültürün özelliklerini yansıtmaktadır. Bu özellikler masalarda otoriter kocalar ve itaatkâr kadınlar şeklinde ortaya çıkarmaktadır. Kocanın aile içinde otorite olarak görüldüğü bu evliliklerde kadınlardan sorgusuz sualsiz kocalarına sadakat ve itaat beklenmektedir (Haase, 2008, 606).
- “Padişah bunu işitince fena halde kızmış, oradan ayrılmış... Ertesi gün emrederek üç kızı yanına getirtmiş. En büyük kızı bir şerbetçiyle, ortanca kızı da bir ekmekçiyle evlendirmiş. Küçük kızı da cellatlara teslim etmiş.”¹⁷¹ (Tezel, 2017, 337).

➤ **E.19. Riski göze almaktan çekinmeyen**

Freud, erkeksiliğin tanımını yaparken erkeksiliği kadınsı edilgenliğin zıttı olarak ele alarak esasîci bir bakış açısına yaklaşmaktadır. Daha sonra bazı yazarların erkeksiliğin özünü risk alan, sorumluluk sahibi olma, saldırganlık, Zeus enerjisi gibi geniş bir yelpazeden ele aldığı görülmektedir (Connell, 2005, 68).

- “Devin karısı: Buradan hemen gitmezsen kocama kahvaltı olursun. Kocam bir devdir ve erkek çocuklarını kızartmayı çok sever. Gitsen iyi olur çünkü birazdan gelir.
Jack: Lütfen hanım anne bana yiyecek bir şeyler verir misin? Dün sabahtan beri ağzıma lokma koymadım gerçekten. Açlıktan öleceğime beni kızartsın daha iyi.
Devin karısı, kötü biri değilmiş. Jack’i içeri mutfağa almış ve ona ekmek, peynir ve biraz da süt vermiş.”¹⁷² (Jacobs, 1890, 55).

Jack çok aç olduğu için devin kendisini yeme riskini göze alarak devin evine girmiştir.

- “Cesur küçük şehzade ejderhaya:
- Heeeeeyyyy, ejderha! Diye bağırması. Peki, bu kadar insana yazık değil mi?
Ejderha, gene yeri göğü inleyen bir kahkaha atarak:
-Eğer onları bu kadar düşünüyorsan, demiş, sen nişanlınla beraber burada kalırsın! Ben de kuyruğumun bir ucunu kımıldatırım, onlar çıkıp giderler. Yoksa hiçbiri kurtulamaz!
Küçük şehzade:
-Peki, kalıyorum! diye seslenmiş. Haydi, aç kuyruğunu da onlar geçsinler!”¹⁷³ (Tezel, 2017, 32).

Küçük şehzade ağabeylerinin hayatlarını kurtarmak için kendi hayatını riske atmaktan çekinmemektedir.

➤ **E.20. Sözünde duran**

¹⁷⁰ T. T. T. masalından alınmıştır.

¹⁷¹ M. M. masalından alınmıştır.

¹⁷² J. F. S. masalından alınmıştır.

¹⁷³ K. K. masalından alınmıştır.

Türkçede “sözünün eri” verdiği sözü her ne olursa olsun tutan kimseler için kullanılan bir deyimdir. Türkçede “er” erkek anlamına gelmektedir. İngilizcede de aynı deyim “man of his word” olarak kullanılmaktadır. İngilizcede de “man” adam, erkek anlamına gelmektedir. Ataerkil toplum kültüründe erkeğin verdiği sözü her ne olursa olsun tutması beklenir. Erkek onurunu ve şerefini sözünde durduğu takdirde korur. İngiliz Orta Çağ nasihatnamelerinde baba evlenecek yaşa gelmiş oğluna karısının sözlerine hemen güvenmemeyi öğütlemektedir. Bu durum Orta Çağ İngilteresi’nde kadınların güvenilmez olduğu inancını göstermektedir (Bayıltmış Öğütçü, 2017, 52).

- “Kral, karısının bir ay boyunca her gün beş yumak ip eğirmesi üzerine, artık onu öldürmek zorunda kalmadığını, akşam yemeğini onun yanında yiyebileceğini söyler”¹⁷⁴ (Jacobs, 1890, 23). Kral şartını yerine getiren karısına verdiği sözü tutmaktadır.
- “Küçük siyah yaratık, kızın adını doğru tahmin ettiğini duyunca avazı çıktığı kadar bağırarak ve karanlığa doğru uçmuş gitmiş. Kız bir daha da onu görmemiş.”¹⁷⁵ (Jacobs, 1890, 24). Küçük siyah yaratık, kızın kendi adını doğru tahmin etmemesini ummaktadır. Böylelikle kıza sahip olabilecektir. Ancak kızın bu yaratığın adını doğru tahmin etmesi üzerine küçük siyah yaratık sinirlenir ancak kıza verdiği sözü tutarak bir daha onun gözüne görünmez.
- Üç oğlunun üç yıl içinde yaptığı işler sonucunda aralarında en beğendiği işi yapana mallarını vereceği konusunda söz veren zengin adam küçük oğlunu yanına çağırarak demiş ki:
“- Aferin sana, üçünüzün içinde ben yalnız senin yaptığın işi beğendim. Paralarımın, mallarımın hepsi senindir! Bu yetimlere sen babalık edeceksin... Büyük ağabeyin adamlarıyla seni koruyacak... Küçük ağabeyin de develeriyle senin vereceğin işleri görecektir... Sen de hepsine baş olacaksın... Bunu hakettin!”¹⁷⁶ (Tezel, 2017, 378).
- “Keloğlan:
- Padişahım, ben Keloğlan’ım. Anamı evvelce size göndererek kızınızla evlenmek istediğimi söyletmiştim. O zaman siz, anama ‘Oğlun Ali Cengiz oyununu öğrenirse kızımı veririm.’ demiştiniz. Onun üzerine ben de gidip Ali Cengiz oyununu öğrendim. Biraz evvel burada size ustamla birlikte Ali Cengiz oyununu gösterdik. Onu yendim. Şimdi dünyada benden başka Ali Cengiz oyununu bilen yoktur. Ben sözümde durdum. Siz de sözünüzde durarak kızınızı bana veriyor musunuz?”¹⁷⁷ (Tezel, 2017, 475).

¹⁷⁴ T. T. T. masalından alınmıştır.

¹⁷⁵ T. T. T. masalından alınmıştır.

¹⁷⁶ A. E. masalından alınmıştır.

¹⁷⁷ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

- “Padişah, karşısındakinin Keloğlan olduğunu anlayınca, biraz düşünmüş. Anasına hakikaten söz verdiğini hatırlamış. Sözden dönmek olmaz. Dönmek istese bile ya Keloğlan kendisine de bir Ali Cengiz oyunu oynarsa? Olur ya.... O zaman ayıkla pirincin taşını... Hem verdiği sözü tutmamak büyüklüğe yakışmaz.”¹⁷⁸ (Tezel, 2017, 475).
- “Başvezir şehzadeye:
 - Padişahımız seni tebrik ediyor, demiş. Artık sihirli çalgı senin.”¹⁷⁹ (Tezel, 2017, 42).
- “Sevinç içinde kalan küçük şehzade, peri prensese teşekkür ederek billur masaya yaklaşmış. Çalgıyı alıp veda ettikten sonra çıkmış. Sokakta hemen bastonuna atlamış. Kırkinci günü akşamüzeri ejderhanın sarayına inmiş. Sihirli çalgıyı ejderhaya vererek nişanlısını kapalı olduğu yerden kurtarmış.”¹⁸⁰ (Tezel, 2017, 44).
- “Şehzade çorbadan iki kaşık aldıktan sonra:
 - İşte, demiş, en lezzetli yemeği buldum. Sözümde durarak keçi kız ile evleneceğim. Sizin de talihinizin açık olmasını dilerim...”¹⁸¹ (Tezel, 2017, 103).

4. 2. 3. Türk ve İngiliz Masallarında Androjen Kimlik

Connell (2005, 69), *Masculinities* isimli kitabında erkeksiliği tanımlarken erkeğin deneysel olarak ne olduğu konusundan daha fazlasının göz önünde bulundurulması gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü bazı kadınlar erkeksi (maskülen), bazı erkekler ise kadınsı (feminen) olarak tanımlanabilmektedir. Öte yandan bazı davranışlar hangi cinsiyetin ortaya koyduğuna bakılmadan erkeksi ve kadınsı olarak tanımlanabilmektedir. Connell kişiliğin içindeki çelişkiler bakımından psikanalitik düşünce adına bunun önemli olduğuna vurgu yapmaktadır.

- “Üvey anne, ‘Saçlarını tarakla tarayamam, git de bana bir balta getir.’ demiş. Kız da getirmiş. Üvey anne, ‘Şimdi de başını kütüğe koy da saçlarını tarayayım.’ Demiş. Kız altın saçlarıyla korkmadan uzandığı sırada kadın baltayı indirmiş, kızın kafasını kesmiş.”¹⁸² (Jacobs, 1890, 28). Üvey anne karakteri masallarda kötülüğü ve zulmü, üvey kız kardeş ise kıskançlığı simgelemektedir (E. Şimşek, 2001, 6). Çoğunlukla baş kahraman olan genç kıza çeşitli tuzaklar kurarak ona kötülük yapmak isterler. “Gül Ağacı” adlı

¹⁷⁸ K. A. C. O. masalından alınmıştır.

¹⁷⁹ K. K. masalından alınmıştır.

¹⁸⁰ K. K. masalından alınmıştır.

¹⁸¹ K. K. Z. masalından alınmıştır.

¹⁸² G. A. masalından alınmıştır.

İngiliz masalında üvey annenin genç kıza karşı nefret dolu olduğu anlaşılmaktadır ve bu sebeple onu vahşice katlettiği görülmektedir. Masallarda yer alan üvey anne karakteri masalın sonunda yaptığı kötülüğün cezasını çekmektedir. Bu da yapılan kötülüklerin cezasız kalmayacağı iletilisine işaret etmektedir. Bu örnekte kadının kadına karşı uyguladığı şiddetten söz etmek mümkündür. Bu bağlamda üvey anne karakterinin erkek ölçeğinde yer alan saldırganlık özelliğini taşıdığı görülmektedir.

- “Nehir kıyısına vardıklarında küçük kız kardeş, teknelerin gelişini izlemek için bir taşın üstüne oturmuş. Ablası arkasından gelmiş, onu belinden yakalamış ve Binnorie’nin değirmen suyuna doğru itmiş.”¹⁸³ (Jacobs, 1890, 43). Kız kardeşini suya iten abla, aslında üvey abla olmamasına rağmen kardeşini kıskanmaktadır. Sevdiği adamın kendisiyle değil kız kardeşiyle ilgilenmesinden duyduğu hasetten dolayı kız kardeşini suya iterek onun ölmesine neden olmuştur. “Binnorie” adlı masaldan alınan bu bölümde kadın karakterin bir diğer kadın karaktere şiddet uyguladığı görülmektedir. Kız kardeşini suya itip boğulmasına sebep olan abla karakteri, erkek ölçeğinde yer alan saldırganlık özelliği taşımaktadır.
- “Cap O’Rushes’ın babası gözyaşlarına boğulmuş:
 - Ah! Bir zamanlar bir kızım vardı. Ona beni ne kadar sevdiğini sormuştum. O da ‘Taze etin tuzu sevdiği kadar’ diye cevap vermişti. Ben de onu kapı dışarı etmişim. Ama şimdi anlıyorum ki beni en çok seven kızım oymuş. Belki de şimdiye kadar çoktan ölmüştür.”¹⁸⁴ (Jacobs, 1890, 51).

Masalda yer alan baba karakteri masalın en başında kızını evden kovmaktadır ve ona haksızlık yapmıştır. Masalın sonunda babanın bu hatasının farkına vardığı ve bundan dolayı derin bir üzüntü içinde olduğu anlaşılmaktadır. Pişmanlık yaşayan baba, kendi kızı hatırına geldiği için duygulanmaktadır. Bu doğrultuda kızını ne kadar incittiğinin farkına vararak pişmanlığıyla bu incitilmiş duyguları tamir etmek istemektedir. Bu masalda yer alan baba karakterinin masalın sonunda yaşadığı duygu yoğunluğundan kaynaklanan davranışı Cinsiyet Rolü Envanteri’nin kadın ölçeğinde yer alan duygusal özelliği ve incitilmiş duyguları tamir etmeye istekli maddesine uymaktadır.

- “Kral Molly’ye:

¹⁸³ B. masalından alınmıştır.

¹⁸⁴ S. B. masalından alınmıştır.

- Sen zeki bir kızsın, başına gelenlerle iyi başa çıkmışsın ama daha iyisini yapabilirsen, geri dönüp, devin başucundaki kılıcını çalabilirsen en büyük ablanla en büyük oğlumu evlendiririm.

Molly yapmaya çalışacağını söylemiş ve devin evinin yolunu tutmuş. Gidip devin başucundaki kılıcı çalmayı başarmış.”¹⁸⁵ (Jacobs, 1890, 95-96).

Ailesinin ormana terk ettiği üç kız kardeşin en küçüğü ve en zekisi olan Molly, kralın kendisinden istediklerini başarabileceği konusunda kendinden emindir. Zaman zaman yalan söyleyen, hile yapan ve özellikle devin eşyalarını aşırı hilekâr bir karakter olarak Molly, bu yaptıklarıyla ablalarının evliliklerini ve sonunda da kendi evliliğini ayarlamıştır (Tatar, 1999, 183). Kral, Molly’den her seferinde onu daha da zorlayacak isteklerde bulunmaktadır. Molly de hepsini başarmaktadır. Dolayısıyla Molly, erkek ölçeğinde yer alan gözüpek olma, özgüvenli olma gibi özelliklere sahiptir denebilir. Ayrıca hiçbir riski göze almaktan da çekinmez.

- “Leydi Mary, Bay Fox’un evine gitmiş. Dış kapıda ‘Cesur ol, cesur ol.’ yazısını görmüş. İç kapıda da ‘Cesur ol, cesur ol ama fazla da cesur olma.’ yazıyormuş. Buna rağmen devam etmiş. Salon kapısının üzerinde ise ‘Cesur ol, cesur ol ama fazla da cesur olma ki kalbinin kanı soğumasın.’ yazılı imiş. Ama Leydi Mary cesur bir kadınmış. Kapıyı açmış.”¹⁸⁶ (Jacobs, 1890, 109-110).

Perrault’un “Mavi Sakal” masalının İngiliz versiyonu olan “Bay Fox” masalında Bay Fox karakteri zengin, cesur, yürekli, aristokratik bir beyefendi (gentleman) olarak Leydi Mary’yi etkilemeyi başarmıştır. Leydi Mary cesur ve gözüpek bir kadın olduğu için risk alarak kapıdan içeri doğru girer.

- “Kont Mar’ın kızı uyumaya çalışırken odada yanında yakışıklı bir adam belirmiş. Ama o cesur bir kızmış ve ‘Burada ne arıyorsunuz genç adam, gelip beni ürkütüyorsunuz?’”¹⁸⁷ (Jacobs, 1890, 118). Kont Mar’ın kızının cesur bir kız olduğu metin içinde açıkça belirtilmiştir. “Bay Fox” masalındaki Leydi Mary gibi Kont Mar’ın kızı da babası dolayısıyla soylu bir kızdır. Kont Mar’ın kızının Mary gibi ada sahip olmasa da masalda gözüpek ve cesur bir kız olarak anlatıldığı görülmektedir.
- “Sordum, araştırdım, öğrendim ki bu su nice yiğitleri almış, nice gelin duvakları yutmuş da, nice çocukları yetim bırakmış... Dört bir tarafa haberci gönderip ustalar getirttim. Kayaları kırdırıp suyun üzerine köprü kurdurdum. O suyun yetim bıraktığı çocukları da toplayıp buraya getirdim.”¹⁸⁸ (Tezel, 2017, 378).

¹⁸⁵ M. W. masalından alınmıştır.

¹⁸⁶ B. F. masalından alınmıştır.

¹⁸⁷ K. M. K. masalından alınmıştır.

¹⁸⁸ A. E. masalından alınmıştır.

Üç erkek kardeşin en küçüğü, babasının kendisine verdiği altınla köprü yaptırmış ve yetim çocuklara sahip çıkmıştır. Merhametli küçük oğlan, insanların mağduriyetleri karşısında duyarsız kalmayarak babasının kendisine verdiği altınla hayır yapmıştır.

- “En küçük kız:
 - Beni bir padişah alsa elime su döktürür, sonra bu suları gene ona içirirdim, demiş.”¹⁸⁹ (Tezel, 2017, 336). Mor Menekşe, hırslı, etkileyici yapısıyla Türk masalları içinde farklı bir kadın tipidir. Ayrıca bu karakterin etrafındakileri kolayca tesiri altına aldığı görülmektedir. Mor menekşe, zaman zaman kadınsılığını kullanarak etrafındakileri tesir altına almaktadır. Bu açıdan Mor Menekşe karakterinin batı anlatılarında karşılaşılan öldüren kadın (femme fatal) tipinin özelliklerine sahip bir kadın tipi olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Mor Menekşe karakterinin hem kadınsılık özelliklerine sahip olduğu hem de erkek ölçeğinde yer alan hırslı, etkileyici, tesirli, baskın gibi özelliklere sahip olduğu görülmektedir.
- “Cellatlar kıza acımışlar, gömleğini kuş kanı ile boyayarak padişaha vermişler, KIZI da bir dağda bırakmışlar...”¹⁹⁰ (Tezel, 2017, 337). Erkekler olaylar karşısında kontrolcü karakterler olarak şekillendirilirken kadınlar daha çok merhamet sahibi karakterler olarak şekillendirilmektedir (Eagly, Beall, Sternberg, 2004, 109). Ancak masallarda zaman zaman merhamet gösteren erkek karakterlere rastlamak da mümkündür.
- “Nöbetçi:
 - Dur sana kendi suyumdan vereyim, demiş.”¹⁹¹ (Tezel, 2017, 338). Mor Menekşe’den çok etkilenen nöbetçi, susadığını söyleyen Mor Menekşe’ye kendi suyundan ikram etmek istemektedir. Buradan nöbetçinin başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı bir davranış sergilediği görülmektedir.
- “Nöbetçi, su ile kızın odasına geldiği zaman kızın kaybolduğunu görünce:
 - Ah Mor Menekşe’m, vah Mor Menekşe’m, neredesin? Ben ille de Mor Menekşe’mi isterim, diyerek ağlamaya başlamış, bütün saray halkını uyandırmış.”¹⁹² (Tezel, 2017, 338). Toplum erkeklerden duygularını açığa vurmamasını beklerken bu masalda nöbetçi Mor Menekşe’nin kaybolduğunu görünce duygularına hakim

¹⁸⁹ M. M. masalından alınmıştır.

¹⁹⁰ M. M. masalından alınmıştır.

¹⁹¹ M. M. masalından alınmıştır.

¹⁹² M. M. masalından alınmıştır.

olamamakta ve ağlamaktadır. Bu bakımdan nöbetçinin hassas ve duygusal davrandığı gözlenmektedir.

- “Padişah kızın eline su dökmüş. Kız elini yıkadıktan sonra, yüzünü açarak:
 - İşte, demiş, ben adama böyle su döktürürüm padişahım!”¹⁹³ (Tezel, 2017, 339). Mor Menekşe karakterinin kadınsılığıyla etrafındaki erkekleri kolayca tesir altına aldığı görülmektedir. Karşısındaki kişi padişah gibi güçlü ve otoriter bir karakter dahi olsa o, kadınsılığıyla padişahı etkisi altına alarak dediklerini yaptırmaktadır. Baskın, tesirli ve otoriter özellikler sergileyen Mor Menekşe’nin bu özelliklerini kadınsılığına borçlu olduğu da görülmektedir.
- “Bu memlekette de herkesin korktuğu bir cadı karı varmış. Yaşlı olmasına rağmen, güçlü, kuvvetli olan bu kocakarı, kıyafet değiştirip kimseye tanınmadan türlü kötü işler yaparmış.”¹⁹⁴ (Tezel, 2017, 437). Kötü işler yapmasıyla tanınan cadı kadın, hem fiziksel kuvvete hem de büyü gücüne sahip olması bakımından korkulan bir karakterdir.
- “Kocakarı:
 - Sen hiç merak etme padişahım, ben Yemen’in çok ünlü bir hekiminin kızıyım. Babam ölürken bana bütün sanatını öğretti. Her türlü hastalıkları iyi edecek ilaçları bilirim. Bu işi de yeryüzünde benden başka bilen yoktur.”¹⁹⁵ (Tezel, 2017, 438).

Kılık değiştiren cadı kadın padişahın hasta kızını iyileştirme gücüne sahip olduğunu söylemektedir. Asıl amacı padişahın kızının üstündeki altınları çalmak olan cadı kadın padişahı kolayca etkilemiştir.

- “Yeşil kuşların dedesi demiş ki:
 - Oğlum, bu kuşların her biri insandır. Hem de tasalı insanlar. Dünyanın neresinde haksızlık görmüş, kederli, tasalı insan varsa haber alır almaz yeşil bir kuş hâline sokarak onları buraya getirir, kendime evlat edinir, her gün güzel sözlerle tasalarını, kederlerini gidermeye çalışırım.”¹⁹⁶ (Tezel, 2017, 192).

Yeşil kuşların dedesi haksızlığa uğramış insanların yeşil bir kuşa dönüştürerek yanına getirdiğini, onların dertlerini dinleyerek tasalarını hafifletmeye çalıştığını anlatmaktadır. Yeşil kuşların dedesinin mantıklı biri olduğu ve haksızlığa karşı tavır aldığı anlaşılmaktadır. Aynı zamanda yeşil kuşların dedesinin kadın ölçeğinde yer alan gönül alan, incitilmiş duyguları tamir etmeye çalışan, anlayışlı, merhametli ve tatlı dilli olduğu da anlaşılmaktadır.

- “Ejderha yeri göğü inleyen bir kahkaha atarak:
 - Eğer onları bu kadar düşünüyorsan, demiş, sen nişanlınla beraber burada kalırsın! Ben de kuyruğumun bir ucunu kımıldatırım, onlar çıkıp giderler. Yoksa hiçbiri kurtulamaz!

¹⁹³ M. M. masalından alınmıştır.

¹⁹⁴ S. Ç. masalından alınmıştır.

¹⁹⁵ S. Ç. masalından alınmıştır.

¹⁹⁶ Y. K. masalından alınmıştır.

Küçük şehzade:

- Peki, kahyorum! diye seslenmiş. Haydi, aç kuyruğunu da onlar geçsinler!”¹⁹⁷ (Tezel, 2017, 32).

Küçük şehzade, cesaret göstererek ağabeyleri için fedakârlık göstermektedir. Küçük şehzadenin cesur ve gözüpek olduğu kadar fedakâr olduğu da görülmektedir.

- “Peri prenses:

- Yoooo, demiş, sihirli çalgı öyle kolay verilir mi? Benim de bir şartım var: Şurada duran sandalyelerden birini seçip oturacaksın. Sana bir kahve içireceğiz. Bu kahveyi dökmeden içebilersen sihirli çalgımı ancak o zaman götürebilirsin.”¹⁹⁸ (Tezel, 2017, 42-43).

Peri padişahının kızı peri prenses, sihirli çalgıyı küçük şehzadeye vermek için şart koşmaktadır. Sihirli çalgının sahibi olarak peri prenses burada kural koyucu konumundadır. Koyduğu kuralla kahramanın işini zora koşarak onun işini güçleştirmektedir. Ancak küçük şehzade bunun da üstesinden gelmeyi başararak sihirli çalgıyı alır.

- “Sandalye o kadar yükselmiş ki, küçük şehzade bulunduğu yerden babasının memleketini, sarayını görmüş. Gözleri sulanmış. Bir damla gözyaşı, kahve fincanının tabağına damlamış.”¹⁹⁹ (Tezel, 2017, 43). Küçük şehzade, burada duygularına hakim olamamış ve bir damla gözyaşı dökmüştür. Küçük şehzadenin envanterin kadın ölçeğinde yer alan duygusal ve hassas gibi özellikler sergilediği görülmektedir.
- “Sevinç içinde kalan küçük şehzade, peri prensese teşekkür ederek billur masaya yaklaşmış. Çalgıyı alıp veda ettikten sonra çıkmış.”²⁰⁰ (Tezel, 2017, 44). Küçük şehzade sevincinin verdiği coşkuyla peri prensese teşekkürlerini sunmaktadır. Küçük şehzadenin peri prensese teşekkür etmesi ve veda ederek çıkması nazik bir davranışta bulunduğunu göstermektedir.
- “Peri kızı, oradan bir sopa bulup yağ küpünün üzerine yürümüş.”²⁰¹ (Tezel, 2017, 53). Peri kızının masal içinde iyi bir karakter olmasına rağmen yağ küpüne karşı saldırgan davranışta bulunduğu görülmektedir. Peri kızı sopayla yağ küpünün üstüne yürüyerek ona dayak atma amacı gütmektedir.
- “Fakir kadın, hem ötede beride çamaşır yıkayarak ekmek parası kazanıyor hem de keçi kızı büyütüyormuş.”²⁰² (Tezel, 2017, 100). Toplumca kabul gören iyi bir koca ve iyi bir baba olmak erkeğin ailesine güzel bir yaşam sağlamasına ve ailesinin geçimini sağlamasına bağlıdır (Goldberg, 1992, 120). Bu masalda ise

¹⁹⁷ K. K. masalından alınmıştır.

¹⁹⁸ K. K. masalından alınmıştır.

¹⁹⁹ K. K. masalından alınmıştır.

²⁰⁰ K. K. masalından alınmıştır.

²⁰¹ P. K. masalından alınmıştır.

²⁰² K. K. Z. masalından alınmıştır.

kocası ölen fakir kadın dolayısıyla aile reisliğini üstlenmektedir ve evin geçimini sağlamaya çalışmaktadır. Böylece fakir kadın ailesine karşı olan sorumluluğunu yerine getirmektedir.

- “Kızın ağlamasına dayanamayan şehzade ona demiş ki:
 - Hayır, hayır, seni bir yere götürmem. Ağlama! İşte ben de gidiyorum. Esen kal!”²⁰³ (Tezel, 2017, 102).

Şehzade kızın ağlamasına dayanamamaktadır. Kızın ağlamasını durdurmak için onu teskin etmeye çalışmaktadır. Keçi kıza merhametli bir şekilde yaklaşarak onun incinmiş duygularını onarmaya çabalamaktadır.

- “Fakir kadın ne dediyse sultanı fikrinden caydıramamış. Kadıncağz da kızının başına konan devlet kuşunu kaçırmak istememiş, söz kesilmiş”²⁰⁴ (Tezel, 2017, 105). Sultan kendi fikrinden vazgeçmeyerek fakir kadın üzerinde tesirli olmuş ve onu ikna etmeyi başarmıştır. Sultanın fikrinden vazgeçmeyerek diğer kadın üzerinde tesirli ve baskın olması erkek ölçeğinde yer alan baskın ve tesirli olma özelliğiyle uyduğu görülmektedir. Sultanın baskın ve tesirli olmasında padişah eşi olması dolayısıyla konumunun etkisi olduğu da söylenebilir.
- “Keçi kızdaki zaten hoşlanmayan sultan, aşçıbaşının elinden oklavayı alarak keçi kızın boynuzuna vurmuş. Kırmış. Keçi kız ağlayarak odasına çıkmış.”²⁰⁵ (Tezel, 2017, 106). Keçi kıza hiç sevmeye sultan, keçi kızın boynuzunu kırarak ona karşı saldırgan davranışta bulunmaktadır.
- “Düğün sona erince kız gene sultandan evvel çıkarak saraya dönmüş. Kocasını bunu merdivende güler yüzle karşılamış.”²⁰⁶ (Tezel, 2017, 108). Keçi kızın kocası karısına karşı cana yakın ve sevecen bir tavır sergilemektedir.
- “Şehzade elleri dikenlerden kan içinde kaldığı halde, bir gül koparıp ‘Ne güzel güller’ diye koklamış. Suyu kan gibi akan dere ile karşılaşmış. Kenarına gidip eğilmiş, ‘Aman ne temiz su’ diyerek biraz içmiş.”²⁰⁷ (Tezel, 2017, 364). Şehzade, yolda karşılaştığı ihtiyarın uyarısı üzerine yolda karşısına çıkan dikenli güllere ve suyu bulanık dereye tatlı dille yaklaşmış ve onların gönüllerini kırmamaya çalışmıştır.
- “Bu sefer içinden, evvelkinden daha güzel ayın on dördü gibi bir kız çıkmış. Başlamış:

²⁰³ K. K. Z. masalından alınmıştır.

²⁰⁴ K. K. Z. masalından alınmıştır.

²⁰⁵ K. K. Z. masalından alınmıştır.

²⁰⁶ K. K. Z. masalından alınmıştır.

²⁰⁷ L. K. masalından alınmıştır.

- Su! Su! demeye...

Şehzade hemen onu tutup havuzun içine atmış. Bol suya kavuşan Limon Kız, kana kana su içmiş, doya doya yıkanmış. Şen kahkahalar atmaya başlamış.”²⁰⁸ (Tezel, 2017, 367).

Şehzade su isteyen kızın ihtiyacını karşılamak için onu havuzun içine atmaktadır. Daha önce limonların içinden çıkan iki kıza su bulamadığı için o kızlar yaşayamamıştı. Bu sefer kız ölmesin diye onu hemen havuzun içine atarak susuzluğunu gidermeye çalışmıştır.

- “Arap kız, güvercini görünce tanıdığı için onu yok etmeyi düşünüyor. Bir gün yalandan hastalanarak:

-Benim canım beyaz güvercin eti istiyor, demiş, yoksa ölürüm.

Şehzade, çarşıdan beyaz bir güvercin aldirmaya kalkmış. Arap kız:

-İlle de bu güvercin olacak! Başkasını istemem! Diye tutturmuş. Şehzade ne yaptı ne ettiyse arap kızı razı edememiş. Kafesteki beyaz güvercini kestirmiş.”²⁰⁹ (Tezel, 2017, 370-371).

Limon Kız’ın yerine geçen Arap kız, yalanının ortaya çıkmasından korktuğu için beyaz güvercine dönüşen Limon Kız’ı yok etmek istemektedir. Bunun için beyaz güvercini kestirme konusunda oldukça ısrarcı davranmaktadır. Nihayetinde Arap kız, beyaz güvercini kestirmiştir.

²⁰⁸ L. K. masalından alınmıştır.

²⁰⁹ L. K. masalından alınmıştır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Türk ve İngiliz masallarından onar örnek ele alınmıştır. Söz konusu masallardaki karakterlerin cinsiyet rolleri, geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş uluslararası bilinirliği olan Bem'in Cinsiyet Rolü Envanteri kullanılarak incelenmiştir. Bu bağlamda Türk ve İngiliz masallarının, birbirine koşut olup olmadığı araştırılmıştır.

5. 1. Sonuç

Bu çalışmada, Naki Tezel'in Türk Masalları ve Joseph Jacobs'un İngiliz Masalları derlemelerinden onar masal incelenmiştir. Çalışma, Naki Tezel ve Joseph Jacobs'un masal derlemelerini Sandra L. Bem'in cinsiyet rolleri envanterine göre incelemeyi amaçlamıştır. Bu tez, Türk ve İngiliz masallarında yer alan karakterlerin, kadın ve erkek rolleri ile androjen kimlik rollerinin en tipik örneklerini ortaya koymaktadır.

Asırlar boyunca sözlü geleneğin bir ürünü olarak kuşaktan kuşağa aktarılan masallar, içine doğduğu iklimin özelliklerini, kahramanlar ve tipler aracılığıyla toplum hafızasına yerleştirir. Bu çalışmanın kapsamında incelenen Türk masallarını derleyen Naki Tezel (2017, 8) masalı, “olayların geçtiği yer ve zamanı genellikle belirli olmayan, içinde peri, dev, cin, ejderha, arap bacı gibi kahramanları olan hikayeler” olarak tanımlamaktadır. Tezel, masalın mekan ve zamandan bağımsızlığına ve doğaüstü yönüne dikkat çekmektedir. Bu çalışmada incelenen İngiliz masallarının derleyeni Joseph Jacobs ise (1890, viii), hazırlamış olduğu masal kitabını çocuklar için yazdığını belirterek masalın eğitici işlevine vurgu yapmaktadır.

Masal, çocuk edebiyatı literatüründe geniş bir alan kaplayan çalışma alanı olmuştur. Masallar iç yapı ve dış yapı gibi özellikleri bakımından veya çeşitli ölçütler bakımından incelenmiş ve araştırılmıştır. Masal araştırmalarının büyük bir kısmını Avrupa masalları oluşturmaktadır. Bunların çoğunu Grimm masalları oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet rollerinin bireye masallar aracılığıyla öğretildiği düşüncesinden yola çıkarak Jülide İshakoğlu, yüksek lisans tezinde iki masal kitabının görsellerini

(Hansel ve Gretel ve Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler) göstergebilimsel yöntemle incelemiştir. İshakoğlu, bu çalışmasında göstergebilimsel analizler ve çocuklarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerle elde ettiği verileri toplumsal cinsiyet rollerinin kadına yönelik inşası bakımından incelemektedir. İshakoğlu'nun çalışması Avrupa masallarından “Hansel ve Gretel” ve “Pamuk Prenses ve Yedi Cüceler”i içermektedir. Türk ve İngiliz masallarının incelendiği bu tez çalışmasında ise Türk masallarından ve İngiliz masallarından onar masal, Bem'in Cinsiyet Rollerı Envanteri'ne göre incelenmiştir. İshakoğlu'nun bu çalışması, masallarda inşa edilen kadın kimliğini toplumsal cinsiyet rollerı bakımından incelemektedir. Türk ve İngiliz masallarının toplumsal cinsiyet rollerine göre incelendiği bu çalışma ise kadın rollerı, erkek rollerı ve androjen kimlik rollerı göz önünde bulundurularak hazırlanmıştır.

Bu çalışmada olduğu gibi Türk ve İngiliz masallarını karşılaştırmalı olarak inceleyen Gül Büyü ise, çalışmasında masalların psikolojik yönüne odaklanmaktadır. Büyü, bu masallardaki “kötülük” kavramını Klein ve Alford'un psikanalitik yaklaşımı açısından incelemektedir. Büyü'nün çalışması sonucunda çocukların bilinçaltında gelişen korkularının ve kaygılarının oluşmasında masalların etkisinin olduğu görülmektedir. Türk ve İngiliz masallarının toplumsal cinsiyet rollerine göre incelendiği bu çalışmada ise cinsiyet rollerinin edimsel yönüne vurgu yapılmaktadır ve çocukların cinsiyet rollerı gelişiminde doğuştanlıkla birlikte çevresel faktörlerin etkisini ele alınmaktadır. Her iki çalışma, araştırma nesneleri bakımından benzerlik gösterse de çalışma yöntemi olarak farklı yollar kullanıldığından ve farklı ölçekler uygulandığından çalışmaların sonuçları büyük oranda farklılık göstermektedir.

Bu çalışma, masalların eğitici işlevini ve toplumsal cinsiyet rollerinin edimsel yönünü göz önünde bulundurarak Naki Tezel'in derlediği Türk masallarında ve Joseph Jacobs'un derlediği İngiliz masallarında yer alan karakterlerin taşıdığı toplumsal cinsiyet rollerini incelemektedir. Türk ve İngiliz masallarında toplumsal cinsiyet rollerini incelemek için Bem'in geliştirmiş olduğu cinsiyet rollerı envanterinden yararlanılmıştır. Bu bağlamda bu çalışma şu iki soruyu cevaplamayı amaçlamıştır: Türk masallarında kadının ve erkeğin toplumsal cinsiyet rolü nasıldır? İngiliz masallarında kadının ve erkeğin toplumsal cinsiyet rolü nasıldır?

Çalışmanın kuramsal çerçeve bölümünde çocuk, çocuğun edebiyat ile olan ilişkisi ve çocuk edebiyatı gibi konularla ilgili genel bir çerçeve çizilmiştir. Ayrıca çocuk edebiyatında türler ile ilgili bilgiler verildikten sonra ağırlıklı olarak masal,

masalların dış ve iç yapı özellikleri, masalların türleri, Türk masalları ve İngiliz masalları üzerinde durulmuştur. Toplumsal cinsiyet rolleri ve toplumsal cinsiyet rollerinin masallardaki yansımaları derinlemesine ele alınmıştır. Bu bağlamda feminist teoriye de kuramsal çerçeve kısmında değinilmiştir.

Cinsiyet rolü konusu doğuştanlık ve toplumsallık temelinde tartışılmalı bir konudur. Bu çalışma cinsiyet rolünü ortaya çıkaran genetik faktörlerin etkisini göz ardı etmemekle birlikte cinsiyet rollerinin toplumsal yönünü ağırlıklı olarak ele almaktadır. Toplumların içinde bulunduğu kültürde erkekler ve kadınlar için uygun görülen davranışlar, görev ve yükümlülükler gibi kültürel öğretiler de cinsiyet rolünü oluşturan etmenlerdendir. Toplumdan topluma değişiklik gösteren bu cinsiyet rollerinin bu çalışmada Türk ve İngiliz masallarında yer alan karakterlere yansımaları ele alınmıştır.

Cinsiyet rolleri envanterini geliştiren Sandra Bem, cinsiyet kutuplaşmaları, erkek egemenlik ve biyolojik esaslılık konuları üzerinde çalışarak cinsiyet şeması teorisini öne sürmüştür (Keener, Mehta 2017, 525). Ona göre toplum, cinsiyet ve cinsiyet rolleriyle ilgili şemalar ve bakış açıları geliştirmektedir. Toplum, geliştirdiği kadınsılık ve erkeksilik özellikleri ile kadını ve erkeği bu belirli şemalara yerleştirmeye çalışır. Kadınsılık, erkeksilik ve androjenlik ile ilgili çalışmalar yapan Bem, “psikolojik androjeni” kavramını da ortaya atmıştır. Bu çalışma, Bem’in geliştirmiş olduğu cinsiyet rolleri envanterinde yer alan kadın ve erkek ölçeğindeki özelliklerden yararlanarak Türk ve İngiliz masallarında yer alan erkek ve kadın karakterlerin kadınsılık ve erkeksilik durumlarını incelemiştir. Ayrıca androjen kimlik özellikleri gösteren karakter davranışları da çalışma kapsamındadır.

Tezel’in ve Jacobs’un derlediği masalların tümünde incelenen cinsiyet rolleri bağlamında, kadın karakterlerin, Başkalarının İhtiyaçlarına Duyarlı (bkz. Tablo 3. 2., K. 4) ve Fedakâr (bkz. Tablo 3. 2., K. 9) özellikleri, diğer özelliklere nazaran daha fazla saptanmıştır. Aynı şekilde erkek karakterlerin Saldırgan (bkz. Tablo 3. 2. E. 2), Kuralcı, Katı (bkz. Tablo 3. 2., E.17) ve Sözünde Duran (bkz. Tablo 3. 2., E.20) özellikleri, diğer erkek rolleri özelliklerine göre daha fazla görülmüştür.

Ele alınan Türk ve İngiliz masallarında kadın kahramanların, kadın rolleri özelliklerinden başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı, fedakâr, boyun eğen, merhametli, tatlı dilli gibi özelliklerini ağırlıklı olarak taşıması onların edilgen ve mağdur kadın tiplerini temsil ettiklerini göstermektedir. Ataerkil sistemin kadınların baskılandığı bir

yapıya sahip olması dolayısıyla, bu masalarda kadın karakterlerin bastırılmış ve güçsüz olarak betimlendiği saptanmıştır.

Türk ve İngiliz masalarında toplam on dört masalda kadın karakterlerin mağdur (victim) olduğu görülmüştür. Bunların sekizi İngiliz masallarındaki kadın karakterler iken (bkz. T.T.T, G.A, N.N.N, B, S.B, M.W, K.M.K, ve B.F.) altısı ise Türk masallarındaki kadın karakterlerdir (bkz. P.K, Y.K, K.K.Z, M.M, L.K, S.Ç). Bununla birlikte, seçilen Türk ve İngiliz masalarında yer alan kadın karakterlerden yalnızca bir tanesinin baştan çıkarıcı kadın/ öldüren kadın (femme fatale) olduğu görülmüştür. Bu karakter Türk masallarından “Mor Menekşe” masasında yer alan Mor Menekşe karakteridir.

İngiliz masalarında kadın kahramanların tümünün edilgen, boyun eğen, hassas, duygusal, fedakâr ve mağdur olduğu görülmüştür. Bu durum onların neredeyse tüm masalarda erkekler veya kadınlar tarafından istismara açık bir şekilde betimlenmesine yol açmıştır (bkz. T.T.T, G.A, N.N.N, J.H, B, S.B, M.W, K.M.K, B.F.) Bu kadın kahramanların bu masalarda erkek şiddeti veya kadın şiddetine maruz kaldığı görülmüştür. İncelenen İngiliz masaları arasında yalnızca “Jack ve Fasulye Sırtığı” masasında Jack’in annesi olan fakir dul kadın ön planda olan bir karakter olmadığından açıkça zulme uğradığı söylenemez. Ancak aynı karakterin fakir ve dul olduğu masalda açıkça belirtilmiştir. Bu durum bu karakterin masal içinde çok görünür olmadığını ve silik bir karakter olduğunu vurgular niteliktedir.

Çalışmanın kapsamındaki Türk masalarının çoğunda kadın kahramanların edilgen konumunda olduğu görülmüştür (bkz. P.K, Y.K, K.K.Z, K.A.C.O, L.K, G.K, S.Ç.). Bu masalarda yer alan kadın kahramanların edilgen, boyun eğen, duygusal, fedakâr, hassas olarak betimlenmesinin onları erkekler veya kadınlar tarafından istismara açık hale getirdiği söylenebilir. Bu kahramanlar masal içinde erkek şiddeti veya kadın şiddetine maruz kalmıştır. Aynı kahramanların uğradıkları zulüm karşısında sabır gösterdikleri de saptanmıştır. Bu kahramanlar masal sonunda uğradıkları zulüm karşısında gösterdikleri sabır sayesinde ödüllendirilmişlerdir. Kadın kahramanların zulüm karşısında gösterdikleri sabrın ödüllendirilmesi bunun bir erdem olarak sunulduğunu göstermiştir. Ancak bu ödül kadın kahramana zulmedenin hatasını anlaması şeklindedir. “Kırk Kardeş” ve “Akıllı Evlat” masalarında ise kahramanların erkek olması dolayısıyla kadın karakterlerle ilgili çok fazla veriye ulaşılamamıştır.

Kadın kahramanlar bu masallarda evliliği amaç haline getirmiştir veya evlilik onlar adına amaç ve kurtuluş yolu haline getirilmiştir. Bu durumda kadının erkeğin beğenisini kazanması ve onayını alması etrafında şekillendirilen masallar, kadınların dayanışmasına olanak vermemektedir (bkz. T.T.T, B, S.B, M.W, K.M.K, B.F.). Erkeğin beğenisini kazanmanın yolu ise edilgen bir kadın imgesinden geçmektedir.

Türk masallarında ise kadın kahramanların İngiliz masallarında olduğu gibi edilgen duruşları olsa da, evlilik bir çıkış yolu olarak görülmemektedir. Evliliğin amaç olarak görülmesinden daha çok evliliğin sürdürülmesi üzerine şekillendirilen masallarda kadın kahramanların sabırlı, fedakar ve uysal olarak betimlendiği görülmüştür.

Türk ve İngiliz masallarında karakterler, nitelik ve nicelik bağlamında incelendiğinde kadın karakterlerin sayısının erkeklere oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Ancak kadın karakterlerin nicelik bakımından üstün olmalarına rağmen bu kadın karakterlerin etkisiz, edilgen ve tesirsiz olduğu görülmüştür. İncelenen masallarda karşılaşılan az sayıda kadın karakterin (Molly, Leydi Mary, Mor Menekşe) diğer kadın karakterlere göre daha etken, girişken, gözüpek olduğu görülmüştür. Androjen özellikler taşımalarına karşın bu kadın karakterlerin güç ve etkinlik bakımından hala yeterli olmadığı görülmüştür. Bu karakterleri daha özele indirgeyecek olursak Leydi Mary'nin diğer masallardaki kadın karakterlere oranla daha cesur, etkin ve gözüpek olduğu görülmektedir. Ancak bu durum onun daha yüksek bir sosyal statüye sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Yani diğerlerine göre daha güçlü olarak oluşturulmuş kadın karakterler, az rastlanır bir özellikte ön plana çıksa bile bu, onu erkeğin statüsüne eşit kılmamaktadır.

İncelenen Türk ve İngiliz masallarında, kadın ve erkek karakterlerin birbirleriyle olan ilişkilerinde özellikle aşk ve daha çok evlilik, idealize edilerek kadınlık ve erkeklik rol örnekleri masallarda yer alan kadın ve erkek karakterler aracılığıyla aktarılmaktadır. Böylece masallarda yer alan aile kurumu içinde, kadının ve erkeğin, toplumsal cinsiyet kimlikleriyle simgeleştiği görülmüştür.

Türk ve İngiliz masallarında yer alan erkek kahramanlar genellikle saldırgan, cesur, kuralcı ve kendine güvenli gibi özellikleriyle ön plana çıkmaktadır. İncelenen masallarda erkek kahramanların fiziksel ve bilişsel olarak kadın kahramanlara oranla daha güçlü karakterler olarak betimlendiği görülmüştür. Bu kahramanların duygularını açığa vurmamaları, masallarda onların mantıksal yönlerini kuvvetlendirerek onların

sağlam duruşlarını pekiştirmiştir. Erkek kahramanların, daha çok tek otorite olarak karar verici konumda olduğu görülmüştür. Bu özellikleriyle Türk ve İngiliz masallarında yer alan erkek kahramanların kadını baskıladığı ve onları yönlendirdiği söylenebilir.

İncelenen Türk ve İngiliz masallarında kadın kahramanların fiziksel güzelliği ve çekiciliği olumlanmaktadır (bkz. P.K, K.K.Z, M.M, L.K, G.K, S.Ç, B, S.B.). Ancak erkek karakterlerin fiziksel çekiciliği yalnızca bir İngiliz masalındaki erkek karakterde görülmüştür (bkz. B.). Türk masallarında ise erkek karakterlerin daha çok akli, gücü ve cesaretiyle betimlendiği saptanmıştır.

Keloğlan ve Jack masalları birbiriyle olan benzerlikleri bakımından birlikte ele alınması gereken masallardır. Ayrıca bunlara baş kahramanının kadın olmasına karşın Keloğlan ve Jack masallarıyla olan benzerlikler nedeniyle Molly Whuppie de dahil edilebilir. Keloğlan ve Jack, kurnazlıkları, özgüvenleri, cesaretleri ve zekâları sayesinde karşılarına çıkan zorlukları aşabilen karakterlerdir. Bu karakterler kurnazlıklarıyla çeşitli numaralar yaparak başarı ve zenginliğe ulaşmaktadır. Keloğlan ve Jack'in her ikisi de dul bir anneyle birlikte yaşamaktadır ve her ikisi de fakir bir hayat sürmektedir. Zekâlarıyla insanları etkileyen Keloğlan ve Jack'in masal sonlarında zenginliğe kavuştukları görülmektedir. Molly'nin ise Jack'in kadın hali olduğu söylenebilir. Molly de kendine olan güveniyle, zekâsıyla ve gözüpek oluşuyla devin eşyalarını çalarak kralın gözüne girmeyi başarmıştır. Bu sayede ablalarının ve kendisinin yaptığı evliliklerle zenginliğe ulaşmıştır. Molly'nin, kadın kahraman olması dolayısıyla zenginliğe evlilik aracılığıyla ulaşabildiği görülmüştür.

Türk masallarında padişahların ve şehzadelerin, İngiliz masallarında ise kralların ve prenslerin gücü ve statüyü elinde bulunduran erkek kahramanlar olduğu anlaşılmaktadır. Türk masalları arasında yedi masalda padişahların ve/veya şehzadelerin yer aldığı (bkz. K.K, Y.K, K.K.Z, M.M, K.A.C.O, L.K, S.Ç.), İngiliz masalları arasında ise beş masalda kralların ve/veya prenslerin yer aldığı saptanmıştır (bkz. T.T.T, N.N.N, B, M.W, K.M.K.). Padişah, şehzade, kral ve prens dışında zengin ve soylu erkek karakterlere de incelenen Türk masalları ve İngiliz masallarında rastlanılmıştır. İncelenen Türk masallarında padişah ve şehzadelerin dışında zengin adam karakterleri görülmektedir. İngiliz masallarında da kral ve prenslerin dışında zengin ve soylu erkek karakterlere rastlanılmıştır (bkz. K.M.K, B.F, S.B.). Bu erkek

kahramanların ortak özellikleri zenginlikleri, statüleri ve güçleri sayesinde otorite sahibi olmalarıdır.

Naki Tezel'in derlediği Türk masalları ve Joseph Jacobs'un derlediği İngiliz masalları, kadın ve erkek cinsiyet rolleri bağlamında incelendiğinde bu cinsiyet rollerinin herhangi birinin diğeri üzerinde baskın olmadığı saptanmıştır. Yani, kadın rollerinin erkek rolleri üzerinde, ya da erkek rollerinin kadın rolleri üzerinde baskın olduğu söylenemez. Ancak androjen kimlik özellikleri gösteren karakterlerin erkeksi erkek ve kadınsı kadın karakterlere nazaran çok daha az olduğu görülmüştür. Türk masalları ve İngiliz masalları androjen kimlik özellikleri gösteren karakterler bakımından karşılaştırıldığında Türk masallarında İngiliz masallarına oranla daha fazla androjen kimlik özellikleri gösteren karakterler bulunduğu saptanmıştır. Türk masallarında görülen androjen kimlik özelliklerine sahip karakterlerin çoğunluğu kadın karakterlerdir (bkz. M.M, S.Ç, P.K, K.K.Z.). Türk masallarına oranla androjen kimlik özelliklerine sahip karakterlere daha az rastlanan İngiliz masallarında bu karakterlerin çoğunun kadın karakterler olduğu saptanmıştır (bkz. G.A, B, S.B, M.W, B.F, K.M.K.). İngiliz masallarının yalnızca birinde incinmiş duyguları tamir etmeye çalışan erkek karakterin androjen özellik taşıdığı saptanmıştır. Erkek karakterlerin tek otorite olarak izlendiği masallarda erkek karakterlerde androjen rollerin zayıf kaldığı görülmüştür. Aynı şekilde cinsiyet rolleri envanterindeki kadın rollerinin belirgin bir biçimde görüldüğü masallarda da kadın karakterlerde androjen rollerin zayıf kaldığı saptanmıştır. Androjen rollerin saptanamadığı masallarda erkek karakterlerin erkeksi, kadın karakterlerin ise kadınsı rolleri taşıdığı izlenmiştir. Androjen rollerin çokça görüldüğü masallarda, kadın ve erkek rolleri net bir biçimde görülmemiştir.

Masallar, içinde olağanüstü varlıkların, olağanüstü olayların ve gerçeküstü mekanların olduğu anlatılardır. Masallarda olağanüstü varlıklar çokça yer almaktadır. Cinsiyet rolleri bağlamında bu olağanüstü varlıklar ele alındığında incelenen bazı masallarda bu varlıkların cinsiyetlerinin belirsiz olduğu görülmüştür. Bazı masallarda ise bu varlıkların erkek ve kadın olduğu saptanmıştır. "Kırk Kardeş" masalındaki ejderhanın cinsiyeti belirtilmemiş olduğundan bu çalışmada bu karakter cinsiyet rolleri bağlamında herhangi bir ölçeye dahil edilmemiştir. Bununla birlikte devler, periler ve elfler gibi bazı olağanüstü varlıkların ise incelenen masallarda cinsiyetli olduğu görüldüğünden her biri cinsiyetlerine göre ölçeklerle incelenmiştir (bkz. P.K, L.K, T.T.T, N.N.N, J.F.S, M.W).

Tezde incelenen masalların iki farklı topluma ait olması dolayısıyla, içlerinde birbirinden farklı inançları, değerleri ve bakış açılarını barındırdığı gözlemlenmiştir. İngiliz toplumu Batı toplum yapısına sahip iken Türk toplumu, bulunduğu coğrafya itibarıyla Doğu toplumunun özelliklerini taşımaktadır. Her iki toplumun da yaşayış biçimlerinin masallarda bulunan kahramanların özelliklerine, toplum içindeki konumlarına, sosyal rollerine, toplumsal cinsiyet rollerine yansıdığı görülmüştür.

“Bir çok kültürde, değerlerin ve tutumların aktarılmasının en önemli ve etkili yolu hikaye anlatımıyla gerçekleşmektedir” (Kortenhaus, Demarest, 1993, 220). Bu açıdan, ele aldığımız Türk ve İngiliz masallarında gözlemlenen toplumsal cinsiyet rollerinin, içine doğdukları toplumun değerlerinin birer yansıması olduğunu söylemek mümkündür. Birçok açıdan benzerlikler gösteren bu masallar aynı zamanda da pek çok açıdan farklılıklar gösterebilmektedir. Türk toplumu ve İngiliz toplumu arasındaki değer, inanç, tutum farklılıkları incelenen pek çok masalda görülmektedir. Bununla birlikte Türk ve İngiliz masalları arasında toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında pek çok benzerlik de gözlemlenmiştir. Ayrıca bazı kalıplaşmış karakterlerin de benzerlik gösterdiği saptanmıştır. Dev, cadı ve peri gibi karakterler bazı ufak farklı özellikler haricinde her iki toplumun masallarında da ortaktır.

Toplumsal cinsiyet rollerinin masallarda karakterler aracılığıyla temsil edilmesi ve birer rol model olarak sunulması tartışılmalı bir konu olmuştur. Masal derleyenlerin ve hikâye yazarlarının erkek olması dolayısıyla onların kaleminden çıkan karakterler bir erkeğin bakış açısını göstermektedir. Woolf’un evdeki meleği öldürmesi geleneksel erkek egemen edebiyata bir başkaldırı niteliğinde olmuştur. Postmodern edebiyatta ise kadın yazarlar gelenekselleşmiş masalların yeniden yazımı konusunda çalışmalar yapmışlardır. Angela Carter’in kaleme aldığı “Kanlı Oda” öyküsü, Perrault’un “Mavi Sakal” masalının “feminist bakış açısıyla özgün bir tarzda yeniden yazımı” olması dolayısıyla önemlidir (Benson 31’den aktaran Arda, 2018, 31). Bu çalışmanın kapsamında yer alan “Bay Fox” masalı, Perrault’un “Mavi Sakal” öyküsünün İngiliz versiyonu olması dolayısıyla Angela Carter’in “Kanlı Oda”sı feminist bir bakış açısıyla yeniden yazım örneği olarak önem kazanmaktadır.

Kuramsal çerçevede daha önce bahsedildiği gibi çocuk edebiyatında metinler aracılığıyla sunulan toplumsal cinsiyet rollerinin kalıplaşmış davranışları etkili bir biçimde çocuğa geçmektedir. Çocuk edebiyatındaki rol modeller, yalnızca çocuklara

muhtemel gelecekteki benlik fikrini sunmakla kalmayıp ayrıca onların arzularını ve hedeflerini de etkilemektedir.

Bütün bunlardan yola çıkarak, toplumu gelecekte şekillendirecek çocuklara seslenen bu masallarda baskın olarak saptanan bazı roller bulunmaktadır. Erkek ve kız çocukları için toplumun onayladığı cinsiyet rolleri masallarda sıklıkla izlenmektedir. Dahası, bu masalları okuyan kız çocukları, kadın rollerini, erkek çocukları ise erkek rollerini kendilerine örnek olarak seçeceklerdir. Böylece kız ve erkek çocukları tarafından edinilen cinsiyet rolleri, sürekli tekrarlar, toplumun onayı ve pekiştirmeleri sonucu kalıcı hâle gelmektedir.

5. 2. Öneriler

Cinsiyet kavramı ve toplumsal roller, kurmaca yapının ve çocuk yazınının temel unsurlarındandır. Toplumların yaşam şekilleri, bakış açıları ve kültürel değerleri başka yazılı ve sözlü edebî ürünler gibi masallar aracılığıyla da dile yansır. Bu bağlamda çalışmanın bulguları ve sonuçlarıyla da uyumlu olarak araştırmacılara şöyle öneriler sunulabilir:

- Başka toplumlara ait edebiyat ürünleri de (Alman edebiyatı, Fransız edebiyatı, Rus edebiyatı gibi) toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında incelenebilir.
- Roman, hikâye, tiyatro gibi başka metin türlerinin de toplumsal cinsiyet rolleri bakımından incelenmesi yararlı olabilir.
- Aynı masallar psikanalitik bakış açısıyla karşılaştırmalı olarak çalışılabilir.
- Aynı masallar feminist kuram bağlamında incelenebilir.
- Türkçe ders kitaplarındaki metinler Bem'in cinsiyet rolleri envanterine göre değerlendirilebilir.

Olağanüstü öğeler içeren peri masalları ve gerçekçi masallar, iki toplumda farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır. Türk masallarındaki olağanüstü unsurlar, şehirden köylere doğru gidildikçe gerçeğe yaklaşma eğilimi göstermektedir (Boratav, 1969, 87). Kuramsal kısımda değindiğimiz gibi köylerde yaşayan insanlar, masalların doğaüstü yönünü gerçeğe yaklaştırarak olağanlaştırmaktadır. Bu durum, postmodernizmin 'büyülü gerçekçilik' kavramı ile ilintilidir. İngiliz masallarında ise, toplumun yapısında var olan sınıf farklılıklarının etkisi, Türk masallarının aksine köylere doğru gidildikçe gerçekten uzaklaşma eğilimindedir. Yani masal öğelerinin

olağanüstü niteliği köylerde daha uzun süre korunmaktadır (Bottigheimer, 2009, 15).
Bu bağlamda, iki toplumun masalları, büyülü gerçekçilik açısından da incelenebilir.

KAYNAKÇA

- Aarne, Antti, Stith Thompson. 1961. **The Types of the Folktale**. Helsinki: Suomalainen Tiedekatemia Academia Scientiarum Fennica.
- Adalı, Oya. 2016. **Anlamak ve Anlatmak**. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Arda, Füsun. 2018. “Mavi Sakal’dan ‘Kanlı Oda’ya: Angela Carter’dan Bir Feminist Yeniden Yazım Örneği”. **Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar**. s.36: 26-44.
- Arıcı, Ali Fuat. 2016. **Çocuk Edebiyatı ve Kültürü**. Ankara: Pegem Akademi.
- Arıcı, Ali Fuat, Suat Ungan. 2009. **Çocuk Edebiyatında Türler**. Ankara: Doktorum Yayınları.
- Baş, Bayram. 2015. **Türkçe Öğretimi Açısından Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Pegem Akademi.
- Bak, Mustafa. 2011. **Çocuk Gelişimi**. İstanbul: Cinius Yayınları.
- Bank, Barbara J. 2007. **Gender and Education**. Westport: Praeger.
- Bayılmış Öğütçü, Oya. 2017. “Toplumsal Cinsiyetin Edimselliği ve Orta Çağ Nasihatnameleri.” **İngiliz Edebiyatında Toplumsal Cinsiyet**. ed. Huriye Reis ve Aytül Özüm. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları: 17-34.
- Bayat, Fuzuli. 2007. **Türk Mitolojik Sistemi 2**. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Beauvoir, Simone de. 1956. **The Second Sex**. London: Lowe and Brydone.
- Bee, Helen, Denise Boyd. 2009. **Çocuk Gelişim Psikolojisi**. İstanbul : Kaknüs Yayınları.
- Bem, Sandra Lipsitz. 1974. “The Measurement of Psychological Androgyny.” **Journal of Consulting and Clinical Psychology**. c. 42 s. 2: 155-162.
- _____. 1993. **The Lenses of Gender**. New Haven: Yale University Press.
- Bettleheim, Bruno. 1999. “The Struggle for Meaning.” **The Classic Fairy Tales**. ed. Maria Tatar, New York: Norton & Company: 269-273.
- Boratav, Pertev Naili. 1969. **100 Soruda Türk Halk Edebiyatı**. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- _____. 2012. **Türk Mitolojisi**. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.

- Bottigheimer, Ruth B. 2009. **Fairy Tales**. New York: State University of New York Press.
- Bourdieu, Pierre. 2001. **Masculine Domination**. California: Stanford University Press.
- Braun, Frederike. 2001. "The communication of gender in Turkish." **Gender Across Languages**. ed. Marlis Hellinger ve Hadumod Bußmann. Amsterdam: John Benjamins Publishing B.V. : 283-311.
- Britannica, Editörleri. [21.01. 2020]. "Androgyny." **Encyclopædia Britannica**. <https://www.britannica.com/topic/androgyny>
- _____. [24.03.2020]. "Ogre." **Encyclopædia Britannica**. <https://www.britannica.com/topic/ogre>.
- Burger, Jerry M. 2016. **Kişilik**. İstanbul: Kaknüs.
- Butler, Judith. 2014. **Bela Bedenler**. İstanbul: Pinhan.
- _____. 2018. **Cinsiyet Belası: Feminizm ve Kimliğin Altüst Edilmesi**. İstanbul: Metis Yayıncılık.
- Büyü, Gül. 2013. "Evil in Fairy Tales Across Cultures: A Study of Turkish and British Fairy Tales from a Psychological Perspective". Doktora Tezi. Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- Büyüköztürk, Şener, Ebru Kılıç Çakmak, Funda Demirel, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz. 2014. "Nitel Araştırmalar" **Bilimsel Araştırma Yöntemleri**. ed. Şener Büyüköztürk, Ebru Kılıç Çakmak, Özcan Erkan Akgün, Şirin Karadeniz ve Funda Demirel,. Ankara: Pegem Akademi: 233-269
- Connell, R. W. 1987. **Gender and Power**. Cambridge: Polity Press.
- _____. 2005. **Masculinities**. California: University of California Press.
- _____. 2009. **Gender in World Perspective**. Cambridge: Polity Press.
- Cranny-Francis, Anne, Wendy Waring, Pam Stavropoulos, ve Joan Kirkby. 2003. **Gender Studies Terms and Debates**. New York: Palgrave Macmillan.
- Çalık, Sibel. 2018. "Grimm Masalllarının Dönüşümü Üzerinden Kadın İmgesi". Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Çer, Erkan. 2017. "Çocuk Edebiyatında Toplumsal Cinsiyetsiz Karakterler: Bir Araştırma Örneği." **Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi**. c. 14. s. 27: 389-408.
- Çolak, Gülcan. 2018. "Türk Edebiyatında Kelimelerin Toplumsal Cinsiyeti." **Türklük Bilimi Araştırmaları**: 87-125.

- Dökmen, Zehra. 1991. "Bem Cinsiyet Rolü Envanterinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması." **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi** c. 35. s. 1:81-87.
- _____. 1999. "Bem Cinsiyet Rolü Envanteri Kadınsılık ve Erkeksilik Ölçekleri Türkçe Formunun Psikometrik Özellikleri." **Kriz Dergisi**. c. 7. s. 1: 27-40.
- Demirel, Şener, Mehmet Akif Çeçen, Serdal Seven, Necdet Tozlu, ve Mehmet Emin Uludağ. 2011. **Edebi Metinlerle Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Pegem Akademi.
- Dilidüzgün, Selahattin. 2013. **Okulöncesinde Çocuk Edebiyatı**. ed. Zelihan Güneş. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- _____. 2018. **Çağdaş Çocuk Yazını**. İzmir: Tudem.
- Donovan, Josephine. 2019. **Feminist Teori**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Doğan, Yıldırım Beyatlı. 2015. **Romanda Karakter Yaratmak**. Ankara: Kurgu Kültür.
- Dworkin, Andrea. 1974. **Woman Hating**. New York: Penguin Group.
- Eagly, Alice H., Anne E. Beall, ve Robert J. Sternberg. 2004. **The Psychology of Gender**. New York: The Guilford Press.
- Emiroğlu, Selim. 2005. "Eflatun Cem Güney'in Eserlerinde Dil ve Çocuk Eğitimi". Yüksek Lisans Tezi. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Öğretmenliği Anabilim Dalı.
- Erken, Jülide. 2018. "Feminist Teori Işığında Muğla Masallarında Kadın Algısı." **Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Dergisi**. c. 19. s. 42: 163-186.
- Fisher, Jerilyn, Ellen S. Silber. 2000. "Good and Bad Beyond Belief Teaching Gender Lessons Through FairyTales and Feminist Theory" **Women's Studies Quarterly**. c. 28. s. 3: 121-136.
- Foucault, Michel. 1978. **The History of Sexuality-Volume 1: An Introduction**. New York: Pantheon Books.
- Gander, Mary J, Harry W Gardnier. 2004. **Çocuk ve Ergen Gelişimi**. Ankara: İmge Kitabevi.
- Goldberg, Herb. 1992. **Erkek Olmanın Tehlikeleri**. Ankara: Öteki Yayınevi.
- Günay, Umay. 1992. **Türk Dünyası El Kitabı**. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü.
- Haase, Donald. 2008. **The Greenwood Encyclopedia of Folktales and Fairy Tales**. Westport: Greenwood Press.
- Hall, Alaric. 2007. **Elves in Anglo-Saxon England**. Woodbridge: The Boydell Press.

- Halman, Talat Sait. 1998. "Reviewed Work: Masallar ve Eğitimsel İşlevleri by Muhsine Helimoğlu Yavuz." **World Literature Today**. c. 72. s. 1: 200.
- Helimoğlu Yavuz, Muhsine. 2009. **Masallar ve Eğitimsel İşlevleri**. İstanbul: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.
- Hepşen, Özlem. 2010. "Tevrat, İncil ve Kuran-ı Kerim'de Kadın Bedeni". Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kadın Çalışmaları Anabilim Dalı.
- Hunt, Peter. 1992. **Literature for Children-Contemporary Criticism**. London: Routledge.
- Jacobs, Joseph. 1890. **English Fairy Tales**. London: David Nutt.
- Jacobson Michaelson, Evalyn, Leigh M. Aaland. 1976. "Masculinity, Feminity and Androgyny." **Ethos**. c. 4. s. 1: 251-270.
- Jung, Carl Gustav. 2016. **Kişiliğin Gelişimi**. İstanbul: Pinhan.
- Kavcar , Cahit. 1999. **Edebiyat ve Eğitim**. Ankara: Engin.
- Kavuncu, Ayşe Nur. 1987. "Bem Cinsiyet Rolü Envanteri'ni Türk Toplumuna Uyarlama Çalışmaları." Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Kaya, Halit. 2019. "Aysel Gürmen'in Selen'in Öyküleri Üzerine Çocuğun Dil ve Kişilik Gelişimine Katkısı Bağlamında Bir Değerlendirme". Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi.
- Kaynak, Derman, Elif Aktaş. 2017. "Okul Öncesi Hikaye ve Masal Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Rollerini." **Ekev Akademi Dergisi**. c. 21. s. 72: 67-86.
- Keener, Emily, Clare Mehta. 2017. "Sandra Bem: Revolutionary and Generative Feminist Psychologist". **Sex Role**. c. 76. s. 1: 525-528.
- Kıbrıs, İbrahim. 2006. **Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Tek Ağaç.
- Kıran, Ayşe, Zeynel Kıran. 2011. **Yazınsal Okuma Süreçleri**. Ankara: Seçkin.
- Klein, Melanie. 1988. **Envy and Gratitude and Other Works 1946-1963**. London: Virago.
- Kortenhaus, Carole M., Jack Demarest. 1993. "Gender Role Streotyping in Children's Literature: An Update" **Sex Roles**. c. 28. s. 3: 219-232.
- Kunos, Ignacz. 1913. **Forty- Four Turkish Fairy Tales**. London: Harrap.
- Kurtuluş, Özen. 2015. "Namus Temsili: Farklı Alt Kimlikler Açısından Bir Karşılaştırma". Yüksek Lisans Tezi. Mersin Üniversitesi.
- Lindsey, Linda L. 2016. **Gender Roles: Sociological Perspective**. New York: Routledge.

- Moran, Berna. 1998. **Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 1 Ahmet Mithat'tan A. H. Tanpınar'a**. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Nas, Recep. 2002. **Örneklerle Çocuk Edebiyatı**. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Okur, Alparslan. 2014. "Türkçe Ders Kitaplarında Metinlerin Türsel Özellikleri" **Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri**. ed. Hakan Ülper. Ankara: Pegem Akademi: 115-140
- Özdemir, Emin. 2007. **Yazınsal Türler**. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Öztürk, Emine. 2011. **Feminist Teori ve Tarihsel Süreçte Türk Kadını**. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- Öztürk, Orhan. 2006. "Çocukta Özerk Benlik ve Özgürlük Duygusunun Gelişimi" **II. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu**. Ankara: Ankara Üniversitesi: 21-27.
- Paechter, Carrie. 2007. **Being Boys Being Girls: Learning Masculinities and Femininities**. New York: Open University Press.
- Pekşen, Azime. 2013. "'Blameth Nat Me' : Popular Resistance and Chaucer's Women in His Fabliaux." Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Pekşen, Seda. 2012. "Children's Literature as a Tool for Gender Appropriation." **Ankara Üniversitesi Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi** c. 52. s. 2:151-166.
- Poarch, Renae, Elizabeth Monk-Turner. 2001. "Gender Roles in Children's Literature: A Review of Non-Award-Winning 'Easy-to-Read' Books." **Journal of Research in Childhood Education** c. 16. s. 1:70-76.
- Propp, Vladimir. 1997. **Theory and History of Folklore**. Minneapolis: The University of Minnesota Press,.
- Reis, Huriye, Aytül Özüm. 2017. "İngiliz Edebiyatında Toplumsal Cinsiyet." **İngiliz Edebiyatında Toplumsal Cinsiyet**. ed. Huriye Reis ve Aytül Özüm. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Robinson, Orrin W. 2007. "Does Sex Breed Gender? Pronominal Reference in the Grimms' Fairy Tales" **Marvels & Tales**. c. 21. s. 1: 107-123.
- Sadıç, Aysun Ş. 2008. "Masallarda Kadın(Güneydoğu Anadolu ve Doğu Akdeniz Masal Örnekleri)" Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,.
- Sakaoğlu, Saim. 2012. **Masal Araştırmaları**. Ankara: Akçağ.
- _____.2013. "Masal." **Halk Masalları**, ed. Ali Berat Alptekin ve Çiğdem Kara. Ankara: Anadolu Üniversitesi Yayınları: 1-22.
- Seifert, Lewis C. 1996. **Fairy Tales, Sexuality, and Gender in France**. New York: Cambridge University Press.

- Sever, Sedat. 2008. **Çocuk ve Edebiyat**. İzmir: Tudem.
- _____. 2013. **Çocuk Edebiyatı ve Okuma Kültürü**. İzmir: Tudem.
- _____. 2018. **Sanatsal Uyarılarla Dil Öğretimi**. İzmir: Tudem.
- Şahin, Abdullah. 2007. “Çocuk ve Çocukluk.” **Eğitim Fakülteleri İçin Çocuk Edebiyatı**. ed. Ömer Yılar ve Lokman Turan,. Ankara: Pegem A Yayıncılık: 3-15
- Şimşek, Esmâ. 2001. **Yukarıçukurova Masallarında Motif ve Tip Araştırması I-II**. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Şimşek, Tacettin. 2002. **Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Rengarenk Yayınları.
- Şirin, Mustafa Ruhi. 2000. **99 Soruda Çocuk Edebiyatı**. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- Tarım, Rahim. 2013. **Çocukluk ve Şiir Zamanın ve Mekanın Ötesi**. İstanbul: Özgür Yayınları,.
- Tarhan, Nevzat. 2005. **Kadın Psikolojisi**. İstanbul: Nesil Yayınları,.
- Tatar, Maria. 1999. **The Classic Fairy Tales**. New York: W. W. Norton & Company.
- Tezel, Naki. 2017. **Türk Masalları**. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Tosun, Necip. 2017. **Doğunun Hikaye Kuramı**. İstanbul: Büyüyenay.
- Türk Dil Kurumu. 2011. **Türkçe Sözlük**. Ankara: TDK Yayınları.
- Urgan, Mina. 2010. **İngiliz Edebiyatı Tarihi**. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Westland, Ella. 1993. “Cindirella in the Classroom. Children's Responses to Gender Roles in Fairy Tales.” **Gender and Education** c. 5 s. 3: 237-249.
- Woolf, Virginia. 2009. “The Death of the Moth, and Other Essays.” **The University of Adelaide Library**:
<http://ebooks.adelaide.edu.au/w/woolf/virginia/w91d/complete.html>
[22.02.2020].
- Wordsworth Editions. 1996. **The Complete Works of William Shakespeare**. Oxford: Shakespeare Head Press.
- Yalçın, Alemdar, Gıyasettin Aytaş. 2008. **Çocuk Edebiyatı**. Ankara: Akçağ.
- Yıldırım, Ali. 2015. **Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi**. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Yıldırım, Ali, Hasan Şimşek. 2016. **Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**. Ankara: Seçkin.
- Zipes, Jack. 1994. **Fairy Tale As A Myth, Myth As A Fairy Tale**. Kentucky: The University Press of Kentucky.

- _____. 1999. **When Dreams Come True**. London: Routledge.
- _____. 2000. **The Oxford Companion to Fairy Tale**. New York: Oxford University Press.
- _____. 2006. **Why Fairy Tales Stick: The Evolution and Relevance of a Genre**. New York: Routledge.
- _____. 2015. **Grimm Legacies The Magic Spell of the Grimms' Folk and Fairy Tales**. New Jersey: Princeton University Press.
- _____. 2018. **Dayanılmaz Peri Masalları**. İstanbul: Alfa.
- _____. 2018. **Peri Masalları ve Yıkma Sanatı**. İstanbul: Alfa.

ÖZ GEÇMİŞ

1989 yılında İstanbul Üsküdar’da doğdum. İlk ve ortaöğrenimimi Beykoz ilçesinde tamamladım. 2007 yılında Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü’ne girmeye hak kazandım. 2011 yılında lisans öğrenimimi tamamladım. 2013 yılında İngilizce öğretmenini olarak Çorum’a atandım. 2015 yılında İstanbul’a tayin olmamla birlikte Anadolu Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde ikinci lisans öğrenimime ve Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Yüksek Lisans Programı’ndaki eğitimime başladım. Bu programlardaki eğitimime devam etmekteyim. Halen İstanbul’da İngilizce öğretmenliği görevime devam etmekteyim.